

Tisdagen den 18 maj

Kl. 10.00

Förhandlingarna leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollet för den 10 innevarande månad.

§ 2 Meddelande ang. besvarandet av enkla frågor och interpellationer

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

Samtliga 18 på föredragningslistan upptagna enkla frågor kommer att besvaras vid dagens frågestund. Därefter återstår 16 enkla frågor och 19 interpellationer obesvarade. Frågor besvaras vid bordläggningsplenium måndagen den 24 maj kl. 11.00 och vid vårsessionens sista frågestund torsdagen den 27 maj kl. 10.00. Interpellationer besvaras måndagen den 24 maj, fredagen den 28 maj sedan behandlingen av utskottsbetänkanden slutförts och vid bordläggningsplenium tisdagen den 1 juni. Sammanträdet sistnämnda dag skall enligt tidplanen ta sin början kl. 16.00 men kommer att börjas tidigare om så erfordras för att samtliga återstående interpellationssvar skall medhinnas.

§ 3 Ang. skyldigheten att lämna uppgift till folk- och bostadsräkningen

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara fru Anérs (fp) i kammarens protokoll för den 7 maj intagna fråga, nr 230, till herr justitieministern, och anförde:

Herr talman! Fru Anér har frågat justitieministern om han anser att man gentemot dem, som ännu inte trots påstötningar lämnat svar till folk- och bostadsräkningen, bör gå fram med hot om rättslig påföljd i den utsträckning som sker i dag. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Folk- och bostadsräkningen, som även ersätter det numera upphävda årliga mantalsuppgiftslämnandet, är av stor betydelse bl. a. för samhällsplaneringen. Uppgiftslämnandet för 1970 års folk- och bostadsräkning är ännu ej helt avslutat. Granskningsorganet, som utses av kommunens styrelse, skall enligt anvisningarna ta kontakt med de uppgiftsskyldiga för att få in felande uppgifter. Om uppgift inte lämnas, kan länsstyrelsen förelägga vite. Jag utgår ifrån att granskningsorganets kontakt med den uppgiftsskyldige sker utan hotelser och bryska metoder. Vitesinstitutet får komma till användning först då alla andra möjligheter uttömts, och är förbehållet länsstyrelsen.

Tisdagen den
18 maj 1971

*Ang. skyldigheten
att lämna uppgift
till folk- och bo-
stadsräkningen*

Tisdagen den
18 maj 1971

*Ang. skyldigheten
att lämna uppgift
till folk- och bo-
stadsräkningen*

Fru ANÉR (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr finansministern för detta svar, vars anda verkligen är mycket tacknämlig. Det är väldigt bra att man inte går fram med hotelser och bryska tillvägagångssätt här. Men det föreligger en viss förvirring bland medborgarna om denna fråga. Det finns ju de som av personliga anledningar inte har velat svara på vissa av frågorna till folk- och bostadsräkningen. Somliga av dem har då blivit uppringda av kommunens granskningsledare och har svarat att de inte vill lämna några ytterligare upplysningar. Några har då blivit lämnade helt i fred och inte hört ett ljud mer. Andra har blivit tillskrivna och har till slut blivit förelagda exempelvis 300 kronors vite av länsstyrelsen. Inget vite har såvitt jag vet ännu blivit utdömt men det är alltså förelagt, och nu frågar sig folk: Efter vilka regler kommer dessa viten att utdömas? De vill mycket gärna veta det, men de får inte något svar på detta. De ringer till SCB, de ringer till kommunen, de ringer till länsstyrelsen. Alla skyller på varandra och skickar dem vidare. Till slut kommer de då till riksdagsmannen, och riksdagsmannen försöker att få besked om denna sak.

Nu fick vi faktiskt en sorts besked om den här saken för ett halvår sedan av herr justitieministern, fast det var inte här i kammaren utan i Publicistklubben. Vi hade ett debattmöte där om denna fråga. Det refererades inte då i pressen men det står numera refererat delvis i PK:s årsbok. Jag var där, så jag vet att referatet är ungefär riktigt.

På en auditoriefråga om man kunde bli bötfälld – meningen är alltså ådömd vite – för att man inte varit informerad om uppgiftsskyldigheten svarade justitieministern att han ville se den myndighet som lade ned möda på åtal i sådana fall. Nu är det klart att det kan ju aldrig komma så långt som till åtal utan att vederbörande flera gånger har blivit väl informerad om sin skyldighet att svara. Såvitt jag kan erinra mig gällde frågan faktiskt om det över huvud taget skulle utdömas några viten mot folk som vägrade att svara på frågor som de ansåg besvärande. Men vad än justitieministern menade vid det speciella tillfället har han tydligen i alla fall förutsett att inte alla som vägrade att lämna in en och annan uppgift till folk- och bostadsräkningen skulle bli ådömda viten. Därför måste jag fråga finansministern: Var går denna gräns? Vilka är det som kan vänta sig att bli ådömda vite och att få betala de här 300 kronorna, eller vad det nu är fråga om, och vilka kan vänta sig att slippa det?

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Det ligger nog inte inom någons förmåga att kunna ge ett tillfredsställande svar på den sista frågan. Det är länsstyrelsen som i sista hand har att utdöma vitesföreläggandet och effektuera det. Den bedömer varje fall individuellt, men i sista hand – om uppgifterna är av den karaktären att de är nödvändiga – kommer vitet att utdömas. Man får lägga det i händerna på vederbörande länsstyrelse. Jag fruktar att man inte kan få en fullständigt standardiserad tillämpning, men i stora drag kommer den väl ändå att följa de gängse grunderna för vitesföreläggande.

Fru ANÉR (fp):

Herr talman! Det är klart att lag skall följas. Det är bara det att enligt

Om uppehållstillstånd för vissa brasilianska medborgare

de uppgifter som jag har fått är de kommunala granskningsmän som skickar listor till länsstyrelserna över vilka som bör ädömas vite – och det är alltså inte alla – juridiskt fullständigt oskolade. Jag tycker att detta verkar litet grand osäkert.

Man har ännu inte fått in alla siffror om hur folk- och bostadsräkningen har utfallit. Men det visar sig att bara i Örebro, där man hade skickat ut 52 000 blanketter, fordrades det telefonkomplettering av blanketterna i 32 000 fall och skriftlig komplettering i 8 000 fall. Detta medförde att man i Örebro blev tvungen att öka anslaget för folk- och bostadsräkningen med 70 procent. Detta gäller alltså enbart Örebro. Det är inte alls säkert att beskrivningen är giltig för hela landet – det vet vi inte ännu. I Malmö behövde man öka anslaget med 35 procent. Men visar inte detta att det måste ha varit något fel antingen på blanketternas utformning eller på deras marknadsföring? Och kan vi inte få hoppas att båda delarna sköts bättre nästa gång, så att inte denna sorts psykologiska trassel skall behöva uppkomma? För det är ju faktiskt en fråga om förtroendefull samverkan mellan myndigheterna och medborgarna.

Jag skulle till slut vilja citera en dataexpert här i landet som har sagt: "Om en databanks information skall vara förtroende värd, så måste den, eller rättare sagt de som sköter den, först ha skaffat sig förtroende hos dem som skall lämna uppgifterna. Annars så är hela insamlingen meningslös."

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Visst kan den enskilda människan som attackeras av en granskningsledare känna sig irriterad, men man kan inte lösa det här på annat sätt än vad som är föreslaget i Kungl. Maj:ts proposition nr 27. Där sägs uttryckligen:

"På en punkt har jag dock i sak en annan uppfattning än SCB. Enligt SCB:s förslag skulle granskningsledaren själv få förelägga vite, om begärd uppgift inte lämnas eller är ofullständig. Enligt min mening kan det inte anses lämpligt att lägga en sådan befogenhet på granskningsledaren. I stället bör gängen vara den att granskningsledaren skall vara skyldig att utan vitesföreläggande anmana den försumlige att fullgöra sin skyldighet. Först om denna anmaning inte efterkoms, skall granskningsledaren kunna vända sig till länsstyrelsen och begära att denna vid vite förelägger den uppgiftsskyldige att fullgöra sin skyldighet. Om inte heller vitesföreläggandet efterkommes, skall länsstyrelsen utdöma det försuttna vitet."

Man kan inte instruktionsmässigt gå mildare fram, om man ändå som utgångspunkt har att man måste få in de begärda uppgifterna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om uppehållstillstånd för vissa brasilianska medborgare

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Svenssons* i Malmö (vpk) i kammarens protokoll för den 30 april intagna fråga, nr 215, till herr statsministern, och anförde:

*Om uppehållstill-
stånd för vissa bra-
silianska medbor-
gare*

Herr talman! Herr Svensson i Malmö har frågat statsministern vilken ställning regeringen intar till frågan om uppehållstillstånd för brasilianska medborgare som på grund av politisk förföljelse i hemlandet inkommer eller söker inkomma till Sverige. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

I ett svar i mars i år på en fråga av herr Svensson angående praxis för beviljande av politisk asyl i Sverige uttalade jag att enligt 2 § utlänningslagen som huvudregel gäller att politisk flykting som är i behov av fristad i vårt land inte utan synnerliga skäl skall vägras tillstånd att vistas här. En flykting som närmast kommer från ett land där han redan har erhållit fristad anses i praxis inte ha behov av fristad här och omfattas alltså inte av 2 § utlänningslagen. Frågan om utlännings ställning som politisk flykting prövas emellertid som jag tidigare anfört i regel först i samband med verkställighet av beslut om avlägsnande ur riket. De regler som jag nu redogjort för gäller givetvis alla utläningar och således även brasilianska medborgare.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag får tacka för svaret.

Brasilien är en kvalificerad militärdiktatur. Liberala såväl som socialistiska oppositionella drivs i allt större skaror i emigration genom regimen massiva terror. Några få söker sig till Sverige. Men som vanligt i fråga om västflyktingar vägrar regeringen godta deras politiska situation. Brasilianarna släpps antingen in på ett år i sänder – en osäker och omänsklig vistelseform, som gör dem utsatta för godtycke och påtryckningar – eller också avvisas de. Liknande osäkerhet präglar de demokratiska grekernas, portugisernas och turkarnas situation.

Men mot en annan kategori tillämpas en helt annan praxis. I årtal har organiserade fascistiska revolvergangsters i skydd härav strömmat in i landet. Vi har nyligen sett vissa följder härav, som inte är statsrådet obekanta. Regeringen har under årens lopp utan hämningar släppt in mängder av före detta SS-män ur t. ex. de lettiska SS-bataljonerna och likvideringskommandona – män som många efterlevande judar och zigenare kan berätta åtskilligt om. Dessa Hitlerdrängar har blivit föremål för ett politiskt fjäskande utan gräns. De har fått bli svenska medborgare och beviljats vapenlicens. Så har det gått med bl. a. flera medlemmar i den fascistiska organisationen Daugavas Vanagi. Ta namnen Lobe, Oše, förre militärattachén Plensners, överste Ginters, herrar Talters, Klavs och Landsmanis. Jag tror att det är namn som är herrar regeringsledamöter ganska väl bekanta.

Därför skulle jag vilja fråga: Varför är praxis så olika? Hatar regeringen vänstermän och andra demokrater så intensivt? Och är Ustasjämännen och Domusrånarna från Lund så värdefulla för Sverige, eftersom de nästan aldrig behöver vara rädda för utvisning? Ger handelsförbindelserna med Brasilien så stora pengar att det måste gå ut över militärregimens opponenter? Och är det inte så, herr inrikesminister, att även i de fall där man inte alls vet om vederbörande har en fristad i annat land kan man utvisa eller avvisa ändå?

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Det finns kanske inte mycket att tillägga. Herr Svensson hade tydligen behov av att i det här sammanhanget uttala ett underkännande av den politik som förs i vårt land och som följer den lagstiftning vi har antagit.

Det är klart att det kan finnas människor som kommer till vårt land och får politisk asyl och som har en annan politisk uppfattning än den herr Svensson gillar och också en annan uppfattning än den jag gillar. Men det är inte detta det är fråga om. Har vederbörande utsatts för förföljelse i sitt hemland och nödgats fly därifrån så kan han, om detta förhållande är styrkt, påräkna att få stanna i Sverige. Sedan fäster jag inget avseende vid vilken ideologi det rör sig om. Det är inte heller uttalat i utlänningslagen att man skall göra någon åtskillnad i det fallet.

Herr Svensson har således inte kunnat bidra med någonting som ger anledning att fortsätta debatten. Jag har slagit fast att den som har fått fristad i annat land rimligtvis inte kan göra anspråk på att bli betraktad som politisk flykting i Sverige. Har han fristad på annat håll, så föreligger det ingen skyldighet för oss att ta emot vederbörande. Det är således innebörden i den lagstiftning som vi har och av rättsreglerna för andra länder som ger fristad för politiska flyktingar.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Det är ju det internationella flyktingåret i år och statsministern är bl. a. någon sorts hedersordförande i en internationell kommitté som sysslar med denna verksamhet. I en skrift utgiven här i Sverige av denna kommitté heter det: "Flyktingar är enligt internationell lag personer som vistas utanför sitt hemland därför att de fruktar förföljelse som en följd av revolution, en förändring av den politiska regimen eller inre oroligheter, som medför ett tillstånd av osäkerhet för vissa grupper i befolkningen."

Inrikesministern har här med hänvisning till det aktuella fall som bl. a. ligger bakom denna fråga sagt att om man redan erhållit fristad i ett annat land, finns det ingen skyldighet att ta emot någon här i Sverige. Nu råkar det vara så att ett aktuellt avvisningsbeslut berör en person som inte erhållit någon sådan fristad. Det finns tvärtom ett brev från ett annat lands ambassad, som ger en synnerligen tvivelaktig bild av hans möjligheter att få en sådan fristad, men han blir ändå avvisad.

Det är trots allt så — låt oss konstatera det, oavsett vad som står i lagtexten, ty sådant står ju inte i lagtexterna — att det är olika praxis för höger- och vänsterfolk. Det har förts under många år en vad jag skulle vilja kalla närmast profascistisk flyktingpolitik.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag skall naturligtvis inte diskutera enskilda fall i detta sammanhang, men jag kan försäkra herr Svensson i Malmö att det är mycket vanligt att när ett ärende blir föremål för uppmärksamhet av olika slag så anförs ständigt nya omständigheter, som inte redovisats från början när ärendet prövades. Det är sannerligen en lång och tålmodig historia att pröva dessa frågor. Vi försöker göra det så inträngande som

möjligt. Jag kan försäkra att invandrarverket lägger ner mycket stor möda på detta. Hade herr Svensson velat inse att det är ett stort antal medborgare från skilda länder som fått uppehållstillstånd i vårt land, skulle han inte haft anledning att framträda med den misstro som han gör.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Ang. sysselsättningsfrämjande åtgärder inom Arbogaregionen

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Enskogs* (fp) i kammarens protokoll för den 6 maj intagna fråga, nr 223, och anförde:

Herr talman! Herr Enskog har frågat om jag planerar några speciella åtgärder för att bereda framför allt kvinnlig arbetskraft sysselsättning inom Arbogaregionen.

Arbogaregionens näringsliv domineras av verkstadsindustrin, som under senare år haft ständig efterfrågan på arbetskraft. Ett ökande antal kvinnor har efter hand fått anställning vid dessa företag. Med anledning av den varslade nedläggningen av ett företag inom beklädnadsindustrin vidtar arbetsmarknadsverket för närvarande olika åtgärder främst i fråga om utbildning för att öka den kvinnliga sysselsättningen inom verkstadsindustrin liksom i andra företag inom Arbogaregionen. Även i övrigt bevakas givetvis möjligheterna att skapa sysselsättning i regionen.

Herr ENSKOG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Anledningen till den var att Rapps konfektionsfabrik i Arboga ej beviljats vare sig begärt lån eller statsgarantilån, som var nödvändiga för fortsatt drift. Enligt den av intressenterna som ville överta företaget – det har nämligen gått i konkurs – kan företaget bli lönsamt, eftersom det i samband med konkursen skalats rent från förlustbringande dotterföretag och annan olönsam verksamhet. Om det skett tidigare hade fabriken i Arboga varit lönsam senaste året. Man har nämligen utvecklat en ny rutin som gett ett bra resultat och med hög standard på det man producerar. Man har gjort 270 kavajer och lika många par byxor per dag med 170 personer inom den löpande produktionen, och det torde vara lönsamt. Huset finns, maskinerna finns och personalen har ännu inte skingrats.

I det läget vill nya intressenter fortsätta verksamheten. Det är intressenter som har stor erfarenhet av industriproduktion, men de har som jag nämnde fått varken lån från Investeringsbanken eller statsgarantilån. Det var när regeringen avslog den sistnämnda ansökan som jag ställde frågan till statsrådet.

Det behövs industri som kan sysselsätta kvinnlig arbetskraft i Arboga, eftersom det annars i huvudsak är tung industri där. Jag tror att det hade varit en god satsning om man i detta speciella fall hade bifallit ansökan. Samtidigt satsade en annan statlig myndighet stora pengar för att bereda tre familjer sysselsättning på ett samjordbruk – ett kolchosjordbruk. Det

gällde totalt mellan tre och fyra miljoner kronor. Här gäller det mindre än två miljoner kronor för att bereda 200 personer sysselsättning. Nu förefaller det som om man på privat väg kommer att satsa pengar för att driva företaget vidare. Vi får hoppas att det skall lyckas. Efter vad jag känner till kommer avgörandet att träffas just i dag.

Herr talman! Det är företagsledningens skicklighet snarare än branschtillhörigheten som är avgörande för ett företags framgång.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag kan självfallet inte gå in på en diskussion om ett ärende som regeringen nyligen har avgjort. Jag kan bara erinra om att innan regeringen träffade sitt avgörande hade ärendet bedömts av instanser som haft att förbereda det. De hade en negativ inställning till frågan.

Det förhållandet att en annan statlig myndighet ungefär samtidigt i ett annat fall kan ha fattat ett positivt beslut -- enligt herr Enskogs uppfattning var det tydligen olyckligt att satsa på det företaget eftersom det kostade för mycket pengar -- kan naturligtvis inte göra någon skillnad. Regeringen måste verkställa en objektiv bedömning av varje ärende, och det har regeringen försökt göra också i detta fall.

I svaret har jag också kunnat lämna beskedet att det görs betydande ansträngningar för att bereda de friställda nya sysselsättningar, och det ser ut som om det arbetet skulle ge ett positivt resultat.

Mitt svar skall naturligtvis inte tolkas så att jag är likgiltig för hur det går för de anställda. Självfallet är det olustigt att fatta ett beslut som går i negativ riktning. Men om man inte kan räkna med att verksamheten kan fortsätta utan finner att man ganska snart kommer att stå i samma situation har man inte gjort de anställda någon tjänst med ett bifall. Vi kan inte bara säga att det kan vara värt att satsa två miljoner kronor på att driva verksamheten under en viss tid. I vissa regioner, där det inte finns alternativ, kan man kanske göra så, men i Arbogaregionen är inte förhållandena sådana att vi har anledning att vara bekymrade för framtiden -- Arbogaregionen visar befolkningsmässigt en relativt tillfredsställande utveckling. I början av 1960-talet ökade befolkningen stadigt, under senare år har den varit konstant. Arbogaregionen tillhör alltså inte de områden i landet som har ett starkt vikande befolkningsunderlag och där speciella motiveringar finns för långtgående åtgärder i särskilda fall.

Herr ENSKOG (fp):

Herr talman! Jag tackar för dessa kompletterande upplysningar.

Det är givet att regeringen skall bedöma en sådan här fråga efter den undersökning som den har gjort, och det är bra att den har gjorts. Här får man olika intryck från olika håll.

Det är att hoppas att de som eventuellt kommer att driva företaget vidare kan klara det trots att de inte har fått de statliga lån eller det statsgarantilån som det var fråga om och att de som övertar företaget har gjort rätt bedömning.

Överläggningen var härmed slutad.

Tisdagen den
18 maj 1971

*Ang. omprövning
av beslut om fast-
ställande av stads-
plan i vissa fall*

Herr civilministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr Engströms (vpk) i kammarens protokoll för den 13 maj intagna fråga, nr 242, och anförde:

Herr talman! Herr Engström har frågat mig om jag anser att regeringen bör ompröva beslut om fastställande av stadsplan, där trafiklösningar i äldre stadsbebyggelse gör ingrepp i miljömässigt värdefull grönska.

I ett svar på en fråga av herr Engström erinrade jag för någon tid sedan om att ansvaret för stadsplaneringen i första hand vilar på kommunerna. Endast i de fall frågan om fastställelse av stadsplan av länsstyrelse underställs regeringens prövning eller besvär anförs mot länsstyrelsens beslut om fastställelse av stadsplan kan regeringen pröva planen. Regeringen har ingen laglig möjlighet att i andra fall ta ställning till fråga om fastställelse av stadsplan.

Herr ENGSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Jag ställde för några veckor sedan, innan regeringen tog ställning till planverkets rekommendation om almarna i Kungsträdgården, en enkel fråga. Civilministern vägrade då att gå in på debatt med hänvisning till att han inte kunde diskutera en fråga som regeringen inte avgjort.

Planverket sade och rekommenderade: "Planverket finner därför den medborgaropinion, som vill skydda de mest svårersättliga vegetationselementen högst förklarlig och menar att man innan ställning tagits till Kungsträdgårdens totala utformning bör undvika ingrepp som inte är oundgängligen nödvändiga."

Regeringen struntade i rekommendationen från sitt eget högsta centrala ämbetsverk på detta område. Utan närmare motivering fastställdes stadsplanen. Vad som sedan hände känner alla. Som en tjuv om natten sökte Stockholms stad att fälla träden bakom plank och polisbevakning. När det inte gick sökte de kommunala myndigheterna på nytt att vilseleda opinionen bl. a. genom en annons om ett grönt Kungsträdgården, vilket det inte finns någon täckning för i fattade beslut.

Alla upptänkliga argument har mobiliserats för att vilseleda opinionen. Den kollektiva trafik som man hållit på att underförsörja i årtionden blev plötsligt ett vapen. Tunnelbanan till Järva skulle försenas. Men det rör sig inte om tunnelbanan utan om en tunnelbaneupp gång, som man gott kan avvara. En omprojektering på den punkten försenar ingenting och kostar heller inte Stockholms stad någonting.

Mot bakgrund av den intensiva stadsplanedebatten med krav på insyn i planeringen och planverkets rekommendation, som tog hänsyn till opinionen, var regeringens beslut anmärkningsvärt och ägnat att tillspetsa frågan mycket allvarligt.

Jag sade förra gången och vill gärna upprepa det: "Frågan om almarna i Kungsträdgården gäller inte i första hand en enstaka trädgrupps vara eller inte vara. Det gäller en principfråga, en detalj i ett större sammanhang." Gamla värdefulla miljöer offras hänsynslöst för nybebyg-

*Ang. omprövning
av beslut om fast-
ställande av stads-
plan i vissa fall*

gelse och betongslum. Storstädernas nya förorter och förortskommuner ger många exempel. City i Stockholm omdanas i första hand för att betjäna storfinans och affärsintressen.

Striden om almarna gäller inte bara miljön i Stockholms innerstad. Samma kamp för en bättre miljö sker i förorter och förortskommuner runt Stockholm och i många andra kommuner i landet. Ytterst handlar det om ett krav på en ny regionpolitik som minskar trycket på storstadsregionerna, främst Storstockholm, och hindrar avfolkningen av Norrland och andra landsdelar. Var det insikten om detta som gjorde att regeringen slöt upp bakom de kommunala myndigheterna i Stockholm och struntade i planverkets rekommendation?

Almarnas öde och utformningen av Kungsträdgården i Stockholm har fått en tidsfrist till i höst. Det vore välgörande för den fortsatta utvecklingen och plandebatten om regeringen gjorde en rekommendation, som tog hänsyn till de motiv som låg bakom planverkets rekommendation. Jag skulle vilja ställa frågan: Överväger regeringen ett sådant beslut?

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Fortfarande gäller, vilket herr Engström är mycket väl medveten om, att vi kan inte inom ramen för en sådan här debatt, enligt den ordning som vi har att tillämpa i riksdagen, diskutera de enskilda fall i vilka regeringen har att fatta beslut. Den debatten får föras i konstitutionsutskott och i dechargedebatt.

När det sedan gäller frågan om regeringen kan ta initiativ till en ny prövning av en stadsplan är det ändå på det sättet, att en stadsplan som en gång har fastställts i sista instans kan inte komma till prövning på nytt utan att man i kommunen tar upp frågan om huruvida man önskar ändra stadsplanen. Det är den tågordning som måste tillämpas i enlighet med de regler som gäller.

Trots allt rör kanske herr Engströms resonemang vid en fråga av stort principiellt intresse, alltför stor för att diskutera inom ramen för en debatt av den här karaktären. Några reflexioner kanske det ändå kan finnas anledning att göra.

Det gäller faktiskt frågan om demokratins arbetsformer. Vi är alla intresserade av att stärka och fördjupa demokratin i vårt samhälle. Inte minst står frågan om den kommunala demokratin i förgrunden för debatten. Forsknings- och utredningsarbete pågår som bekant för att genomlysna problemen och komma med förslag till åtgärder. Stor enighet har ju hitintills rått i vårt land om att vi måste arbeta genom den representativa demokratin. Skall alla medborgare ha en möjlighet att göra sin mening lika tungt gällande känner vi inget bättre system än att vi i val genom allmän och lika rösträtt utser representanter som får ansvaret att fatta de nödvändiga besluten i riksdag, landsting och kommuner.

Som aktiv kommunalman och riksdagsman vet förmodligen herr Engström att ett beslut ofta innebär en avvägning emellan flera olika önskemål som var för sig kan ha mycket ivriga förespråkare. Vi tvingas ibland efter en sådan avvägning såväl i riksdagen som ute i kommunerna att fatta beslut som går emot vad betydande medborgargrupper betraktar

*Ang. omprövning
av beslut om fast-
ställande av stads-
plan i vissa fall*

som sina speciella intressen. Kan vi inom en demokrati som vill göra skäl för namnet acceptera en ordning som innebär att medborgargrupper, som inte får sin vilja fram, skall kunna med våld hindra att i demokratisk ordning fattade beslut genomförs? Det är den frågan vi ytterst har att ställa oss.

Den som allvarligt strävar efter att stärka och fördjupa demokratin måste svara nej på den frågan. Vi får aldrig acceptera någon annan form för avgöranden än i demokratisk ordning fattade beslut. Men vi skall självfallet eftersträva att bredda inflytandet över besluten genom att öka möjligheten för medborgarna till kontakt med samhällets verksamhet. Här har de politiska partierna ett stort ansvar. Det är i första hand genom en aktivare verksamhet från deras sida, öppen för alla medborgare, som goda och fortlöpande kontakter kan skapas mellan väljare och valda.

Jag har tyckt, herr talman, att det finns anledning att säga detta med hänsyn tagen till den debatt som har förekommit i detta ämne.

Herr ENGSTRÖM (vpk):

Herr talman! Civilministern säger att han inte kan diskutera det enskilda fallet. Däremot är han beredd att diskutera principer. All right, låt oss göra det.

Det är självklart att man skall ha demokratiska beslutsprocesser. Men i dessa demokratiska beslutsprocesser måste ju rimligen ingå att man ger dem för vilka man beslutar ordentlig information och fattar besluten på basis av en omfattande debatt. Det är uppenbart att detta inte har skett i det här konkreta fallet.

Civilministern hänvisar till mina erfarenheter som kommunalman. Till det vill jag säga att exakt samma erfarenheter som man har fått i Stockholm i det här konkreta fallet har människorna i en rad kommuner. Det är självklart att ett beslut i en kommunal församling innefattar avvägningar mellan olika intressen. Men det är lika uppenbart — och jag har personlig erfarenhet av det — att man när det gäller den avvägningen många gånger systematiskt undviker att ge medborgarna den nödvändiga informationen för en bred debatt i planfrågor. Detta är ytterst beroende på att de som sitter och fattar besluten i sitt beslutsfattande tar större hänsyn till starka ekonomiska storfinansiella intressen än till de intressen som kommunernas invånare har. Det är detta som är den yttersta grunden till att man gömmer undan väsentliga fakta i debatten för medborgarna. Det är alltså det hela den här debatten egentligen handlar om.

Självklart skall man ha demokratiska beslutsprocesser. Men då skall man också se till att medborgarna får välbehövlig information och möjlighet att delta i debatt innan beslut fattas. Det är uppenbart och framstår helt klart för hela svenska folket att man bl. a. från kommunstyrelsen i Stockholm och landstinget i Stockholms län här har gett en vilseledande information. Det är ett talande tecken att chefen för statens planverk, Lennart Holm, i Aftonbladet i söndags hade anledning att återupprepa vad planverket sade i sin rekommendation till regeringen.

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Om det nu är på det sättet att herr Engström anser att informationen till medborgarna i en viss fråga har varit för dålig vill jag upprepa vad jag sade att ansvaret för informationen i hög grad ligger på de politiska partierna. Det är sålunda lämpligt att herr Engström för sitt vidkommande vänder sig till herr Knut Olsson i Stockholm, som är vänsterpartiet kommunisternas gruppledare i kommunfullmäktige, och frågar honom på vilket sätt han har skött sin del av ansvaret för informationen till medborgarna. Här finns ett gemensamt ansvar för alla partier. Jag har för min del en känsla av att man inom de politiska partierna i Stockholm är klart medveten om detta.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Ang. användningen av polisens resurser

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Hernelius'* (m) i kammarens protokoll för den 12 maj intagna fråga, nr 235, och anförde:

Herr talman! Herr Hernelius har frågat mig om jag anser att det är rimligt – särskilt i en period då brottsligheten starkt ökar – att insätta polisstyrkor och betydande bevakningspersonal försedd med hundar, hästar och stålbatonger för att underlätta viss trädfällning just vid av kommunal myndighet eftersträvat klockslag.

En av polisens huvuduppgifter är att upprätthålla ordning och säkerhet. Däri ingår att tillse att verkställigheten av myndighets beslut inte hindras av personer som tillgriper våld eller begär annan brottslig gärning.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret och instämmer självfallet i justitieministerns allmänna beskrivning av polisens huvuduppgifter att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Men justitieministern har ju helt missat poängen i min fråga – om verkställighet av kommunalt beslut nödvändigtvis skall ske på klockslaget när det icke är tidsbundet. Det är det frågan gäller.

Min fråga grundar sig också på mycket olustiga personliga synintryck. Jag passerade Kungsträdgården startaftonen så att säga, och att se hundar och hästar och batonger och stora polisstyrkor bakom ett plank där, det förde tankarna till andra länder och andra olustigheter.

Det var dock inte på minuten det hängde att dessa almar skulle fällas – och nu har ju uppskovet kommit. Jag förstår inte vilken psykologi de ledande kommunalmännen här har visat, men det är en sak för sig. Min principiella fråga är emellertid om inte polismyndigheten skulle kunna ha anledning att pröva nödvändigheten av att insätta stora resurser för verkställigheten av ett sådant här beslut just på angivet klockslag och angiven minut och vänligt kunna säga till den kommunala myndigheten: Kom igen – nu är våra resurser för ansträngda för att åstadkomma den

*Ang. etablerande
av ett bolag för pro-
duktion och försälj-
ning av sjukvårds-
utrustning m. m.*

mobilisering och de insatser som behövs i det här fallet. Det är den principiella frågan, herr justitieminister.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! I praktiken går det ju till på det viset, att den kommunala myndigheten meddelar när ett beslut skall verkställas. Föreligger speciella förhållanden, som i det fall herr Hernelius här tagit upp, sker givetvis ett samråd mellan den kommunala myndigheten och polisen. Det klockslag som herr Hernelius talar om har alltså fastställts efter samråd.

Jag tycker att herr Hernelius tar litet för lätt på vad det egentligen har varit fråga om här, när han endast vill kalla det att underlätta viss trädfällning. Jag vill understryka att jag anser det rimligt att alla tillgängliga resurser insätts för att ett i demokratisk ordning fattat lagligt beslut skall kunna genomföras.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Jag vill erinra om att detta icke alltid har skett. Jag skall nämna ordet Båstad, så förstår justitieministern vad jag menar. Där retirerade ordningsmakten, trots att det var fråga om ett tidsbundet evenemang.

Här har det skett, och här har polisresurser insatts utan omtanke om polisen, som kommit i en mycket besvärlig situation. Och jag vidhåller att den psykologi som visats har varit mycket dålig från flera håll.

I fråga om brottsligheten agerar herr justitieministern ofta som en doktor Hjälplös i kammaren. Kurvan stiger brant i höjden – man slår ifrån sig och säger: Poliser hjälper inte. Men när det gäller verkställigheten av ett kommunalt beslut om trädfällning sättes polisens resurser in.

Får jag ta ett litet exempel. Om ett kommunalt bussbolag beslutade att sätta upp en byst av en diktator – vilken som helst av de två förgrundsfigurer som fanns på 1930-talet – skulle polisens alla resurser då mot en medborgerlig opinion uppåddas för att skydda uppsättandet av denna byst? Förvisso rimligen inte!

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Vi skall i detta sammanhang inte diskutera kriminalite- tens och brottslighetens ökning. Men, herr Hernelius, i princip kan jag inte se någon skillnad i nödvändigheten av polisens ingripande, om det gäller att förhindra våld vid demonstrationer eller om det gäller att förhindra våld mot arbetare och arbetsledare, när ett kommunalt beslut skall genomföras.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Ang. etablerande av ett bolag för produktion och försäljning av sjukvårdsutrustning m. m.

Tisdagen den
18 maj 1971*Ang. etablerande
av ett bolag för pro-
duktion och försälj-
ning av sjukvårds-
utrustning m. m.*

Brundins (m) i kammarens protokoll för den 6 maj intagna fråga, nr 222, och anförde:

Herr talman! Herr Brundin har frågat mig om jag vill upplysa om när det bolag för produktion och försäljning av sjukvårdsutrustning m. m., för vilket riksdagen anvisat medel, avses bli etablerat.

I 1970 års statsverksproposition meddelades att förenade fabriksverken träffat ett preliminärt avtal med American Hospital Supply Corporation om att bilda ett gemensamt bolag för marknadsföring och produktion av vissa sjukvårdsprodukter. De fortsatta förhandlingarna mellan parterna har emellertid visat att förutsättningar inte föreligger för samarbete i bolagsform. Det av riksdagen anvisade anslaget för teckning av aktier i det tilltänkta bolaget kommer därför inte att användas.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret på min fråga.

Jag vill emellertid erinra statsrådet om att när förslaget rörande detta bolag fördes fram till riksdagen förra året, så utmålades projektet som särdeles lovande. Det sades ha lysande utsikter, och det skulle tillföra oss betydelsefulla teknologiska vinningar. Så begärde man pengar för att teckna aktier i detta bolag, som skulle tillverka och försälja sjukvårdsmateriel. Men resultatet blev, som vi nu har fått höra, platt ingenting.

Herr statsrådet måste väl ändå medge att riksdagen den gången förelades ett utomordentligt dåligt underbyggt förslag. Nu kommer visserligen inte dessa pengar att användas – det rör sig heller inte om så förfärligt mycket, i varje fall inte jämfört med de belopp som vi vanligtvis diskuterar i denna kammare, utan bara ungefär 3/4 miljon – men såvitt jag förstår måste det arbete som har nedlagts på grund av det dåligt underbyggda förslaget ha kostat en hel del pengar. Det har bl. a. sagts, men jag har inte fått det bekräftat, att man skulle ha utbetalat ett inte alldeles oansenligt belopp bara i provision för förmedling av kontakten med detta amerikanska företag.

Det skulle vara intressant ifall statsrådet ville och kunde berätta litet om vad detta har kostat och möjligen också lämna en liten kommentar till det säkerligen enligt statsrådet djärva påstående som jag nu gör: Om det enskilda näringslivet skulle gå fram lika lättsinnigt som man gjort i detta fall, så tror jag att sysselsättningssituationen i vårt land skulle vara betydligt allvarligare än vad den nu är.

Herr industriministern WICKMAN:

Herr talman! Jag kan inte underlåta att göra den reflexionen att herr Brundin, som ju inte är oerfaren i hur produktion planeras och produktionsbeslut fattas, med sitt inlägg här uppriktigt sagt inte har gjort sig själv full rättvisa.

Vad som hänt är följande. Förenade fabriksverken har en stor rörelse som sysslar med tvätt av sjukhuspersedlar. Det är från fabriksverkens synpunkt fullkomligt naturligt att denna rörelse, som är ett av de centrala civila elementen i fabriksverkens produktion, vidareutvecklas. För att kunna vidareutveckla tvätterirörelsen till den effektiva processindustri som den kan bli måste man föra bort från sortimentet sådana produkter

*Ang. etablerande
av ett bolag för pro-
duktion och försälj-
ning av sjukvårds-
utrustning m. m.*

som kräver specialbehandling. Det är därför som sådana här engångsoperationsset är intressanta för fabriksverken såsom ansvariga för sjukhus-tvätterierna. FFV:s intresse för den frågan är alltså fullkomligt naturligt.

Vid utvecklingsarbetet och undersökningarna av möjligheterna att öka engångssetens andel i sjukhusens förbrukning dök det här amerikanska engångsmaterialet upp. Från allmänna synpunkter låg det mycket väl i linje med FFV:s egen verksamhet. Nu är fabriksverken ett affärsverk och inte ett aktiebolag, och frågan om att bilda ett bolag måste därför underställas riksdagen. Den underställdes alltså riksdagen i statsverkspropositionen 1970, med den bestämda reservationen att det gällde ett preliminärt avtal som ännu inte var godkänt och som krävde ytterligare undersökningar innan det kunde godkännas.

Nu säger herr Brundin att det är egendomligt att man gör sådana här undersökningar – som naturligtvis kostar pengar. Men, herr Brundin, det gör ju alla projektgranskningar och projektundersökningar. Sjukhustesterna av den här produkten föll i och för sig väl ut, och ur bakteriologisk synpunkt ansågs den vara mycket tilltalande för sjukhusen, men man kom fram till att besparingen från sjukhusens synpunkt var relativt marginell. Samtidigt fanns det på marknaden två andra, med den här varan konkurrerande produkter från LIC, alltså landstingen, och från Mölnlycke.

I det läget och efter en noggrann marknadsundersökning kommer man till resultatet att marknaden är för liten för att det skall löna sig att tillverka den här produkten i Sverige. Man drar då slutsatsen att man bör avstå från detta projekt. Det är precis vad som sker i all rimlig, försiktig och välplanerad produktion här i landet. Jag vill bestämt hävda att fabriksverken i det här fallet handlat fullständigt korrekt, både gentemot riksdagen och ur allmänna affärsmässiga synpunkter.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Låt mig till statsrådet bara säga – eftersom jag har så kort tid för mitt andra inlägg – att jag måste beteckna förslaget som ett hugskott. Det kan knappast vara rimligt att besvara riksdagen med att fatta beslut om anslag till sådant som är baserat på just hugskott. Den allra enklaste lilla marknadsundersökning, som inte skulle ha kostat många hundralappar, hade nämligen, herr statsråd, kunnat klargöra att motsvarande produkter redan fanns att få på den svenska marknaden och dessutom att det inte var anledning tro att man genom den tilltänkta, nu uteblivna, produktionen över huvud taget skulle kunna priskonkurrera med de varorna. Detta var ett dåligt underbyggt förslag, herr statsråd, och det visar litet grand av den valhänthet med vilken näringslivsfrågor över huvud taget blir behandlade innan de presenteras kammaren.

Jag vill till sist säga att jag hoppas att det här ändå har givit statsrådet någon ytterligare erfarenhet, som utesluter att hugskott presenteras för riksdagen.

Herr industriministern WICKMAN:

Herr talman! Herr Brundins senaste inlägg ger mig anledning att uppmana honom att bestämma sig för vilken ståndpunkt riksdagen skall

inta till statliga företagsfrågor. Här förelägger vi riksdagen mycket tidigt ett projekt. Det betyder alltså att riksdagen kommer in i beslutsprocessen på ett ovanligt tidigt stadium, vilket naturligtvis inte hade varit nödvändigt eller erforderligt, om fabriksverken varit aktiebolag. Då hade det arbetet skett inom ramen för fabriksverkens befogenheter. Nu är fabriksverken som bekant ett affärsverk, och då måste frågan om en bolagsbildning underställas riksdagen. Att kalla det för att besvara riksdagen tycker jag är att verkligen vända argumenteringen väl ogenerat efter förhållandena i det enskilda fallet. Det är likaledes lättsinnigt, herr Brundin, att säga att bedömningen av detta projekt skulle vara så enkel att man genom en marknadsundersökning eller analys av den för något hundratal kronor skulle ha kommit till det resultat som man nu har gjort efter en mycket omsorgsfullt genomförd projektgranskning. Beträffande den kostnaden bör vi verkligen som ansvariga för de statliga företagen säga att skall vi förebrå företagen någonting så är det inte att de lägger ned för mycket arbete på att analysera ett projekt före dess start — snarare borde kritiken gå i helt motsatt riktning.

Här är alltså ett fall där en fråga har utomordentligt samvetsgrant analyserats, och därför upprepar jag vad jag sade förut: Både ur riksdagens synpunkt och ur synpunkten av relationerna fabriksverken—regering—riksdag och även ur affärsmässiga synpunkter finner jag att fabriksverkens handlande i detta speciella fall är helt invändningsfritt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Ang. höjning av eltaxorna

Herr industriministern WICKMAN erhöll ordet för att besvara herr *Erikssons* i Bäckmora (c) i kammarens protokoll för den 6 maj intagna fråga, nr 225, och anförde:

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora har frågat mig om jag är beredd medverka till att den av vattenfallsverket bebadade höjningen av eltaxorna på landsbygden får en sådan utformning att de minsta och i regel ekonomiskt svagaste abonnenterna inte får procentuellt sett flerdubbelt större höjning av sina abonnemangsavgifter än de större.

Jag utgår från att herr Erikssons fråga beträffande Vattenfalls eltaxor hänför sig till den höjning av elpriserna per den 1 november 1970, som verkets styrelse beslutade i augusti förra året men som på grund av rådande prisstopp hittills inte genomförts.

Vattenfallsverket bestämmer självt sina taxor. Jag är därför inte beredd att nu diskutera vattenfallsverkets beslut i augusti 1970 att höja sina detaljariffrer för landsbygdistribution. Jag vill dock erinra om att verket bedriver sin rörelse i konkurrens med andra kraftföretag. Prissättningen av elkraft sker i princip på kostnadsbasis, och nuvarande avgiftssystem är så konstruerat att varje typ av elleverans skall bära sina egna kostnader. I kostnaderna är därvid inräknad en skälig förräntning på insatt kapital.

Jag vill också erinra om den möjlighet till prövning av prissättningen

på elkraft som kan påkallas hos statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (c):

Herr talman! Jag ber att få framföra ett tack till statsrådet för svaret på min enkla fråga.

Det är närmast mot bakgrund av de uppgifter som emanerar från Vattenfall om en förestående höjning av lågspänningstarifferna som jag har ställt denna fråga till industriministern med anledning av den konstruktion av eltarifferna som nämnts i sammanhanget. Den innebär en mycket kraftig höjning framför allt för de mindre abonnenterna och över huvud taget abonnenterna på landsbygden. Om de uppgifter som Vattenfall enligt statsrådet har presenterat i augusti 1970 står sig i dag – detta noterade jag senast den 28 april i år – skulle höjningen läggas bl. a. på grundavgifterna med 60 kronor per normalenhet och 12 kronor för andra abonnenter. Det skulle för de mindre abonnenterna på landsbygden innebära en mycket kraftig höjning av eltaxan, med inemot 40 procent. Den höjningen måste väl ändå anses vara i kraftigaste laget.

Det är innehållet i den fråga som jag ställt till industriministern, och jag beklagar att statsrådet nu säger i sitt svar att han inte är beredd att diskutera vattenfallsverkets beslut utan att verket självt bestämmer sina taxor. Det är jag väl medveten om, men, herr statsråd, även i den här frågan finns det en jämlikhetsaspekt, och därför är min fråga om statsrådet anser det rimligt att man gör en så kraftig höjning, som kommer att drabba endast vissa grupper av abonnenter, främst på landsbygden. Framför allt får de ekonomiskt svagare abonnenterna härigenom den kraftigaste ökningen av eltaxorna. Jag tycker nog ändå att statsrådet kanske har anledning att se på den höjningen när den kommer och bedöma om det kan vara rimligt att man åstadkommer en sådan snedvridning och orättvisa i taxesättningen.

Sedan talar statsrådet i sitt svar om att vattenfallsverket driver sin verksamhet i konkurrens med andra kraftföretag. Skenbart kan det se ut så, men vi vet ändå hur det är i verkligheten. Vattenfallsverket går ju i spetsen för en taxehöjning, och sedan är det fritt fram för även de privata och enskilda kraftverken att höja sina taxor. På det sättet, herr statsråd, uppstår ju ingen som helst konkurrens utan samma taxehöjning blir gällande, över hela landet, med kanske något enstaka undantag.

Herr industriministern WICKMAN:

Herr talman! Som jag sade redan i mitt svar till herr Eriksson i Bäckmora kommer jag inte såsom departementschef att få tillfälle att ta ställning till frågan om denna taxehöjnings konstruktion, därför att den ankommer på Vattenfall. Däremot kommer i regeringssammanhang frågan upp som en fråga om dispens från det allmänna prisstoppet; detta gäller såväl Vattenfalls som de kommunala elverkens taxehöjningar. Låt oss komma ihåg att denna taxehöjning är bestämd av kostnadsutvecklingen och inte heller ger full täckning för det underskott som för närvarande föreligger inom de distributionsområden som berörs.

Nu är det också litet felaktigt att säga att denna taxa slår hårdast för

lägre inkomsttagare. I den mån lägre inkomsttagare finns i dessa landsbygdsregioner, vilket jag kan hålla med om är riktigt, drabbas de i den egenskapen. Men precis samma taxehöjning äger rum för högre inkomsttagare med samma förbrukning, bl. a. elabonnenter i sommarhus.

Den fråga herr Eriksson är inne på berör ju i grunden förhållandena i vårt eldistributionssystem över huvud taget. Därför är det riktigtast att ta upp frågan i det sammanhang där den också kommer att aktualiseras inom kort, nämligen i samband med översynen av hur distributionen skall organiseras i detta land. I de direktiv som föreligger — de är inte publicerade ännu — tas också taxefrågan upp och möjligheterna att åstadkomma en utjämning mellan taxorna i olika regioner.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (c):

Herr talman! Jag noterar att statsrådet ändå delvis håller med mig om att vi kan få oriktiga utslag av denna taxehöjning om den kommer att genomföras. Då menar jag att det är angeläget att man ser distributionsområdena såsom en enhet och inte bara lägger ut en särskild höjning på de områden där abonnentantalet är glest. Man får väl ändå lägga samman tätorter och glesbygd och jämna ut taxesättningen på det sättet ungefär som sker beträffande telefontaxor och andra taxor.

Jag tycker inte att det är rimligt att vi skall få en så kraftig höjning som hela 40 procent. Jag tror att även statsrådet håller med mig om att en sådan höjning måste man undvika. Den utredning som statsrådet hänvisar till hoppas jag skall leda fram till att man anlägger ett sådant synsätt just när det gäller frågan om distribution av elkraft i tätorter och glesbygd så att man får en enhetlig taxa som inte ger dessa oriktiga utslag på landsbygden.

Jag vädjar ändå till statsrådet. Det har sagts att Vattenfall tänker begära dispens från prisstoppet om inte prisstoppet hävs. Då kommer väl i alla fall frågan under regeringens prövning. I det läget bör statsrådet kanske undersöka om det kan vara rimligt att medge en taxehöjning som får sådana oriktiga utslag, som nu är ifrågasatt. Det måste förhindras.

Herr industriministern WICKMAN:

Herr talman! Det är inte taxesättningen som sådan som kommer upp till behandling i regeringen utan frågan om man skall tillåta ett genombrott av det nuvarande prisstoppet. Det är inte rimligt — så menar väl inte heller herr Eriksson i Bäckmora — att vi i samband med prövningen av ett dispensärende rörande prisstoppet skall improvisera en ny taxepolitik för eldistributionen i detta land.

Jag är — som jag nämnde — i och för sig inte alls främmande för behovet av en översyn av och förändringar i nu tillämpad taxepolitik, men det är ett beslut, herr talman, som måste föregås av en helt annan förberedelse än den som det blir fråga om när det gäller dispenser från prisstoppet.

Siffran 40 procent, slutligen, som herr Eriksson i Bäckmora har nämnt flera gånger, stämmer inte med de uppgifter som jag har fått, utan höjningen rör sig om mellan 7 och 10 procent.

Överläggningen var härmed slutad.

Tisdagen den
18 maj 1971

Ang. planerade fartygskreditgarantier

Herr industriministern WICKMAN erhöll ordet för att besvara herr Rosqvists (s) i kammararens protokoll för den 6 maj intagna fråga, nr 229, och anförde:

Herr talman! Herr Rosqvist har frågat mig, huruvida de planerade fartygskreditgarantierna om 3 500 miljoner kronor är avsedda även för de mindre varven.

Svaret på frågan är ja. De mindre varven har i det hittillsvarande systemet med statliga fartygskreditgarantier erhållit en garantitilldelning huvudsakligen i proportion till sin produktion. I detta avseende innebär det modifierade garantisystemet ingen förändring. Liksom tidigare skall garantierna i regel användas för andraprioritetslån.

Som underlag vid beräkningen av garantibehovet för femårsperioden 1972–1976 ligger uppgifter om värdet av planerade leveranser. Sådana uppgifter har inhämtats från såväl storvarven som alla de mindre varven.

I proposition 1971:117 — det är alltså den nyligen framlagda varvspropositionen — anges att av den totala garantiramen på 3 500 miljoner kronor för åren 1972–1976 kan 100–300 miljoner kronor, vilket motsvarar 20–60 miljoner kronor per år, beräknas belöpa sig på de mindre varven. Som jämförelse kan nämnas att dessa varv för åren 1970 och 1971 erhöll ett tillskott av garantier till ett sammanlagt värde av cirka 26 miljoner kronor per år.

Herr ROSQVIST (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret.

Denna fråga är föranledd av att osäkerhet har uppstått, huruvida de planerade fartygskreditgarantierna skulle bli tillgängliga även för de mindre varven. Det är naturligt att de anställda vid dessa mindre varv har hyst intresse för den här frågan. Självfallet känner man sig ur sysselsättningssynpunkt säkrare, om det även i fortsättningen finns möjligheter för dessa företag att utnyttja en förmån, som inte bara större svenska varv åtnjuter utan som även i olika former och i större omfattning utgår också till mindre, utländska varv från respektive stat.

Svaret är positivt och visar att de mindre varven bör kunna erhålla en proportionell andel av de i propositionen — som nu har förelagts riksdagen — föreslagna kreditgarantierna. Dessutom är det särskilt värdefullt för dessa mindre företag att kunna få sådana statliga kreditgarantier, då det för dem oftast — även i fortsättningen — gäller att utomlands anskaffa kapital för att därigenom få beställningar från utlandet och därmed sysselsättning.

På de platser där mindre varv finns har garantierna alltså en viss betydelse ur sysselsättningsaspekt. Dessutom — genom att löneläget vid varven är förhållandevis bättre än hos andra företag — blir de i viss mån normgivande även för andra industrier på orten. Det är därför bra att de ges möjlighet att finnas kvar även i fortsättningen.

Jag ber än en gång att få tacka industriministern för svaret på frågan.

Med detta anförande, under vilket herr talmannen övertog ledningen av kammararens förhandlingar, var överläggningen slutad.

§ 11 Ang. kontrollen av bestämmelserna om transport av importerade djur

Nr 89

Tisdagen den
18 maj 1971

Herr jordbruksministern BENGTESSON erhöll ordet för att besvara herr *Werners* i Malmö (m) i kammarens protokoll för den 12 maj intagna fråga, nr 237, och anförde:

Herr talman! Herr *Werner* i Malmö har frågat mig, om jag är beredd att vidta åtgärder syftande till en förbättrad kontroll av att gällande djurskyddsbestämmelser tillämpas vid transport av importerade djur.

För att få importera djur krävs tillstånd av veterinärstyrelsen. Då ett djur kommer till svensk införselort skall – med undantag för införsel av vissa djur från Finland och Norge – före urlastningen alltid besiktning av djuret utföras av svensk gränsveterinär. För att underlätta besiktning skall anmälan ske till gränsveterinären senast 24 timmar före djurets ankomst. Införseln från Norge och Finland kontrolleras av gränsveterinärer i huvudsak i fråga om försöksdjur. Vid gränsveterinärbesiktningen kontrolleras djurets kondition. Gränsveterinären är skyldig att vidta åtgärder för att rätta till missförhållanden i fråga om sättet för transporten. Såvitt jag har mig bekant har den kontroll av djur och transportsätt som sker genom gränsveterinärens försorg fungerat tillfredsställande.

Herr *WERNER* i Malmö (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Det är inte första gången vi diskuterar djurskyddstillsyn, och jag tycker att statsrådet är över hövan optimistisk i dag – så optimistisk brukar statsrådet inte vara när det gäller dessa frågor. En sak är att ha en lag, och en annan sak är att få den att fungera.

Min fråga har föränletts av ett par fall av transporter av försöksdjur från Danmark. Det ena fallet gällde katter och det andra hundar. I båda fallen transporterades djuren under mycket dåliga förhållanden. Djuren utsattes verkligen otillbörligt för lidande. Det förhållandet att sådant kan passera beror väl på, som i alla andra fall, att tillsynen och kontrollen inte är tillräckligt effektiv. De som handhar dessa uppgifter har tydligen för många uppgifter och kan därför inte klara av detta.

Vi vet att försöksinstitutionerna är dispenserade från karantänbestämmelserna vid gränsen – och respektive transporter kan alltså gå vidare direkt till Stockholm, Göteborg eller Uppsala. Om man drog in dispensen skulle man uppenbarligen få en effektivare kontroll. Jag anser för det första att den dispensen är mycket äventyrlig ur medicinsk synpunkt. En JO-anmälare relaterar att hundarna var packade i en låda, så att de inte ens kunde ligga. De var också utan vatten, men kunde slicka genom någon springa. Det är självfallet allvarligt ur medicinsk synpunkt att en sådan transport okontrollerad går genom landet. För det andra skulle det ur djurskyddssynpunkt vara mycket tillfredsställande om dispensen slopades. Då skulle gränsveterinärerna verkligen hinna kolla upp läget ordentligt. Försöksdjurskonsulenten vid UKÄ anser att inte heller de konsulenter som arbetar vid de olika institutionerna hinner följa upp alla transporter.

Ang. kontrollen av bestämmelserna om transport av importerade djur

*Om åtgärder mot
nedskräpning inom
område med stads-
mässig bebyggelse*

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Herr talman! Jag är inte speciellt vare sig optimistisk eller pessimistisk, men när någon av riksdagens värderade ledamöter ställer en fråga till ett statsråd skall statsrådet givetvis undersöka hur det ligger till. Herr Werner i Malmö har frågat om jag är beredd att vidta åtgärder som syftar till en förbättrad kontroll av transport av importerade djur – dvs. de som kommer från utlandet. Efter en sådan fråga undersöker man naturligtvis vilken kontroll vi har, om den fungerar och vilka erfarenheter som vunnits. Alla myndigheter som har att handlägga dessa ärenden har svarat, så jag kan utforma mitt svar: Såvitt jag har mig bekant är den kontroll som sker tillfredsställande.

De fall herr Werner drar upp har inte kommit till min kännedom, och jag kan därför inte yttra mig om dem. Men själva systemet fungerar på följande sätt: Om det visar sig vid en införselort att det inte finns tillfredsställande transportanordningar för djuren får de inte komma in, och om berörda företag eller personer vill fortsätta att skicka djur till Sverige får de helt sonika inte tillstånd av veterinärstyrelsen. De får inte lov att skicka djur hit.

Jag tror inte att man kan ha en annan sorts övervakning än den man har. Det är klart att det alltid kommer att finnas enstaka fall som är otillfredsställande trots lagstiftning och kontroll, men jag undrar om de enstaka fall som här nämnts verkligen gällt importerade djur för vilka gränsveterinären givit tillstånd till införsel i landet. Förhåller det sig så har veterinären begått ett tjänstefel.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Herr statsrådet säger själv att det kan ske sådana här misstag, och det är uppenbarligen vad som skett, eftersom en iakttagare har känt sig föranlåten att JO-anmäla i en dylik sak. Vi vet att det är svårt att få en effektiv djurskyddstillsyn. Vore det då inte klokt att hålla på gränskarantänen, så att man finge tid att kolla upp läget.

Jag erkänner att det i viss mån kan vara en annan fråga, men den hör ju ihop med tillsynen.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Herr talman! Det finns ingen anledning att införa karantän vid gränsen. De institutioner som får ta emot försöksdjur fungerar som karantäner. Gränsveterinären skall se till att djuren vid gränsen har transporterats som lagen föreskriver och även att transporten till institutionen sker så.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Om åtgärder mot nedskräpning inom område med stadsmässig bebyggelse

Herr jordbruksministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr Ringabys (m) i kammarens protokoll för den 13 maj intagna fråga,

nr 240, till herr justitieministern, och anförde:

Herr talman! Herr Ringaby har frågat chefen för justitiedepartementet om han är redo föreslå åtgärder syftande till ett skydd mot nedskräpning i stadsmässig bebyggelse motsvarande det skydd mot nedskräpning i naturen som erbjuds genom naturvårdslagens § 23 och § 37. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Fr. o. m. den 1 januari 1971 har 23 § naturvårdslagen följande lydelse: "Envar skall tillse att han ej skräpar ned utomhus, vare sig i naturen eller inom bebyggda områden, med plåt, glas, plast, papper, avfall eller annat." Från samma tidpunkt ändrades också straffbestämmelsen i 37 §. För straffbarhet krävdes tidigare att nedskräpningen skulle ha "varit ägnad att för annan medföra obehag av någon betydelse eller skada till person eller egendom". Denna begränsning togs nu bort.

Tidigare gällande nedskräpningsförbud utvidgades alltså vid årsskiftet att gälla såväl i naturen som inom bebyggda områden. Vidare utsträcktes förbudet att även gälla sådana fall där nedskräpningen inte vållar otrevnad eller skada.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret. Jag har sett på den verklighet som omger oss, och så har jag tittat i naturvårdslagen för att se vad det finns för möjligheter att komma till rätta med nedskräpningen i städerna. I det exemplar som finns i handboksbiblioteket står det ingenting om denna ändring, som jag nu hälsar med glädje.

Frågan är alltså föranledd av det förhållandet att alla vi med verksamhet i detta hus numera har goda möjligheter att studera miljövärden på bl. a. Sergels torg och dess närmaste omgivningar. Om inte den kommunala sopbilen ginge så flitigt fram och tillbaka skulle snart hela gropen likna en soptunna med både levande och dött avskräde.

Den nya mentaliteten hos sysslolösa tonåringar är tydligen att de anser det självklart att kommunalarbetarna skall städa efter dem. Sopmaskinen hinner knappast passera dem förrän ölfaskor och plastkassar kastas ut igen.

Om jag tömmer skräp efter vägen eller i markerna på min egen gård kan jag dömas till böter, men om hundra bråkiga tonåringar slänger ölburkar och annat skräp utför konserthustrappan, händer ingenting annat än att kommunalarbetarna får extra arbete, trots att det alltså nu finns möjligheter enligt 23 § naturvårdslagen att beivra sådan nedskräpning.

För att inte tala om miljöfaran som lägret utanför Operan utgör. Almarna är en stor tillgång för Kungsträdgården, och jag anser att de bör stå kvar och att det borde vara kommunal folkomröstning i stadsplanefrågor. Detta är en sak.

En helt annan är att miljön förstörs genom nedtrampning och nedskräpning av dessa öldrickande dagdrivare och hippies som dessutom begått lagbrott genom att riva ned stadens plank och sedan i strid med den kommunala ordningsstadgan bygga skjul och ordna tältplats på gräsmattan utanför Operan. De handlar alltså nu också i strid med naturvårdslagens 23 §.

Nr 89

Tisdagen den
18 maj 1971

---

*Om åtgärder mot
nedskräpning inom
område med stads-
mässig bebyggelse*

Tisdagen den
18 maj 1971

*Ang. omlokalisering
av delar av statens
järnvägars verksam-
het i Ånge*

Det är djupt oroande om enbart naturvandaler som uppträder enskilt eller i små grupper skall kunna åläggas att följa lagarna, medan samhället står maktlöst mot ett hundratal som obstruerar mot lagar och förordningar. Om miljön i våra städer skall bli uthärdlig för den stora majoriteten vanliga knegare måste den nedsölning som bedrivs av vår tids dagdrivande klientel beivras. Jag hoppas att jordbruksministern nu vill medverka till att nedskräpningen i städer och tätorter också beivras så att samhället inte bara fungerar som städgumma åt slarviga och arbetsskygga individer utan verkligen ser till att den nya lagen också tillämpas.

Jag ber att få tacka för svaret.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Herr talman! Man behöver inte gå till Sergels torg för att studera de beslut som riksdagen fattar. Riksdagen tog ju ett beslut förra året som innebar en sådan förändring av naturvårdslagen som herr Ringaby har efterlyst. Det finns alltså lagliga bestämmelser hur man skall bete sig inom områden med stadsmässiga bebyggelser.

Men nu är det inte så att regeringen tillämpar lagarna och övervakar deras efterlevnad utan det får vederbörande myndigheter göra. Jag tror inte vi skall ha det så att regeringen uppträder som något slags domstol och verkställer sådana här beslut utan verkställigheten får helt åvila de myndigheter som lagarna ger behörighet i detta avseende.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Ang. omlokalisering av delar av statens järnvägars verksamhet i Ånge

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Winbergs* (m) i kammarens protokoll för den 5 maj intagna fråga, nr 219, och anförde:

Herr talman! Herr Winberg har frågat om jag vill upplysa kammaren om det inom SJ finns planer att flytta delar av SJ:s organ i Ånge till andra platser.

Som ett led i det fortlöpande rationaliseringsarbetet på lokal nivå undersöker SJ på olika håll möjligheterna att genom samordningsåtgärder av skilda slag uppnå en effektivare och administrativt enklare organisation. Vad gäller Ånge pågår sålunda överväganden att organisatoriskt sammanföra lokaledningen där med tågledningen i Sundsvall.

Tidpunkten för genomförandet av den ifrågasatta åtgärden sammanhänger delvis med statsmakternas ställningstagande till det av SJ i höstas avgivna förslaget till vissa ändringar i den regionala organisationen. I den mån SJ:s slutliga bedömning i den nyssnämnda frågan är beroende av detta ställningstagande utgår jag från att inga åtgärder kommer att vidtas förrän de regionala organisationsfrågorna prövats av regering och riksdag.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Bakgrunden till min fråga är den ovisshet som råder

bland de SJ-anställda i Ånge hur framtiden skall utveckla sig där. Men det är också den betydelse som SJ har för Ånge kommun och dess utveckling. Det är ju en kommun som numera omfattar hela västra Medelpad.

SJ:s förslag av den 21 september 1970 angående dess omorganisation skulle ju få en hel del negativa effekter för Ånge om den genomfördes, bl. a. genom de ändrade distriktsgränser som ifrågasattes. Det skulle bli en väsentlig minskning av sysselsättningen inom SJ i Ånge.

Nu har emellertid statsrådet tidigare meddelat kammaren att beredningen i denna fråga inte kunnat slutföras i departementet, och det kommer därför ingen proposition i vår. Diskussionen om den stora omorganisationen kan vi väl därför inte ta upp i dag. Jag kanske i alla fall får uttala den förhoppningen att kommunikationsministern har funnit att omorganisationen för olika orter och regioner rymmer betydligt mer komplicerade problem än vad SJ förefaller ha funnit i den skrivelse som har lämnats till Kungl. Maj:t.

Men oavsett denna proposition så kan en förflyttning av personal från nuvarande lokaliseringorter på grund av interna beslut fattade av SJ:s centrala eller regionala förvaltningar vara lika illa för de orterna som om de drabbas av den kommande större omorganisationen.

Nu säger kommunikationsministern i svaret att man överväger att flytta lokaledningen till Sundsvall och det kanske inte låter så farligt. Det är ju inte så förfärligt många man. Men det är trenden som är det allvarliga. Det har ju varit en fortgående utflyttning av SJ-personal från Ånge under de senaste åren. Statsrådet nämner lokaledningen, men hur är det t. ex. med fjärrtågklarerarna och med fjärrblockeringscentralen? Finns det inte planer inom SJ att flytta också dem till Sundsvall? Kommer vagnverkstaden att bli kvar i Ånge? Det cirkulerar uppgifter om att det på sikt är tänkbart att man skall fördela väsentliga avsnitt av SJ:s nuvarande verksamhet i Ånge på t. ex. Sundsvall och Östersund. Och frågan blir då: Kommer Ånge i framtiden att bli kvar som en självständig järnvägsstation och som en självständig enhet?

En omorganisation – den må kallas lokal eller inte – med en sådan inriktning skulle ju om den genomfördes helt rycka undan förutsättningarna för Ångeortens framtida utveckling. Jag kan inte se att en sådan förändring är i linje med den allmänna regionalpolitiska målsättningen att bevara livskraftiga orter också i Norrlands inland.

Jag ber med det anförda att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Det gav besked på en punkt, men det ger utrymme för fortsatt ovisshet beträffande åtskilliga andra, och det är något oroande.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Den lokala organisationen ses ju över successivt. Det kan exempelvis gälla att sammanföra lokala stationsenheter i större trafikområden. Det slaget av successiv organisatorisk anpassning innebär i och för sig inte indragning av de enskilda stationerna utan en samordning av vissa lednings- och servicefunktioner, och det ligger helt inom statens järnvägars kompetens att vidta en sådan anpassning. Den har ingenting att göra med det förslag till ändrad regional organisation som SJ framlagt.

Tisdagen den
18 maj 1971

*Ang. omlokalisering
av delar av statens
järnvägars verksam-
het i Ånge*

Jag kan därutöver försäkra herr Winberg att, både när det gäller Ånge och när det gäller andra platser som särskilt har kommit att stå i blickpunkten i diskussionen rörande den tilltänkta regionala omorganisationen av SJ, sker det och har skett - vilket jag sagt i tidigare svar på frågor som har berört andra diskuterade områden i landet - ett mycket intimt samarbete mellan de personalorganisationer vilkas medlemmar är berörda av detta och SJ. Jag har också tillagt i de tidigare svar jag har lämnat att vid direkta uppvaktningar inför mig från olika håll har frågorna också diskuterats mycket utförligt, och det gäller i lika hög grad Ånge och den personal som där finns som det gäller något annat område.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Jag vill ändå upprepa att risken för en ort att förlora sysselsättningstillfällen ju är lika stor, om omorganisationen sker genom en intern samordning eller en ändrad indelning inom SJ som om det sker genom beslut av regering och riksdag. Man måste väl i bägge fallen väga SJ:s vinst av en måhända rationellare organisation mot de kostnader som samhället får genom att på annat sätt behålla sysselsättningen på orten.

Jag vill här betona vad länsstyrelsen i Västernorrlands län har uttalat om Ånge som ju enligt den preliminära redovisningen av Länsprogram 70 skall bli ett regionalt tillväxtcentrum. Länsstyrelsen säger där att SJ:s disponering av personal har en avgörande betydelse för Ånges framtida utveckling. Den säger sig med oro ha sett de personalinskränkningar som har skett i Ånge och förutsätter att ytterligare inskränkningar möts med att andra verksamhetsgrenar i SJ flyttas till Ånge.

Detta stryks under ytterligare i det uttalande som kommunstyrelsen i Ånge har gjort som remissvar på Länsprogram 70. Den säger där: SJ:s närvaro i Ånge har lång tradition. SJ-personalens uppfattning är den att en ökad verksamhet skulle ge många fördelar för företaget och även vara företagsekonomiskt fördelaktiga. Som förstärkning av nuvarande SJ-verksamhet föreslår kommunen att såväl drifts- som bandistriktet flyttas till Ånge. Och kommunstyrelsen säger vidare: Den långsamma nedgång i SJ-verksamhet i Ånge, som pågått utan att lokaliseringpolitiska hänsyn tagits, måste brytas genom beslut av regering och riksdag.

De interna utredningar som pågår pekar ju bara på att man vill flytta verksamhetsgrenar i Ånge *från* orten, men inte att man vill flytta några andra *ditt*, och det är det som jag tycker är så oroande på sikt.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag skall inte gå in på den proposition som i sinom tid läggs på riksdagens bord med anledning av SJ:s förslag till ändring av den regionala organisationen. Tids nog får vi tillfälle att diskutera den. Men rent allmänt vill jag ändå konstatera, mot bakgrunden av vad herr Winberg sade i sin replik, att om man med en rationaliseringsåtgärd är ute efter att förbättra organisationen och samtidigt med det får finna sig i att det sker vissa omflyttningar av personal - det kan gälla SJ eller vilket annat statligt verk som helst - så är det klart att man aldrig kan uppnå en slutprodukt som vad gäller antalet anställda på alla orter är oförändrad i jämförelse med vad det var när man började. En sådan rationaliserings-

verksamhet skulle inte fylla någon funktion. Vi måste alltid räkna med att några platser, oavsett vilken verksamhet det rör sig om, kan komma i den situationen att de får vidkännas en minskning.

Men i det läget gäller det naturligtvis att ha en väl förberedd personalplanering, och jag vågar säga att i fråga om SJ:s förslag till regional omorganisation har det varit ett sällsynt intimt samarbete mellan personalorganisationerna och SJ, från första stund när SJ kom på tanken att börja utarbeta sitt förslag. Jag kan försäkra herr Winberg – och det har jag sagt för några dagar sedan i ett svar på en enkel fråga som rörde södra delarna av landet men också denna omorganisation – att det sista vi ändå bör ta oss för här i riksdagen är att gå emot preliminära överenskommelser mellan personalorganisationerna och verket. Jag tror att vi bör vara mycket försiktiga och iaktta en viss respekt för överenskommelser som är på väg att komma till stånd mellan personalorganisationerna och företaget. En viss försiktighet kan vara av värde därvidlag.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Ang. bullernivån i tätortsområden

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Svenssons* i Malmö (vpk) i kammarens protokoll för den 12 maj intagna fråga, nr 233, till herr jordbruksministern, och anförde:

Herr talman! Herr *Svensson* i Malmö har frågat jordbruksministern vilka åtgärder den centrala statsmakten vidtar när bullernivån i tätortsområden av respektive kommuner tillåts stiga väsentligt över rekommenderade maximinivåer. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Jag utgår ifrån att herr *Svenssons* fråga i första hand avser trafikbulleret, som ju är det besvärligaste bullerproblemet i tätorterna. Jag vill då först erinra om att vi ännu inte har några fastställda normer eller riktvärden när det gäller högsta tillåtna bullernivåer från vägtrafiken. Planverket har emellertid för kort tid sedan lagt fram vissa riktlinjer för planering med hänsyn till vägtrafikbuller. Dessa prövas för närvarande i civildepartementet.

Möjligheterna för regeringen att ingripa mot bullernivåer som överstiger rekommenderade maximinivåer är för närvarande begränsade. Arbetet på att få fram en lagstiftning på detta område pågår emellertid i trafikbulerutredningen.

Utredningen skall bl. a. lägga fram förslag till normer för buller från motordrivna vägfordon samt åtgärder i fråga om den fysiska planeringen, som blir en följd av de föreslagna normerna. Utredningen skall också redovisa olika sätt att kontrollera den praktiska tillämpningen av föreslagna normer.

Jag vill tillägga att trafikbulerutredningens arbete enligt direktiven skall bedrivas skyndsamt.

Tisdagen den
18 maj 1971

*Ang. bullernivån
i tätortsområden*

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag får tacka för svaret. Bullerproblemet har mer och mer kommit de större städerna att degenerera som bostadsmiljöer. Särskilt centralt och halvcentralt belägna bostäder drabbas av det ohämmade insläppet av bilar.

Ett akut exempel av ganska brutal natur är fallet Nobelvägen i Malmö. Sedan ett tiotal år släpper Malmö stad hämningslöst in tung trafik genom denna led, som passerar tätbefolkade bostadsområden. Trädalléer har huggits ner. I början av 1960-talet tilläts en bilspeditionsfirma att etablera sig i sådant läge att Nobelvägen blev en självklar kanal för långtradarna. Efter protester från de boende ordnades bullermätningar som uppmätte inte mindre än 70–80 decibel.

Det är omöjligt att föra samtal i lägenheterna längs vägen om man har fönstret på glänt vid full trafik. TV-sändningarna störs kraftigt. Vid grammofonspelning orsakar vibrationerna att skivorna fördärvas. Väggar-
na upptill fjärde våningen är svärtade av avgaserna.

Stadens myndigheter har svarat att de egentligen ingenting kan göra. De vill vänta på att den inre Ringvägen blir klar och avlastar Nobelvägen. Men när Ringvägen blir klar, har det totala trafikarbetet stigit så pass med nuvarande utveckling, att trafiken på Nobelvägen knappast kan minska i relation till nuläget. Ett par veckor efter bullermätningarnas chockbesked låter myndigheterna riva upp trottoaren, körbanan skall breddas och trafiken kommer ytterligare någon meter närmare husväggarna. Det är alltså kommunalpamparnas svar på de bullerlidandes klagomål. Och fortfarande planerar man att bygga ett stort lasarett för sjuka äldre utmed denna överbelastade trafikled.

Statsrådet säger att det för närvarande inte finns några fastställda riktvärden. Det är ett rätt beklämmande erkännande av hur sent ute man är i denna problematik, som dock för många människor varit praktiskt påtaglig under kanske ett tiotal år eller mer. Oavsett om det finns normer, rekommendationer, eller ej, är det ganska uppenbart att 70–80 decibel är förkastligt. Med en sådan ljudnivå kan ingen människa leva ordentligt.

Jag skulle vilja fråga: När mer exakt kan man räkna med att auktoritativa normer kommer, och vad tänker regeringen då göra, inte i nya planområden, som från början kan anpassas till de nya bestämmelserna utan i fall där normerna redan är överskridna i redan färdig bebyggelse?

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Herr Svenssons i Malmö beskrivning av förhållandena visar på nödvändigheten av att vi så snart som det över huvud taget är möjligt får fram normer för högsta tillåtna buller. Det behövs ingen ytterligare beskrivning av verkligheten. Det råder stort behov av normer eller riktvärden.

Med de föreskrifter som nu gäller har man naturligtvis i städer – eller kommuner – möjlighet att om man så vill separera trafiken från en gata till en annan gata som man i så fall får komma överens om inom den kommunen. Ett sådant ärende har för ganska kort tid sedan förts upp till

Kungl. Maj:t. Det gäller en stad i Skåne, där man just på grund av bullerfrågan hade ett behov av att föra genomfarten av den tunga trafiken från en gata till en annan.

Det gällde visserligen vissa klockslag nattetid. Men det var i alla fall ett exempel där man från kommunens sida hade ett behov av att inskrida och göra en viss temporär förändring för att komma åt bullerskador. Frågan löstes också på det sättet, att Kungl. Maj:t i det enskilda fallet gav möjligheter för den aktuella staden att separera trafiken på ett nytt sätt. Jag menar med detta, i anledning av vad herr Svensson i Malmö säger om hur förhållandena kan vara inom vissa områden, att situationen naturligtvis kan förbättras temporärt genom att man låter trafiken gå på andra gator eller inom andra områden, där bebyggelsen inte är så kompakt och bullerskadorna blir mindre.

Herr Svensson i Malmö frågar när bullerutredningen kan tänkas vara klar. Det är omöjligt för mig att säga när den kommer. Jag har i mitt svar sagt att utredningen skall arbeta skyndsamt. Det står i direktiven. Jag skall emellertid tillåta mig att säga att utredningen skall kunna vara färdig inom en tvåårsperiod.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Det är tillfredsställande att man nu tydligen arbetar snabbare på detta problem än tidigare.

Ofta vill man på statligt håll visa respekt för det s. k. kommunala planmonopolet – man vill inte gärna lägga sig i sådana här frågor annat än när de förs upp på regeringsplanet som formella ärenden. I det sammanhanget finns det anledning erinra om att det dock finns en viss samrådsskyldighet för kommunerna; utanför den formella gången i konkreta planärenden är informella samtal från planverk och vederbörande departement med de kommunala representanterna möjliga i sådana här frågor.

Jag skulle också vilja ställa ett par följdfrågor: Studerar regeringen något större antal praktiska fall och följer upp dem, och tar den kontakt när den får sig bekant att betydande stadsområden och ett betydande antal bostäder allvarligt berörs av bullret? Kan det tänkas att det informellt lämnas råd och görs riktgivande anmärkningar till vederbörande kommuner där de försummat det som borde ha varit deras skyldighet?

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag utgår som självklart från att trafikbullerutredningen innan den kan utföra något ordentligt arbete måste göra sådana undersökningar och ha sådana exempel framför ögonen som herr Svensson i Malmö talar om.

Överläggningen var härmed slutad.

Tisdagen den
18 maj 1971

*Om skyddsåtgärder
vid hantering och
transport av giftiga
ämnen*

§ 15 Om skyddsåtgärder vid hantering och transport av giftiga ämnen

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Hallgrens (vpk) i kammarens protokoll för den 12 maj intagna fråga, nr 234, till herr socialministern, och anförde:

Herr talman! Herr Hallgren har frågat socialministern om denne ämnar vidtaga åtgärder som snabbt kan leda till ökat skydd mot hälsofara vid hantering och transporter av giftiga ämnen. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Enligt de i gift- och bekämpningsmedelsförordningarna intagna föreskrifterna skall hälsofarlig vara och bekämpningsmedel hanteras så att riskerna i möjligaste mån begränsas. Vidare skall transport och därmed även hantering av hälsofarlig vara och bekämpningsmedel ske under förhållanden som med hänsyn till varans eller bekämpningsmedlets beskaffenhet kan anses fullt betryggande. Giftnämnden har lämnat vissa anvisningar beträffande emballage och åtgärder vid läckage m. m. men några detaljföreskrifter med särskilt avseende på transporter har inte utfärdats.

Detta innebär emellertid inte att frågan är helt oregerad. Inom luftfarten tillämpas Internationella lufttrafikassociationens, IATA:s, regler för transport av farligt gods och inom sjöfarten bestämmelser som utfärdats på grundval av Mellanstatliga rådgivande sjöfartsorganisationens, IMCO:s, kod för transport av farligt gods till sjöss. Vid järnvägstransport används det internationella reglementet om befordran av farligt gods å järnväg, RID. Här nämnda föreskrifter tillämpas i stort sett lika för både nationella och internationella transporter.

När det gäller landsvägstransporter pågår sedan länge inom FN:s ekonomiska Europakommission, ECE, ett omfattande arbete för att få till stånd godtagbara säkerhetsföreskrifter vid internationella landsvägstransporter av alla typer av farligt gods. Detta arbete har lett till att en europeisk överenskommelse utarbetats om internationell transport av farligt gods på väg, vanligen betecknad med initialerna ADR. Däri ges detaljerade föreskrifter om vilka farliga ämnen och föremål som över huvud taget får transporterats på väg och på vilka sätt detta i så fall får ske, om transportfordonens utrustning, om de åtgärder som skall vidtas i händelse av olycka etc. Förslag om svensk anslutning till denna överenskommelse kommer att i morgon avlämnas av utredningen angående befordran av farligt gods på väg m. m.

Om vårt land ansluter sig till ADR kommer betydligt strängare säkerhetsföreskrifter än för närvarande att gälla för vissa internationella landsvägstransporter av farligt gods. I anslutning till sitt uppdrag undersöker utredningen också i vilken utsträckning säkerhetsföreskrifterna i ADR kan göras tillämpliga på rent inhemska vägtransporter. Enligt vad jag erfarit avser utredningen att före utgången av detta år lägga fram förslag till provisoriska bestämmelser i avvaktan på en mera definitiv författningsmässig reglering i ämnet.

Herr HALLGREN (vpk):

Herr talman! Min fråga är föranledd av ett förgiftningsolycksfall som

inträffade den 10 maj på M/S Samo vid lossningsarbete i Göteborgs hamn. Kommunikationsministern har lämnat ett utförligt besked om vad man tänker vidta för åtgärder och vad man har för bestämmelser att gå efter. Jag tackar för det svaret, även om de frågor som jag kommer att ta upp inte har berörts i det.

Vid den här lossningen skulle bl. a. ett parti gift, natriumsilikofluorid, lossas. Emballaget bestod av plast- och papperssäckar, dvs. en tunn innersäck av plast och en trebladig papperssäck som ytterhölje, ett enligt min mening alltför dåligt och i högsta grad olämpligt emballage. Giftpartiet hade skadats vid inlastningen och dessutom utsatts för väta. Flera säckar var av den anledningen redan vid lossningens början trasiga. Arbetsledningen hade ingen kännedom om innehållet och någon giftmärkning förekom inte. I lossningsrullan, som arbetsledningen får, fanns heller inte angivet att säckarna innehöll gift. Det var således många brister på en gång som förorsakade den här förgiftningsolyckan.

Efter en timmes arbete visade samtliga arbetare symtom på förgiftning. Yrkesinspektionen tillkallades och konstaterade att förgiftning av det här slaget kunde medföra allvarliga, bestående leverskador. Arbetet avbröts givetvis och samtliga tio arbetare fördes till sjukhus. Sex av dem blev tvingade att sjukskriva sig i minst 14 dagar.

Hantering och transporter av giftiga ämnen sker i dag således inte under tillräckligt betryggande förhållanden, enligt mitt sätt att se. Giftiga kemikalier, både i pulverform och i flytande form, stuvas in i container och transporteras på våra vägar utan att chaufförerna över huvud taget har en aning om vad som finns i containern. Den last de för kan alltså vara mycket farlig, men de känner ingenting till. Konsekvenserna av ett totalhaveri med exempelvis 30 ton koncentrerat växtgift kan alla försöka göra sig en föreställning om. Grundvattnet skulle skadas, stora områden skulle ställas utan vatten. Växt- och djurlivet skulle utsättas för stora skador. Dessutom utsätts ju alltid människor för förgiftningsrisker vid sådana händelser.

Vore det inte lämpligt att försöka få till stånd dels en effektivare transportordning, dels och framför allt ett effektivare märkningssystem vad det gäller giftiga ämnen?

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Det exempel som herr Hallgren nämner här kan jag naturligtvis inte diskutera. Men det framgår klart och tydligt att där har man inte följt föreskrifterna, och i och med det kan jag givetvis utan att kunna gå in på det i detalj ändå ha rätt att konstatera att hade man följt föreskrifterna hade det inte gått till på det här sättet.

Sedan ställer herr Hallgren också en annan fråga: Är det inte dags nu att man gör någonting? I mitt svar konstaterade jag att en internationell överenskommelse nu är på väg att träffas som skall detaljerat tala om vad som skall gälla: vilka farliga ämnen och föremål som över huvud taget får transporteras, på vilket sätt detta skall ske, transportfordonens utrustning, åtgärder vid olycka osv. Jag förutsätter att man inte gärna kan komma längre i fråga om reglering på det här området.

Nr 89

Tisdagen den
18 maj 1971

*Om skyddsåtgärder
vid hantering och
transport av giftiga
ämnen*

Tisdagen den
18 maj 1971

*Ang. inskränkning
i den tunga lands-
vägstrafiken under
vissa tidsperioder*

Herr HALLGREN (vpk):

Herr talman! Jag är tacksam för att man är inne på att skapa förbättrade transportförhållanden när det gäller giftiga ämnen. Men det finns andra saker också som det måste tas hänsyn till. Hur man skall hantera giftiga ämnen vid lossning, i skjul och vid upplastning finns det faktiskt inga strikta bestämmelser om. Kommunikationsministern har själv svarat att giftnämnden inte har givit ut några särskilda bestämmelser för hanteringen av giftiga ämnen.

Jag skall nu på kammarens interna TV visa en bild – det är en fotostatkopia – varav framgår hur en pall med giftiga varor har placerats i ett varuskjul tillsammans med matvaror. Man kan också se att säckarna är trasiga. Det är således ett olämpligt emballage. Gift sprids över hela skjulet, och man går där och andas in det. Därigenom skapas alltså en hälsofarlig arbetsmiljö bara därför att emballaget inte är riktigt.

Den erfarenhet jag har är att emballagen för giftiga ämnen av ekonomiska skäl har försämrats på senare tid. Tidigare kom sådana gifter i plåtfat, och då uppstod det i vart fall inte så ofta läckage. Nu har man ansett att det är ett för dyrt emballage och man använder pappers- eller plastsäckar, som går sönder vid hanteringen, och då inträffar sådant som jag här visat.

Striktare bestämmelser för emballage är en nödvändighet. Man måste också se till – det är kanske något för den hamnutredning som håller på att arbeta – att varje hamn får ett särskilt giftskjul, där man har alla giftämnena, så att dessa aldrig blandas ihop med andra varor. Då får man också en säkrare kontroll av behandlingen av varorna. Dessutom får då de som arbetar i hamnen onedelbart veta att det är fråga om giftiga ämnen och kan vidta nödvändiga skyddsåtgärder.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag utgår ifrån att det är mycket svårt för oss att kunna göra mycket åt de internationella regler som gäller för emballage. Skulle vi gå in alltför djupt i de reglerna och de föreskrifterna skulle vi i vårt land säkert ta på oss en nästan övermänsklig uppgift.

Däremot gör jag den reflexionen, när jag ser den bild som herr Hallgren visade här, att om det är så att ett gods klarar transporten – man har alltså regler för hur godset skall se ut för att det skall få transporteras – bör det väl åtminstone i flertalet fall också klara själva hanteringen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 16 Ang. inskränkning i den tunga landsvägstrafiken under vissa tidsperioder

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Turessons* (m) i kammarens protokoll för den 11 maj intagna fråga, nr 232, dels ock fru *Rydings* (vpk) i kammarens protokoll för den 14 maj intagna fråga, nr 250, och anförde:

Herr talman! Herr Turesson har frågat mig om jag ämnar vidta några åtgärder för att inför sommartrafiken effektivisera efterlevnaden av den frivilliga överenskommelsen om inskränkning av den tunga landsvägstrafiken under lördags- och söndagsdygnet.

Fru Ryding har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att *alla* nordiska länder skall respektera den frivilliga överenskommelsen om att långtradartrafik på våra vägar skall undvikas under vissa tidsperioder.

Jag besvarar de båda frågorna i ett sammanhang.

De undersökningar, som företagits för att få en bild av fjolårets försök med tilläggsrekommendationer för den tyngre lastbilstrafiken, visar att rekommendationerna medfört en klart reducerad lastbilstrafik, i synnerhet på Europavägarna. Andelen tunga lastbilar på riksvägarna nr 1–80 under de aktuella veckosluten sommaren 1970 reducerades till en tredjedel av motsvarande andel under sommarens övriga veckoslut. Rekommendationerna har haft effekt framför allt i fråga om den långväga inhemska trafiken. Även den lokala trafiken har i stor utsträckning tagit fasta på rekommendationerna. Däremot synes effekten när det gäller de utlandsregistrerade lastbilarna vara begränsad.

Mot bakgrunden av det övervägande positiva utfallet av fjolårets rekommendationer — som även haft en olycksreducerande effekt — har jag nyligen träffat överenskommelse med företrädare för lastbilsnärings- och näringslivet om fortsatta försök under instundande sommar. Landsvägstrafikens samarbetsdelegation och Näringslivets trafikdelegation sprider information om rekommendationerna till berörda företag och organisationer i Sverige. Från de svenska transportorganisationernas sida söker man vidare göra motsvarande organisationer i andra länder uppmärksamma på rekommendationerna. Från kommunikationsdepartementet kommer också att tas kontakt med trafikministerierna i vissa länder, bl. a. Norge, Danmark och Finland, för att genom deras medverkan få en bättre efterlevnad av rekommendationerna från den utländska lastbilstrafikens sida. Slutligen kan nämnas att trafiksäkerhetsverket avser att — vid gränsstationer, färjelägen, bensinstationer etc. — genom särskilt informationsmaterial upplysa de utländska lastbilsförarna om rekommendationerna.

Herr TURESSON (m):

Herr talman! Jag har anledning att tacka kommunikationsministern inte bara för det svar som jag nu fått på den fråga jag ställde för en vecka sedan utan också för den utomordentliga snabbhet varmed kommunikationsministern tillgododett de önskemål som låg bakom frågan.

De goda erfarenheterna av fjolårets inskränkningar i den tunga trafiken under lördags- och söndagsdygnet manar ju till efterföljd, och det är därför naturligtvis tillfredsställande att kommunikationsministern har dragit de rätta slutsatserna av dessa erfarenheter och fått till stånd en ny överenskommelse för instundande sommarsäsong. — Jag vill också säga att jag hoppas att kommunikationsministern skall lyckas i sina försök att komma till rätta även med de utlandsregistrerade fordonen. Det visade sig ju i fjol att de störde helhetsbilden ganska avsevärt.

Till sist skulle jag vilja fråga kommunikationsministern om man inom

*Ang. inskränkning
i den tunga lands-
vägstrafiken under
vissa tidsperioder*

Tisdagen den
18 maj 1971

*Ang. inskränkning
i den tunga lands-
vägstrafiken under
vissa tidsperioder*

departementet har övervägt någon form av reglering eller inskränkning eller vad man skall kalla det när det gäller de allt talrikare husvagnarna på våra vägar. Jag förstår att det där är väldigt känsligt och svårt att ordna, eftersom det är en del av semestertrafiken, men man kan ju aldrig komma ifrån att den lägre hastighet som dessa fordon framförs med stör trafikens rytm och därför utgör ett riskmoment för trafiksäkerheten. Det skulle som sagt vara intressant att höra om man har diskuterat den saken i departementet.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Också jag vill tacka kommunikationsministern för svaret.

Särskilt glädjande är det väl att kunna konstatera att efter förra årets försök med stopp för den tunga trafiken liknande dem man nu infört minskade antalet olycksfall på de vägar där stoppet gällde med inte mindre än 21 procent enligt nu lämnade statistiska uppgifter. Alltså: När de tunga lastbilarna står still, så ökar trafiksäkerheten med 21 procent. Jag tycker det är fakta som är värda att ta vara på ur flera aspekter.

Det är bra att statsrådet Norling också i år infört detta långtradarstopp och att han, efter vad jag förstår av svaret, också efter bästa förmåga försöker lyckas bättre att få de utländska långtradarna att efterleva rekommendationerna. Jag hoppas att han skall lyckas, för i annat fall ökar irritationen på ansvarigt håll inom lastbilstrafikens organisationer som anser -- och det med rätta -- att de inte får konkurrera på lika villkor med de utländska långtradarna. Följden av det kommer ju att bli att inte heller den svenska tyngre trafiken respekterar frivilliga överenskommelser.

Till sist skulle jag vilja vädja till kommunikationsministern att mycket noga följa upp effekten av nu planerad information till utländska långtradarare. Skulle det därvid visa sig att ett formligt förbud är nödvändigt, så anser jag att det inte finns någon anledning att avstå från ett sådant. Detta krav kan mycket väl försvaras, inte minst med vetskap nu om den minskade olycksfallsfrekvensen.

Jag skulle vilja efterlysa statsrådet Norlings inställning till ett formligt förbud under sådana omständigheter. Alltså: Vi får se hur det går i år, men skulle man, om man misslyckas med vad man nu börjar med, kunna tänka sig att sedan övergå att genomföra detta förbud?

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Fru Ryding frågade huruvida vår tanke är att följa upp denna sak med rekommendationer till de utländska bilisterna, och det är alldeles självklart att svaret på den frågan blir ja. Vi skall följa upp detta och hoppas att det i den delen skall bli ett bättre resultat i sommar än det blev vid vårt första försök i fjol.

Frågan om förbud skall jag här inte diskutera. Vi har nu träffat en frivillig överenskommelse för i sommar, och jag är tillfredsställd med att det har kunnat ske på samma sätt som i fjol.

Sedan ställde herr Turesson en direkt fråga om husvagnarna, som naturligtvis inte är att jämföra med de tunga lastbilarna. När det gäller

husvagnarna är det ju fråga om fritidstrafik, i motsats till lastbilarnas nyttotrafik. Men trots att vi här rör oss på ett något annorlunda fält har jag ändå i år tagit kontakt med de organisationer, som kan sägas vända sig direkt till husvagnsägarna. Dagen efter det att vi hade träffat den frivilliga överenskommelsen med lastbilsnäringen hade jag hos mig representanter för Motorännans riksförbund, Motorförarnas helnykterhetsförbund, Kungliga automobilklubben och Caravan club, alltså de fyra organisationer som man kan säga täcker större delen av informationen till husvagnsägarna. För dem lade jag fram ett förslag till rekommendationer när det gäller husvagnarna och trafiken under sommaren, vilket hade utarbetats i samråd mellan kommunikationsdepartementet och trafik-säkerhetsverket. Man kan säga att jag då vann fullt gehör hos dessa organisationer för huvuddelen av de tankegångar som finns inrymda i rekommendationerna, och alla fyra organisationerna kommer i början av juni att i sina publikationer och på annat sätt gå ut med dessa rekommendationer till husvagnsägarna. Jag skall här inte gå in på vad rekommendationerna innehåller, det är ganska självklara ting. Jag hoppas att vi även på det området med denna sommar som start skall få en viss form av organiserad trafikseparering även beträffande husvagnsekipagen.

Herr TURESSON (m):

Herr talman! Jag vill bara helt kort tacka kommunikationsministern för den ytterligare information som han här har delgivit riksdagen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 17 Om åtgärder mot narkotikainförsel m. m. i södra Sverige

Herr statsrådet LIDBOM erhöll ordet för att besvara fröken *Bergströms* (fp) i kammarens protokoll för den 7 maj intagna fråga, nr 231, till herr socialministern, och anförde:

Herr talman! Fröken Bergström har frågat socialministern om han uppmärksammat de risker för ökning av narkotikaproblemen i södra Sverige – framför allt i sydvästra Skånes hamnstäder – som kan förutses i samband med väntande tillströmning av ungdomar från hela världen till Köpenhamn i sommar och om med anledning därav åtgärder planeras för att försvåra införsel av narkotika till Sverige och för att förstärka den sociala beredskapen.

Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Tidningar och andra massmedia både i Sverige och Danmark har under senare tid innehållit upplysningar om att ungdomar från hela världen kan väntas söka sig till Köpenhamn under sommaren 1971 och att det föreligger risk för att Köpenhamn skall överta Amsterdams roll som samlingsplats för ungdomar med narkotikaproblem. Än så länge saknas emellertid några säkra informationer om att den påstådda tillströmningen av ungdomar kommer att bli av.

Jag har inhämtat att de ansvariga danska myndigheterna, såväl de statliga som de kommunala, redan planlagt åtgärder som kan sättas in för

den händelse ungdomar i större utsträckning än normalt verkligen skulle komma till Köpenhamn under sommaren 1971.

Även svenska myndigheter har sin uppmärksamhet riktad på problemet. Överläggningar har redan ägt rum mellan företrädare för berörda lokala myndigheter inom polisen, socialvården och tullen. Även företrädare för rikspolisstyrelsen, socialstyrelsen och generaltullstyrelsen har deltagit i eller kommer att delta i överläggningar för planläggning av eventuella motåtgärder som skall kunna sättas in med kort varsel.

De ansvariga svenska myndigheterna har fortlöpande, dagliga kontakter med motsvarande danska myndigheter och man följer på ömse håll noga den fortsatta utvecklingen.

Fröken BERGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vill tacka herr statsrådet för svaret, som pekar i den riktningen att myndigheterna bevakar dessa frågor som ju är mycket allvarliga. Men jag vill ändå göra en kommentar och kanske också ytterligare precisera frågeställningen.

Det sägs att man ännu så länge inte vet om den tillströmning som det har talats om verkligen kommer att äga rum. Jag har varit i kontakt med polismyndigheten, tullmyndigheten, åklagarmyndigheten och socialvårdsmyndigheten i Malmö, och samtliga betygar sin stora oro för detta. Man är medveten om att man ännu inte med säkerhet vet om en sådan tillströmning kommer att äga rum, men man kan heller inte vara säker på att den inte gör det. Mycket tyder på att Köpenhamn kommer att bli centrum för dessa ungdomar: socialborgmästaren i Köpenhamn har till och med uttalat att ungdomarna är välkomna dit, det har vidtagits åtgärder för inkvartering i rivningshus och det ordnas tältläger. I Malmö är man djupt oroad över den kommunikation som i så fall kommer att ske med Malmö och de andra städerna i Skåne. Man menar att det här inte enbart är en lokal fråga, utan en fråga som har riksintresse med hänsyn till att den narkotika som kan komma att föras in kanske inte stannar kvar där nere i den södra delen av landet utan kan komma att spridas vidare.

Inom tullverket är man mycket oroad beträffande möjligheterna att hindra denna införsel, som i mycket stor utsträckning kommer att bestå av småpartier som är mycket svåra att avslöja. Detta har påpekats för mig också av den åklagarmyndighet som speciellt behandlar tullmålen.

På alla dessa håll säger man sig vara angelägen om att få disponera personal från andra områden som inte är lika utsatta. Man menar att en beredskap måste finnas. Likaså är de sociala myndigheterna angelägna om förstärkning. Man skulle se det som mycket positivt om man kunde få en socialarbetare i Köpenhamn på samma sätt som de norska myndigheterna har arrangerat det.

Överläggningen var härmed slutad.

Tisdagen den
18 maj 1971

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Stålhammars* (fp) i kammarens protokoll för den 29 april intagna fråga, nr 212, dels ock herr *Ångströms* (fp) i kammarens protokoll för den 6 maj intagna fråga, nr 220, och anförde:

Herr talman! Herr Stålhammar har frågat mig, om jag är beredd att föreslå sådana förändringar i behörighetskraven till vissa av gymnasieskolans specialkurser att ingen skärpning av inträdeskraven för sökande med enbart folkskola sker och herr Ångström har frågat mig om jag avser vidtaga åtgärder för att åstadkomma lättnader i behörighetskraven till grundläggande yrkesutbildning (ASÖ 39, 1970/71, C1–C3, s. 16) för den äldre generation som ej haft förmånen att genomgå 9-årig grundskola.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Någon skärpning av gällande behörighetsvillkor för sökande med enbart folkskola har inte skett. Det är därför inte aktuellt att göra några sakliga förändringar av utfärdade intagningsregler.

Herr STÅLHAMMAR (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret. Det kan i det här läget verkligen karakteriseras som lakoniskt. Bakgrunden till min fråga är nämligen de förhållanden som blir följd, eller snarare redan blivit följd, för vissa sökande till vårdirkesutbildning, nu när den integrerade gymnasieskolan startar.

Inträdeskraven till gymnasieskolans specialkurs för 23 veckors utbildning till sjukvårdsbiträden kan man läsa om tillsammans med inträdeskraven för övriga utbildningslinjer i Aktuellt från skolöverstyrelsen nr 39 år 1970/71. Det intressanta i det studiet är anvisningarna om hur man skall förfara med dem som enbart har folkskola. De kommer att hänföras till den s. k. fria kvoten. Det betyder att de som har realskola, praktisk realexamen, flickskola eller motsvarande utbildning över folkskolan tas in i utbildningen inom sina olika huvudgrupper i proportion till antalet behöriga förstahandssökande inom varje huvudgrupp. Grupperna kan alltså vara flexibla till storleken. Men de som på grund av sociala, ekonomiska eller andra skäl – kanske bara av det skälet att de är äldre – inte har fått fördelen av grundskoleutbildning skall hänvisas till den fria kvoten som får uppta högst en tjugondel av platserna, alltså 5 procent. Nu står det visserligen att intagningsnämnden i vissa fall kan höja kvoten för den fria intagningen till 15 procent. Ett skäl till detta kan bl. a. vara, att vissa utbildningsvägar tidigare haft en större fri kvot än 5 procent.

Om man nu ser efter hur det här nya systemet kommer att slå i vissa enskilda fall, kan man konstatera att möjligheterna för personer med enbart folkskola att komma in på dessa utbildningsvägar fr. o. m. den 1 juli är nästan obefintliga. Jag har ett färskt exempel från vårdirkeskolan i Västerbotten, som ligger i Umeå. Under de åtta 23-veckorskurser för utbildning till sjukvårdsbiträden som har anordnats under året 1970/71 har medelprocenten av antalet sökande med enbart folkskola varit 25,4. Ingen gång har andelen gått under 22,3 procent, och vid den sista intagningen som gjordes den 4 maj var andelen sökande med enbart folkskola 36,27 procent.

*Ang. kraven för
tillträde till viss
utbildning*

Tisdagen den
18 maj 1971

*Ang, kraven för
tillträde till viss
utbildning*

Det innebär alltså att till de kurser som tidigare frekventerats av sökande med enbart folkskola skall fr. o. m. den 1 juli spärren sättas till 5 procent från att realiter ha varit 25 procent. Dessutom gäller – vilket man bör ta hänsyn till – att det inte enbart är de med folkskola som hänvisas till denna kvot utan också de som har misslyckats att komma in inom sina ordinarie kompetensgrupper. Det här kan alltså innebära, att en person som arbetat inom sjukvården i flera år utan utbildning – och kanske har en ordinarie anställning inom sjukvården – kan riskera att ställas utanför en utbildning inom sitt arbetsområde.

Jag skulle vilja ha ett svar på hur utbildningsministern ser på den skärpning som i realiteten har inträffat.

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Herr Stålhammar och jag har kommit att i stort sett ställa samma fråga, och vi har väl också i stort samma grundmaterial för vår frågeställning.

Inträdeskraven till många olika yrkesutbildningar är för närvarande endast fullgjord skolplikt. Härutöver finns inom vissa områden särskilda åldersbestämmelser. Inom vår yrkesutbildningen gäller nu 18 år. De sökande till denna utbildning har dominerats av den grupp som har enbart folkskola.

Till det exempel som herr Stålhammar anförde vill jag lägga ett, också taget från vår yrkeskolan i Umeå. Vid den senaste 7-veckorskursen har sökande med enbart folkskola varit det dominerande inslaget, hela 72,26 procent.

Enligt de anvisningar jag återopat i min fråga blir den stora behörighetsgruppen med enbart folkskola hänvisad till den speciella fria kvoten och den kommer att omfatta, vilket herr Stålhammar berörde, från 5 till i bästa fall 15 procent.

Jag finner detta mycket otillfredsställande och orättvist, eftersom konsekvensen blir att det stora flertalet från den generation, som inte har haft förmånen av en 9-årig grundskola, i verkligheten avstås från möjligheten till en grundläggande yrkesutbildning. Konsekvensen blir också att ett vårdbiträde, som nu arbetar i yrket och kanske har en ordinarie anställning, inte har rätt att utbilda sig inom sitt yrke. Jag vill ge ett litet tips om hur detta enklast skall kunna ske. Det går att bara ta bort ordet "dessutom" i anvisningarna från skolöverstyrelsen i punkten C 2 på s. 16. Då skulle denna bestämmelse få en vettig innebörd.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Mitt svar är utformat mot bakgrund av att de av skolöverstyrelsen utfärdade reglerna uppenbarligen här och var har tolkats på ett sätt som inte har varit avsett. Jag har med mitt svar velat klargöra att man inte har avsett någon saklig ändring i den nuvarande situationen.

När det sedan gäller utbildningen inom vår yrkeskolan vill jag säga följande. Vissa kortare kurser inom yrkeskolan har varit avsedda för vidareutbildning av personal anställd inom vår yrkeskolan. För sådana specialkurser i gymnasieskolan kommer inträdesbestämmelserna att

förtydligas så att inträde i första hand skall tillkomma dem som är anställda inom värddyrkena. Det gäller bl. a. 7- och 8-veckorskurserna. I andra fall kommer skolöverstyrelsen att medge en kraftig höjning av den fria kvoten — jag tror upp till 30 procent. Uppstår ytterligare problem på detta område, får de lösas i den anda som jag har angivit här i svaret.

Herr STÅLLHAMMAR (fp):

Herr talman! Det kan kanske sägas att man i så fall har tolkat dessa bestämmelser felaktigt. Men dock står det i bestämmelserna att det rör sig om mängden 5—15 procent. Så stor kan den fria kvoten vara. Där kan det knappast vara en tolkningsfråga.

Däremot tycker jag att utbildningsministerns senaste svar var mera hoppfullt. Då skulle man i praktiken kunna få ett system, som gör att det inte blir någon förändring som det annars hotar att bli.

Man kan ju i detta läge fråga sig varför man inte just inom värddyrkesutbildningen skulle kunna låta dem som nu enbart har folkskola tas in i proportion till antalet sökande på samma sätt som gäller för de andra tre huvudgrupperna. Man skulle också kunna göra så, som inom den ekonomiska och tekniska utbildningen, att de som har praktik skulle få komma in på den s. k. praktikkvoten. Jag förutsätter nu att detta kommer att rättas till och refererar då till utbildningsministerns senaste svar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 19 Ang. åtgärder för att komma till rätta med narkotikaproblemet

Herr statsrådet LIDBOM erhöll ordet för att besvara fru *Kristenssons* (m) den 25 mars framställda interpellation, nr 93, till herr socialministern, och anförde:

Herr talman! Fru Kristensson har frågat socialministern, om han är beredd att lämna en redogörelse för vilka ”effektiva och snara åtgärder” som övervägs för att komma till rätta med narkotikaproblemet. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Det program för bekämpande av narkotikamissbruket som regeringen fastställde i december 1968 förutsatte samordnade ansträngningar under lång tid på en rad olika områden. I programmet ingick såväl intensifierad polis- och tullverksamhet som ökade vårdresurser och förstärkt information. Programmet utgör alltså grundvalen för myndigheternas arbete med narkotikaproblemen.

Mot slutet av år 1968 var narkotika spridd över så gott som hela landet. Sedan dess har straffen för grova narkotikabrott skärpts och polisen fått tillgång till ett nytt spaningsmedel i telefonavlyssningen. Vårdresurserna har förstärkts och vårdlagstiftningen har modifierats. Under år 1969 ställdes särskilda medel till förfogande för en bred upplysningskampanj under medverkan av både samhälleliga organ och frivilliga organisationer. Anslagen för fortlöpande information om narkotiska preparat och narkotikamissbruk har successivt höjts. Inom skolvä-

Tisdagen den
18 maj 1971

*Ang. åtgärder för
att komma till
rätta med narko-
tikaproblemet*

sendet ägnas narkotikaproblemen ökad uppmärksamhet.

I dag är läget fortfarande bekymmersamt. Men narkotikamissbruket är nu åtminstone i huvudsak lokaliserat till Stockholms-, Göteborgs- och Skåne-regionerna. Den våg av narkotika som sköljde över hela landet för ett par år sedan har dämpats upp. Men i storstadsregionerna finns alltjämt ett starkt "sug" efter narkotika. Där är missbruket fast rotat, och där har langarna en betydande marknad för sina preparat.

Den illegala importen av centralstimulerande medel har uppenbarligen kunnat minska kraftigt genom polisens och tullens verksamhet. Däremot har det inte varit möjligt att hejda spridningen av hasch i storstadsregionerna. Av övriga narkotika, t. ex. heroin och LSD, torde endast små kvantiteter vara i omlopp i Sverige. Under år 1970 och de första månaderna 1971 har man dock kunnat konstatera en viss ökning av tillgången på LSD och råopium.

I bekämpandet av den illegala narkotikahandlingen är den mest angelägna uppgiften nu att bygga ut det internationella samarbetet. Från svensk sida satsar vi hårt på detta. 1961 års allmänna narkotikakonvention kommer eventuellt att revideras så att kontrollen över produktionen av råopium kan skärpas. Sverige stöder en framställning av USA i detta ämne. En fristående konvention i FN-regi som vidgar den internationella narkotikakontrollen till att omfatta bl. a. centralstimulerande medel och LSD har nyligen utarbetats under aktiv medverkan från svensk sida. Konventionen har hittills undertecknats av ett 20-tal stater. Inom Interpol och Internationella tullsamrådsrådet har Sveriges representanter arbetat för att höja dessa organisationers aktivitet när det gäller att bekämpa den illegala handeln med beroendeframkallande medel. Ett svenskt initiativ till nya samordnade insatser inom Interpol har föranlett Interpols generalsekreterare att i år lägga fram ett förslag i enlighet med det svenska initiativet för övriga europeiska medlemsstater. Mellan de nordiska ländernas polis- och tullmyndigheter pågår ett dagligt samarbete som fungerar både smidigt och effektivt.

Vården av narkotikamissbrukare erbjuder delvis svåra problem. Enligt de riktlinjer som statsmakterna har dragit upp skall vårdkedjan omfatta uppsökande verksamhet, öppen vård, slutenvård och eftervård. Mycket återstår att göra. Men socialstyrelsen arbetar fortlöpande på att förverkliga intentionerna. Styrelsen anordnar i nästa månad en konferens i syfte att få en redovisning av hittills vunna resultat och erfarenheter från olika vårdområden.

Uppsökande verksamhet med särskild inriktning på narkotikamissbrukare har planerats eller genomförts i 35 kommuner. Tio landsting har redovisat planer på att låta viss sjukvårdspersonal arbeta i uppsökande verksamhet med hembesök, fältarbete och rådgivning.

En väsentlig del av den öppna vården ges vid ca 200 psykiatriska mottagningar i hela landet. För närvarande finns ca 15 öppna mottagningar som är speciellt avsedda för narkotikamissbrukare. Några av dessa har jourverksamhet och korttidsplatser. Ytterligare s. k. vårdcentraler planeras. Även ideella föreningar bedriver viss vårdverksamhet.

Sluten vård av narkotikamissbrukare ges i allmänhet på psykiatriska kliniker, i viss utsträckning på specialavdelningar vid psykiatriska sjukhus

Tisdagen den
18 maj 1971

*Ang. åtgärder för
att komma till
rätta med narko-
tikaproblemet*

samt på toxikomanavdelningar. Vidare vårdas narkotikamissbrukare, som inte har fyllt 20 år, vid ungdomsvårdsskolor, barn- och ungdomshem samt barn- och ungdomspsykiatriska kliniker. Åtskilliga missbrukare är också omhändertagna inom kriminalvården.

För eftervården av narkotikamissbrukare finns behandlingshem och inackorderingshem. För att stimulera utbyggnaden av sådana institutioner lämnar staten anordnings- och driftbidrag. Dessa bidrag har tyvärr hittills inte tagits i anspråk i full utsträckning. De största kommunerna svarar för större delen av den utbyggnad som har skett eller planeras.

Åtskilliga narkotikamissbrukare underkastar sig inte frivilligt behandling. Det måste finnas vissa legala möjligheter att få sådana missbrukare under vård. När det gäller personer, som inte fyllt 20 år, kan barnvårdslagen tillämpas och de unga beredas vård bl. a. vid ungdomsvårdsskolor. Det är inte någon brist på platser vid ungdomsvårdsskolorna.

Vuxna missbrukare kan under vissa förutsättningar tas om hand på sjukhus med stöd av lagen om beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall. Lagen ändrades år 1969 i syfte att klargöra att den skall kunna utnyttjas för vård av narkotikamissbrukare både i ett akut behandlingsskede och för att bereda vederbörande eftervård. I samband med lagändringen uttalades bl. a. att utskrivning på försök bör kunna användas som ett led i rehabiliteringen av narkotikamissbrukare. De möjligheter till tvångsåtgärder som lagen öppnar används emellertid mycket sparsamt. Platsbrist på vårdinstitutionerna kan i vissa fall ha bidragit till detta. En bidragande orsak torde emellertid också vara att många läkare är tveksamma till värdet av vård som anordnas mot patientens vilja.

I sin interpellation framkastar fru Kristensson tanken att nykterhetsvårdslagen borde göras tillämplig på narkotikamissbrukare. Hela frågan om den framtida utformningen av den sociala vårdlagstiftningen utreds emellertid för närvarande av socialutredningen. Det kan knappast vara lämpligt att föregripa dess arbete genom principiellt och praktiskt betydelsefulla ändringar i nykterhetsvårdslagen och nykterhetsvårdens organisation.

Fru Kristensson anspelar på den vanmakt och den förtvivlan som många anhöriga till narkotikamissbrukare upplever i sin dagliga tillvaro. Det är lätt att förstå att dessa människor i sitt svåra läge kräver åtgärder som åtminstone tillfälligt kan ge både missbrukarna och dem själva ett andrum. Jag vill inte heller utesluta att det kan finnas skäl att i ökad utsträckning använda de möjligheter som den nuvarande lagstiftningen ger att ingripa med tvång mot narkotikamissbrukare. Men jag tror inte att man kan lösa missbruksproblemen i samhället genom en radikal omläggning av principerna för vården. Erfarenheter från andra närliggande områden har lärt oss att användningen av tvång i stor skala inte är någon bra metod att lösa vårdproblem med social bakgrund.

I övrigt talar fru Kristensson i interpellationen i allmänna ordalag om "verkliga krafttag". Det är mig obekant vad som åsyftas utöver de åtgärder regeringen redan har vidtagit. När fru Kristensson efterlyser "effektiva och snara åtgärder" mot narkotikamissbruket kan jag emellertid inte underlåta att varna för övertro på möjligheterna att vinna snabba

Tisdagen den
18 maj 1971

*Ang. åtgärder för
att komma till
rätta med narko-
tikaproblemet*

och avgörande framgångar. Flertalet narkotikamissbrukare är människor som av det ena eller andra skälet har hamnat på tillvarons skuggsida och känner sig utstötta ur samhällsgemenskapen. Deras missbruk är ett symptom på svåråtkomliga sociala missförhållanden av det slag som också brukar kunna yttra sig i alkoholmissbruk, kriminalitet osv. Att återföra dessa människor till gemenskapen tar tid och kräver betydligt mer av samhället än de åtgärder som fru Kristensson uppehåller sig vid i sin interpellation. Att hindra att de får tillgång till narkotika är en inte mindre besvärlig och tidskrävande uppgift. Ett land som vårt med öppna gränser mot omvärlden kan inte på egen hand effektivt skydda sig mot tillförsel av narkotika utifrån. Endast ett mödosamt, steg för steg utbyggt internationellt samarbete kan garantera myndigheterna framgång gentemot penningstarka och välorganiserade internationella syndikat i narkotika.

Det krävs alltså tålamod och ihärdigt arbete i kampen mot narkotikan. Enligt regeringens uppfattning bör den kampen föras vidare efter de riktlinjer som drogs upp 1968. På de punkter där samhällets åtgärder ännu är otillräckliga kommer ansträngningarna att intensifieras.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lidbom för svaret. Det var ett utomordentligt utförligt svar och det tackar jag för, även om jag efterlyser svar på den fråga som jag egentligen hade ställt, nämligen vilka effektiva åtgärder som nu planeras.

Jag skall tillåta mig, herr talman, att också vara något utförlig, eftersom jag tycker att frågan om narkotikabekämpningen är väsentlig. Det finns då anledning att göra en liten historisk tillbakablick. Den folkpartistiske riksdagsmannen herr Rimmerfors interpellade 1954 dåvarande inrikesministern Gunnar Hedlund om narkotikafrågan. Herr Hedlund sade då: Medicinalstyrelsens kontroll ger inte vid handen att det förekommit något anmärkningsvärt.

Sedan dess har frågan aktualiserats från oss i riksdagen i olika omgångar, och jag kan inte finna att regeringen egentligen någon gång har tagit på frågan med det allvar man skulle önska. Ändå visar utvecklingen att missbruket sedan slutet av 1940-talet, när narkotikamissbruket började i det här landet, har fördubblats var trettonde månad. Man räknar med att Sverige nu har den högsta narkomanifrekvensen i världen och att vi i vårt land har inte mindre än 50 procent fler injicerande narkomaner än USA har, i relation till befolkningsunderlaget.

Herr talman! Jag tycker att denna utveckling är utomordentligt skrämmande och att det därför är hög tid att man börjar fundera över om de principer för vården som vi här tillämpar verkligen är de som kan åstadkomma en effektiv lösning på det stora problemet. Jag vågar göra gällande att den politik som hittills har förts egentligen innebär ett stort misslyckande när det gäller att komma till rätta med de här frågorna.

Statsrådet säger att nu har åtminstone narkotikamissbruket koncentrerats till i huvudsak storstadsregionerna. Men det har ju hela tiden varit så att narkotikan varit mest koncentrerad till storstadsområdena. Fortfarande, liksom tidigare, förekommer narkotikaproblem även i mindre städer.

I Norrköping räknar man med att man har ungefär 200 narkomaner, och det finns narkomaner i Västervik och Vimmerby och på alla möjliga mindre ställen.

Det är besvärligt att vi också saknar en adekvat statistik över antalet narkomaner. Narkomanvårdskommittén gjorde ett försök att uppskatta antalet grava narkotikamissbrukare i slutet av 1968. Då kom man fram till siffran 10 000. Men det finns all anledning att tro, enligt de uppgifter man har fått därefter, att antalet har ökat icke oväsentligt.

Herr statsrådet säger att den illegala importen av centralstimulerande medel uppenbarligen kunnat minskas kraftigt genom polisens och tullens verksamhet. Det tror jag är en sanning som gällde 1969, när polisen vidtog de extraordinära åtgärderna. Då kostade en kapsel ungefär 75 kronor. I dag kostar en kapsel 30 till 40 kronor, och det tyder på att tillgången på centralstimulerande medel nu har ökat igen.

Det är dock sant att missbruket av hasch stiger i ännu högre grad än missbruket av centralstimulantia. Man räknar från polisens sida med att under de första månaderna i år har man beslagtagit inte mindre än hälften av den mängd hasch som man beslagtogs under hela förra halvåret. Det tyder alltså på en enorm utveckling inom det området. Man räknar med att haschmissbruket har spritt sig ned till ungdomar i åldern 12–13 år. Vi har fått en rad barnbrottslingar som dragits in i avancerad kriminalitet på grund av att de kommit i beröring med haschmissbruket.

Vi har, säger statsrådet, kunnat konstatera en viss ökning av tillgången på LSD och råopium. Det är riktigt. Och erfarenheterna visar tyvärr att steget mellan råopium och heroin är mycket kort. I USA blommar heroinmissbruket upp, och man kan frukta vad som kommer att hända här om vi inte försöker se om vårt hus innan det är alldeles för sent.

Den internationella problematiken är intressant, och jag bestrider inte de framgångar den svenska regeringen haft när det gäller att få förståelse för dessa frågor. Men det finns en sak som man bör beakta i sammanhanget. Sverige var det första land där missbruket började. Det är först sedan det har spritt sig härifrån till de andra länderna som man i dessa länder har börjat få förståelse för att man behöver vidta lagstiftningsåtgärder.

Det är ju inte så många år sedan man inom socialstyrelsen fortfarande trodde på värdet av den fria förskrivningen av narkotika. Det verkar som om man fortfarande hade svårt att riktigt tänka om på den punkten. Det förefaller som om man inom socialstyrelsen inte hade fullt klart för sig narkomanens verkningar. Jag vill, herr statsrådet, nämna att den medicinförfattning som socialstyrelsen gav ut och enligt vilken patienter intagna för slutna psykiatrisk vård själva skall få disponera över sina ekonomiska tillgångar innebar att också narkomaner intagna för slutna psykiatrisk vård skulle få disponera över sina ekonomiska tillgångar. Justitiekanslern har sagt att den medicinförfattningen strider emot principerna för gällande lagstiftning. Det beslutet från justitiekanslerns sida kom den 15 februari, men, herr talman, trots att kanslern gav detta besked för så länge sedan har mig veterligen denna skrift ännu ej återkallats av socialstyrelsen. Jag skulle verkligen vilja veta om det är i överensstämmelse med ett riktigt sätt att sköta en myndighets uppdrag

Nr 89

Tisdagen den
18 maj 1971

*Ang. åtgärder för
att komma till
rätta med narko-
tikaproblemet*

---

*Ang. åtgärder för
att komma till
rätta med narko-
tikaproblemet*

att inte rätta sig efter justitiekanslerns anmärkning i ett sådant väsentligt hänseende.

Vi kan också konstatera att många av våra socialbyråer slentrianmässigt utbetalar bidrag också till narkotikamissbrukare, som härigenom kontinuerligt förses med kontanter för inköp av narkotika.

Nu säger statsrådet att värden av narkotikamissbrukare delvis erbjuder svåra problem. Det tycker jag egentligen är ett lindrigt uttryck. I narkomanvårdskommitténs betänkande finns intressanta synpunkter från olika läkare som konstaterar att de inte känner till något enda fall som har varit intaget på ett mentalsjukhus där man har kunnat få patienten rehabiliterad. Det är ju rätt skrämmande.

Jag har hävdat tidigare och jag vågar hävda igen att den vård som bedrivs i dag är ett fruktansvärt slöseri med skattebetalarnas medel och dessutom inhuman mot narkomanerna och deras anhöriga. Vården fungerar ju nämligen på så sätt att patienterna skrivs in på sjukhuset, de stannar där några dagar, de får äta upp sig, de skrivs ut. Detta upprepas gång på gång. Varje gång någon patient skrivs ut har langarna åter en tacksam och utvilad kund. Kanske har sjukhusen upptäckt sin lysande möjlighet att slippa vara asyl åt samhället. Någon adekvat vård är det inte som meddelas. Fortfarande tror emellertid både anhöriga, domstolar och ibland även läkare att det är vård det är fråga om. Det innebär också en tragedi därför att många då kan betrakta en sjuk narkoman som obotligt sjuk och ge upp hoppet om honom, när det i stället är bristen på adekvat vård som gör att han inte kan rehabiliteras.

Jag känner också till ett fall, som nyligen har anmälts till JO, där en ung flicka under 20 år som var dömd till sluten psykiatrisk vård inte mindre än 26 gånger inom loppet av nio månader avvek från sjukhuset och med polisiär hjälp fick föras tillbaka, varje gång i allt sämre tillstånd. Är det effektiva vårdmetoder? Och detta fall är tyvärr bara ett bland många.

Statsrådet Lidbom går i sitt svar egentligen vid sidan om denna kärnfråga som är vårdproblemet. Visserligen — det skall jag erkänna — antyder statsrådet nu att det bör finnas legala möjligheter att få missbrukare under vård och att man i ökad utsträckning kan tänkas använda de möjligheter som den nuvarande lagstiftningen ger att ingripa med tvång mot narkotikamissbrukare. Jag har noterat de två i och för sig rätt vaga formuleringarna som i alla fall ett steg åt rätt håll. Min bestämda uppfattning är att det behövs en tvångsvis vård och att det är det enda som är humant när det gäller att komma till rätta med narkotikaproblemet. Jag kan inte se att det egentligen strider mot övrig lagstiftning som vi har. Jag kan erinra exempelvis om smittskyddslagen, där man säger att nödvändiga åtgärder för att skydda landets befolkning mot smittosamma sjukdomar innebär ofta ingrepp i medborgerliga friheter, inte sällan med stor verkan för den enskildes personliga förhållanden och hans ekonomi. Här går man således hårt fram när det gäller att skydda människor mot smittosamma sjukdomar. Och vad är narkomani annat än en smittosam företeelse?

Sedan har jag också noterat att i förslaget till rattfyllerilag, som vi ännu inte har sett men som har varit refererat i dagspressen, avser man att

utbyta ovillkorligt fängelsestraff mot tvångsvis nykterhetsvård.

Jag upplever detta som att man ändå börjar tänka om något när det gäller dessa problem, och då skulle jag vilja fråga: Varför kan man inte också tänka om när det gäller vården av narkomaner, som ändå är ett utomordentligt stort problem?

När det gäller de inrättningar vi har, där narkomaner också vårdas, skulle det egentligen vara värdefullt, herr statsråd, om man hade tillförlitliga uppgifter om hur många som har blivit narkomaner under anstaltsvistelsen. Det är inte så få. Sannolikt är de som smittats på mentalsjukhus, på ungdomsvårdsskolor och på fängelser fler än de som har blivit friska – enligt de uppgifter som jag har fått. Men som sagt, det finns ingen adekvat statistik.

Herr statsrådet säger att barnvårdslagen *kan* tillämpas på dem som inte fyllt 20 år. Jag skulle vilja säga att den *bör* tillämpas.

Herr statsrådet konstaterar också att många läkare är tveksamma till värdet av den vård som anordnas mot patientens vilja. Ja, det tror jag att de är. Men anledningarna härtill kan vara två. Den ena anledningen kan vara att läkare av naturliga skäl drar sig för att göra administrativa tvångsingripanden, och det problemet skulle man komma ifrån, om man förde in narkomanin under nykterhetsvårdslagen där den egentligen hör hemma. Den andra är naturligtvis att läkarna är mycket tveksamma mot den vård som ges, dvs. vård enligt pingpongmetoden – som jag brukar kalla den – där patienten åker fram och tillbaka mellan träsket och sjukhuset.

Men när det gäller mitt förslag att föra in narkomanin under nykterhetsvårdslagen hänvisar herr statsrådet till socialutredningen och vill inte föregripa dess arbete. Enligt vad jag förstår kommer socialutredningen att arbeta i varje fall under en åttaårsperiod, kanske längre. Skall man vänta på resultatet av det arbetet, tror jag att mycket under tiden hinner hända på narkotikafrenten. Vi har inte tid och råd att vänta på det.

Men, herr talman, det centrala i herr statsrådets svar och det som betonas i den skrift som i dag publiceras, från den samrådsgrupp där herr statsrådet är ordförande, är att problemet bakom narkomanin egentligen är att söka i sociala missförhållanden, i människors olika utbildning, olika arbete och olika miljöer. Herr talman! Jag måste säga att jag har en annan uppfattning här. Det är ju alldeles givet att ju fler "minusvarianter" som en människa har, desto större risk är det att hon råkar illa ut. Men det fordras inte någon störd personlighet eller några bakomliggande sociala problem för att en individ skall utveckla ett giftberoende.

Den här s. k. symtomteorin är enligt vad jag vet avfärdad i vetenskapliga sammanhang. Jag har tittat på skriften *Nordisk Medicin*, där psykiatriprofessorer från de nordiska länderna har hävdad att giftberoendet är ett tillstånd i sig, som inte har något att göra med sociala faktorer utan som helt följer sina egna lagar. Därför tror jag att det är farligt att lägga ut en dimridå genom att påstå att om man bara hjälper de stackars narkomanerna till bättre ekonomi, till bättre bostad osv. skall man klara det hela. Nej, man måste hjälpa dem till en avgiftning. Det är där problemet ligger. Det krävs alltså inte mera tålmod utan det krävs effektiva åtgärder.

Tisdagen den
18 maj 1971

*Ang. åtgärder för
att komma till
rätta med narko-
tikaproblemet*

Herr talman! Jag måste säga att jag vanligen uppskattar ironi, och jag noterade herr statsrådets ironiska vändning när han konstaterade att det var obekant vilka åtgärder som jag egentligen åsyftade när jag krävde verkliga krafttag. Jag har därför tillåtit mig att sammanställa mitt eget tiopunktsprogram för narkotikabekämpningen som jag har delgivit herr statsrådet före denna debatt:

1. Slut på den meningslösa "pingpongvården". Det enda humana och realistiska är ökade möjligheter till tvångsvis intagning och tvångsvis kvarhållande för vård. Vården måste under den första tiden ske på specialkliniker, där narkomaner vårdas åtskilda från övriga patienter eller intagna. Därefter behövs en lång tids eftervård.

2. Socialstyrelsen får i uppdrag att dra upp riktlinjer för hur vården skall bedrivas.

3. Nykterhetsvårdslagen görs tillämplig på narkotikamissbrukare.

4. Nykterhets- och barnavårdsnämnder måste ingripa på ett tidigare stadium och på ett mera aktivt sätt än hittills. De kommunala "knarkarkvartarna" måste rensas upp och narkomanerna få vård. Jourtjänst bör övervägas för barnavårdsnämnderna, i varje fall i storstadsområdena.

5. Fortlöpande statistik över antalet narkomaner bör föras.

6. Narkomaner måste hindras att disponera över sina tillgångar. Bankkonton o.d. måste kunna spärras utan att omyndigförklaring behöver tillgripas.

7. Skolläkare och skolsköterskor måste i ökad utsträckning kontakta föräldrarna när de misstänker narkotikamissbruk.

8. Ökade polisiära resurser för narkotikabekämpning.

9. Skärpta straff för illegal narkotikahandling både genom högre straffmaximum och strängare praxis.

Får jag beträffande denna punkt säga till herr statsrådet, att man i och för sig skulle kunna tycka att sex års maximistraff för illegal narkotikahandling kunde räcka, men med tanke på att man kanske bör få till stånd en någorlunda god balans mellan straffen för olika brott vill jag påpeka, att vi nu har en skattestrafflag där straffmaximum är sex år. Personligen anser jag att grova narkotikahajar, som gör sig skyldiga till de hemiska brott de gör, är mera straffvärda än de grövsta skattesmitarna.

10. En effektiv och adekvat information om narkotikamissbrukets art och spridningssätt.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Detta är berättelsen om berget som födde en rätta. Kammarens ledamöter har i dag fått del av skriften Fakta om narkotika och narkomani. Med den monumentala sammansättning som samarbetsorganet för bekämpande av narkotikamissbruk har fått hade man väntat sig något mer än denna vid det här laget närmast truistiska sammanställning av fakta om narkotika och narkomani.

Jag tänker särskilt på det avsnitt som har rubriken De senaste årens kamp mot narkotikamissbruket. Avsnittet om skolan omfattar något tiotal rader och är synnerligen magert och ofullständigt, och endast en bråkdel av det som har gjorts från lokala skolstyrelsers sida finns antytt.

Eller jag tänker på avsnittet om organisationerna. Inte en rad om vad nykterhetsrörelsen har sagt eller gjort. Inte en rad om det arbete som kyrkorna har svarat för. Ingen beskrivning av de experiment i fråga om förebyggande arbete eller de försök på narkomanvårdens område som har gjorts och görs av skilda organisationer. Man behöver annars inte gå längre än till Sergels torg för att stöta på intressanta insatser i syfte att komma i kontakt med narkotikaskadade personer. För att inte tala om det arbete som bedrivs t. ex. i gamla Nalenpalatset.

Nu är min fråga: Är man i det här samarbetsorganet okunnig om eller ointresserad av vad organisationerna verkligen gör? Jag ställer frågan därför att i det förord som finns i skriften står det: "Dessutom presenteras en sammanfattning av det arbete i narkotikafrågan som sedan 1968 bedrivits av myndigheter och organisationer."

Detta aktualiserar en metodisk fråga: Är en klubb, som främst består av våra vanligaste generaldirektörer, det lämpligaste organet att arbeta med narkotikaproblemet? Hade inte en parlamentarisk komplettering varit värdefull? Varför finns inga representanter för nykterhetsorganisationerna eller ungdomsrörelserna med?

Det är naturligtvis där förklaringen ligger till att en så ofullständig skrift som denna kan publiceras. Jag tycker att det är synd att det faktamaterial som samarbetsorganet under statsrådet Lidboms ledning publicerar är så föga originellt och så ofullständigt.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Efter de anföranden som hållits av fru Kristensson och nu senast av herr Wikström skall jag fatta mig mycket kort. Men jag vill gärna få säga att jag anser att vi har anledning att ta på det här problemet med mycket stort allvar. Narkotikaproblemet är av sådan storleksordning att det kräver all den kraftfulla satsning som vi är mäktiga, såväl när det gäller att undanröja orsakerna som att ta vård om narkotikamissbrukare. Men alldeles särskilt gäller det i fråga om kampen mot narkotikamissbruket, som trots alla ansträngningar har synnerligen oroande proportioner. Jag ansluter mig i det fallet till vad fru Kristensson tidigare har sagt och behöver inte upprepa det.

Kampen mot narkotikamissbruket och inte bara missbruket utan – observera detta! – kampen mot narkotikabruket måste föras vidare med all kraft. Det är därvid angeläget att det upplysnings- och studiematerial, som kommer till användning i olika sammanhang, tar med största allvar på de faror som även begränsat bruk av narkotika innebär. Jag menar att man har tagit litet för lätt på problemet, och man har många gånger liksom bortförklarat och på olika sätt neddimensionerat den svåra problematik som det här är fråga om. När statsrådet säger att flertalet narkotikamissbrukare är människor som av ena eller andra skälet hamnat på tillvarons skuggsida och känner sig utstötta ur samhällsgemenskapen, så är det i viss utsträckning riktigt. Jag delar givetvis den uppfattningen. Men det är långt ifrån hela sanningen. Det är många som kommer in på detta område av nyfikenhet. De tar risken att leka med mycket farliga ting. Jag tror att det finns anledning att säga ifrån allvarligt även om detta.

Tisdagen den
18 maj 1971

*Ang. åtgärder för
att komma till
rätta med narko-
tikaproblemet*

I detta sammanhang vill jag föra tankarna tillbaka till en bok som man har diskuterat här i riksdagen vid olika tillfällen. Det är studieboken "Narkotika – det handlar om medmänniskor". Det synes mig som om denna studiebok inte fyller anspråken i detta avseende. Med tanke på de nya rön som gjorts sedan boken skrevs – jag tänker då främst på erfarenheterna av haschbruket – förvånar det mig att denna bok fortfarande rekommenderas för användning i studiesammanhang, t. o. m. med möjlighet till det högre bidraget. Vad jag särskilt reagerar emot är att det framgår att författaren menar att det är ofarligt att låta barn pröva narkotika under lagliga former. Han säger på ett ställe att det torde vara helt felaktigt som det påstås från vissa håll, att nyfikenheten i sig själv skulle leda ungdomarna till narkomani. På ett annat ställe åberopar han vissa undersökningar och säger att dessa tycks ganska klart motsäga några av de fördomar – märk "fördomar"! – som spritts genom t. ex. massmedia – att det skulle vara fråga om en epidemi, som vem som helst kan drabbas av, eller att hasch är inkörsporten till svårare missbruk. Uppgifter av det slaget fortsätter man i dag att föra ut, inte minst bland det unga Sverige.

Att bruket av hasch på många håll tagit proportionerna av epidemi har fru Kristensson här klart redovisat. Det framgår också av den faktasamling som vi i dag fått. Vi vet också att hasch är det vanligaste preparatet, men enligt den tidigare nämnda boken skulle hasch vara tämligen ofarligt. I faktasamlingen kan man bl. a. läsa att en stor del av missbrukarna i skolan använder hasch. Det kan man läsa på s. 30. Där sägs också att vissa skolläkare rapporterar ett utbredd missbruk utanför skolan över veckoslut.

Mot denna bakgrund förvånar det mig att ifrågavarande studiebok alltfört rekommenderas för användning. Det är dock en kursbok som trots att SÖ funnit boken behäftad med brister som i en kommande upplaga ovillkorligen måste rättas till, ändå upphöjts till rang och värdighet av prioriterat studiematerial, och detta i oförändrat skick, utan hänsynstagande till vad SÖ sagt, trots allt som hänt sedan 1969 och som ställt bokens brister i alltmer besvärande belysning och trots att tillgången på vederhäftigt, pedagogiskt väl tillrättalagt material på området numera är obegränsad. Jag vill därför fråga statsrådet om det inte får anses motiverat i det nuvarande läget att ta med större allvar på narkotikaproblemet än vad som sker i ifrågavarande studiebok.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr statsrådet LIDBOM:

Fru talman! På en punkt tror jag att alla som har deltagit i denna debatt är fullkomligt eniga: Narkotikaproblemet är ett allvarligt samhällsproblem som kräver stora ansträngningar från samhället. Men jag vill nog inte gå så långt som fru Kristensson gör i sin interpellation, där hon betecknar det som vårt kanske allra allvarligaste samhällsproblem för närvarande. Jag vill inte göra upp någon ranking list på olika samhällsproblem – från andra utgångspunkter kunde man tycka att de tusentals

människor som omkommer vid trafikolyckor eller vid olyckor i arbetslivet är ett lika allvarligt problem.

Beträffande samhällets olika åtgärder för att bekämpa narkotika och narkotikamissbruk vill jag från början göra klart att det finns en grundläggande skillnad mellan mitt och fru Kristenssons sätt att se på problemen. Fru Kristensson tycker inte om och vill helst inte erkänna att narkotikamissbruket i sin kärna ytterst är ett socialt problem, att de människor som sitter djupast fast i narkotikamissbruket kommer från skadade, sargade miljöer, ofullständiga familjer i knappa ekonomiska och ogynnsamma sociala förhållanden osv. Hon betraktar allt tal om den sociala bakgrunden till problemen som en flykt från verkligheten. Hon retar sig på vad hon kallar symtomteorin, dvs. konstaterandet att narkotikamissbruket är ett av flera alternativa symtom på de sociala svårigheter som jag talade om; alkohol är ett annat, kriminalitet ett tredje osv. Den teorin vill hon totalt döma ut. Hon säger att den inte tjänar till något annat än att vara en dimridå.

Jag poängterar denna skillnad mellan fru Kristensson och mig därför att jag tror den får en avgörande betydelse när vi skall diskutera vilka konkreta åtgärder som samhället skall vidta och hur de skall läggas upp. Enligt fru Kristensson kan narkotikaproblemet i mycket stor utsträckning diskuteras på temat lag och ordning, på temat att skaffa undan problemen med kraftfullaste möjliga åtgärder. När hon talar om bristerna på vårdområdet och i kraftigt ökad utsträckning vill använda tvång som ett inslag i vården nämner hon som exempel smittskyddslagen: "När det gäller att skydda sig mot vanliga kroppsliga sjukdomar som smittor kan samhället rusta sig och ta till tvångsåtgärder och spärra in folk. Om man tillgriper så hårda åtgärder för att skydda sig mot vanlig smitta, varför skall man då inte på ett motsvarande sätt skydda sig emot narkotikamissbruket?"

Det är väl ingen tillfällighet att fru Kristensson väljer detta exempel. Smittskyddslagen är inte skriven från vårdsynpunkt, den är till för att skydda allmänheten mot smittan. Då kunde man lika gärna ha föreslagit att vi skall återuppliva lösdriparlagen i samma syfte: att sopa bort problemen, att föra bort dessa människor ur vår åsyn.

Samma grundsyn präglar också fru Kristenssons propäer i övrigt. Hon serverar den i ett tiopunktsprogram som jag själv fick del av för någon timme sedan. Där finns bl. a. krav på skärpta straff för illegal narkotikahandling och ökade polisiära resurser för narkotikabekämpning. Men vi har ju skärpt straffen kraftigt för grova narkotikabrott. Maximistraffet är sex år, och det är för svenska förhållanden mycket. Tillämpningen hos domstolarna är utomordentligt sträng. Vart skulle vi nå genom att skärpa straffen ytterligare? Jo, vi skulle nå därhän att vi rev upp den samordning vi har åstadkommit i Norden och fick betydligt strängare straff i Sverige än man har i Danmark, Norge och Finland. Skulle meningens kanske vara att vi med hjälp av strängare straff skulle försöka vräka över en del av våra narkotikaproblem på våra grannländer?

Polisen har inte tillräckliga resurser, enligt fru Kristensson. Men vi har ändå gjort och gör en fantastisk satsning just på narkotikaområdet. Det är sant att den satsningen hade sin kulmen för ett par år sedan. Man drog på

Tisdagen den
18 maj 1971

*Ang. åtgärder för
att komma till
rätta med narko-
tikaproblemet*

allt vad man orkade 1968 och höll ett maximitempo under 1969 och en bit in på 1970. Nu är man nere i ett litet lugnare skede, men fortfarande är våra polisiära insatser på det området vid varje relevant internationell jämförelse ganska imponerande. Stockholm har för närvarande ca 80 poliser som arbetar med narkotikaproblemen. Jämför det med en stad som London med alla dess miljoner och dess narkotikaproblem! De har 19 man vid polisen som håller på med narkotikaproblemen. Eller ta Hamburg, som inte lär ha mindre bekymmer! De har 30 man, osv. I rimlighetens namn får man dock erkänna att vi gör mycket hårda satsningar på det polisiära området, och vi har på den punkten, i den utsträckning som kan vara tänkbar, redan tillgodosett fru Kristenssons önskemål.

Jag skall inte göra någon totalgenomgång av alla de synpunkter som fru Kristensson tog upp i sitt inlägg nyss. Låt mig bara konstatera, när hon efterlyser information, att det är också i hög grad vad vi sysslar med. Just i dag har vi publicerat en broschyr i ämnet, en broschyr som herr Wikström uppehöll sig rätt mycket vid i sitt anförande. Han är djupt indignerad. Han tycker att skriften är mager och usel. Vi skall väl inte använda tiden här till att recensera denna skrift. Låt mig bara notera att herr Wikströms recension till en viss del förklaras av att han tydligen icke vet vad det samarbetsorgan, som har gett ut skriften, är för någonting och icke heller vad denna lilla skrift som kommit ut nu är avsedd att fylla för uppgift.

Samarbetsorganet är ju till för att samordna myndigheternas ansträngningar på narkotikaområdet. Då kan det inte rimligen vara något att kritisera att detta samarbetsorgan består av tjänstemän hos de myndigheter vilkas arbete skall samordnas. I den mån vi behöver samordna myndigheternas och organisationernas ansträngningar – och vi kan ha goda skäl till det – får vi använda andra kanaler.

Själva broschyren innehåller två avdelningar. Den ena, litet större, handlar om missbrukets bakgrund och utbredning; det är socialmedicinska synpunkter ock liknande som förs fram. Den andra avdelningen är en liten komplettering med statistik och andra uppgifter om vad som gjorts från myndigheternas sida under den senaste tiden, sedan den första skriften i ämnet kom ut.

Herr Westberg i Ljusdal intresserar sig också för informationsfrågan, men från en annan utgångspunkt. Han vill invitera mig att gå ut och betygsätta en skrift om narkotika och narkotikamissbruk som vissa frivilliga organisationer har gett ut. Jag kan bara säga, fru talman, att jag inte vill delta i den betygsättningen.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Fru talman! Narkotikaproblemet är ett av de allra allvarligaste problemen vi har här i landet. När en människa hamnat i narkomani berörs inte bara vederbörande själv utan även en stor krets av hans anhöriga upplever också dessa lidanden under många år tills vederbörande antingen tillfrisknar eller går under. Det är alltså många människor som berörs av narkotikaproblemet. Det är inte enbart fråga om antalet narkomaner utan också hela den krets som finns omkring dem.

Jag håller gärna med herr statsrådet om att det är en väsentlig skillnad i hans och mitt sätt att se på dessa problem. Jag delar inte uppfattningen att det här är enbart ett socialt problem. Jag sade i mitt förra inlägg att uppväxtmiljön och andra faktorer givetvis kan spela en roll för att en människa dras in i narkomanin. Men när man väl har blivit giftberoende, är det inte främst ett socialt problem, utan då är det ett avgiftningsproblem. På den punkten vill herr statsrådet inte förstå vad jag menar, nämligen att det är effektiv vård som här är den stora frågan. Herr statsrådet vill inte förstå att det enda som är humant när det gäller vården är tvångsvis intagning under lång tid, så att avgiftning hinner ske.

Herr statsrådet ironiserade över att jag nämnde smittskyddslagstiftningen. Men det kanske beror på att statsrådet inte är medveten om att narkomanin fungerar som en smitta. Det är ju inte bara så, att man skall hjälpa vederbörande själv, utan man måste också hindra honom ifrån att dra in andra i missbruket. Det är ju så som narkomanin fungerar. Vill man inte inse det förstår man inte vad problemet gäller.

Det är populärt att anklaga oss som vill tala för kraftfulla åtgärder för att vi skulle vilja till överdrift hävda lag och ordning. Det har tydligen blivit något fullt uttryck i det här landet. Men vi skall inte glömma bort att narkomanin drar med sig en omfattande kriminalitet. Det är därför inte fel att tala för ökade polisiära insatser parallellt med att man förstärker vårdmöjligheterna. Jag är ledsen över att behöva säga att jag fortfarande inte finner någon förståelse hos statsrådet för mina krav på att man äntligen inser att det primära är effektiv vård.

Avslutningsvis vill jag säga att det är angeläget att den konferens som socialstyrelsen kallar till i nästa månad också inkluderar experter som till äventyrs kan ha en annan uppfattning än vad de experter har som nu tycks ha socialstyrelsens öra, att det alltså kan bli experter med varierande uppfattningar, för att man skall kunna få en förutsättningslös diskussion om på vilken linje man skall gå fram.

Vidare saknar jag, fru talman, statsrådets synpunkt på lämpligheten av att en myndighet nonchalerar justitiekanslerns beslut i ett ärende.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Fru talman! Statsrådet Lidbom hävdade att jag kritiserade den här faktaskriften därför att jag inte visste vad samarbetsorganet var eller vad det sysslade med. Poängen var emellertid att jag just därför att jag vet vad organet är och har sett ett prov på dess arbete kritiserade skriften.

Jag kritiserade den från två utgångspunkter: dels för att den till sin faktadel var så föga originell – och det må väl vara – dels för att den utger sig, som det står i förordet, för att presentera en sammanfattning av det arbete i narkotikafrågan som sedan 1968 bedrivits av myndigheter och organisationer, men ger en ytterst mager och ofullständig redovisning av vad organisationerna gör.

Jag tillät mig fråga, om det berodde på okunnighet om eller ointresse för det här arbetet att man gör en så mager sammanfattning. Det här är inte någon liten fråga; ett organ som gör den här pretentiösa sammanfattningen måste väl ändå göra sig så pass mycken möda att man låter innehållet i skriften i någon mån motsvara vad man skriver i förordet.

Tisdagen den
18 maj 1971

*Ang. åtgärder för
att komma till
rätta med narko-
tikaproblemet*

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Fru talman! Statsrådet Lidbom vill inte betygsätta studiematerial som finns och som skickas ut och rekommenderas. Men, herr statsråd, det var väl kanske inte det som var meningen heller. Vad jag ville få veta var om statsrådet anser det lämpligt att föra ut sådana uppgifter till våra ungdomar som går ut på att det skulle vara en fördom att det här kunde vara fråga om en epidemi, och att det inte är så farligt med hasch, därför att det ingalunda skulle vara inkörsporten till svårare missbruk.

Kan vi, med de erfarenheter som vi nu har, ställa oss bakom sådana uttalanden och lämna statliga bidrag för att föra ut dem till vår ungdom? Att ta avstånd från detta är väl inte att betygsätta studiematerial.

Herr statsrådet LIDBOM:

Fru talman! Fru Kristensson säger att jag betraktar det här såsom enbart ett socialt problem och uttalar mig med förakt om hennes efterlysande av lag och ordning på området. Vad jag har sagt är att detta är i botten ett mycket allvarligt socialt problem, och vi kommer aldrig slutgiltigt till rätta med det utan att klara ut de sociala orsakerna och bota vad som brister i socialt hänseende. Däremot visar ju statsmakternas handlande under de senaste åren att vi i högsta grad inser att detta är ett problem i nuet, som måste angripas på en rad olika fronter och där också, utöver information, vårdinsatser och mycket annat, polisinsatserna har en utomordentligt stor betydelse. Därför har vi också satsat mycket hårt på detta. Det belyste jag i mitt förra inlägg med tillräckligt av exempel och jämförelser med andra länder för att jag inte skall behöva säga mer om det nu.

När det gäller narkotikahandlingen – dessa profitörer på ett utomordentligt farligt gift – visar vi inte någon som helst misskund från vår sida.

Då det gäller vården säger fru Kristensson att det är A och O att få en effektiv vård. Ja, vårdproblemen är utomordentligt viktiga. Men fru Kristensson säger också att vad det nu gäller är att hastigt och kraftfullt ordna så att dessa människor blir avgiftade. Tyvärr – det speglar väl åter vår litet olika inställning till det här – är dock avgiftningen en relativt liten del av problemet. Det kan för all del de psykiatriska sjukhusen och andra klara, att ta in människor på kort tid och avgifta dem. Men det svåra är sedan att se till att de verkligen blir rehabiliterade, att de kan återföras till något slags samhällsgemenskap och anpassa sig som andra människor till ett normalt liv.

I det sammanhanget har möjligheterna till tvång en relativt begränsad betydelse. Annars tycker jag att fru Kristensson i stort sett kunde vara nöjd med mitt interpellationssvar i den delen. Jag har gått igenom vilka möjligheter som i och för sig barnavårdsnämnder, läkare och andra har att använda tvång såsom ett inslag i vård. Barnavårdsnämnderna kan dagligen ta in narkotikamissbrukare på ungdomsvårdsskola, och det är ingen platsbrist där. Läkare på de psykiatriska sjukhusen kan ta in patienter som är hemfallna åt narkotikamissbruk inte bara för avgiftning utan de kan också hålla dem kvar enligt lagen en betydligt längre tid, använda utskrivning på försök under rehabiliteringsperioden osv.

Nu delar emellertid inte alla tjänstemän hos barnavårdsnämnderna och alla läkare vid de psykiatriska sjukhusen fru Kristenssons stora tilltro till värdet av att använda tvång, och det är väl ett av skälen till att det används i relativt begränsad utsträckning. Jag sätter ett frågetecken för om man inte borde använda det i något större utsträckning än som för närvarande sker, men jag konstaterar att många barnavårdsnämnder tvivlar på värdet av att sätta in det i mycket stor skala, och jag konstaterar att många läkare är tveksamma till värdet av en vård som man anordnar mot patientens vilja.

Till herr Wikström vill jag bara säga att betyget att den faktabroschyr som kommer ut i dag är föga originell tar jag med upphöjt lugn. Den har inte varit ute efter att åstadkomma något originellt utan för att kortfattat berätta vissa enkla fakta. Sedan är det väl sant att sammanfattningen av vad som skett under de senaste åren är kort och ofullständig, men sammanfattningar är alltid korta och ofullständiga. Det är en värderingsfråga hur mycket man skall ta med eller inte ta med. Jag tror inte att vi behöver föra den debatten vidare.

Herr Westberg i Ljusdal vänder nu inte sin kritik mot denna broschyr utan mot den som vissa frivilligorganisationer har givit ut och efterlyser om jag i dag vill ta avstånd från dess innehåll. Men jag ger mig inte in i en debatt om frivilliga organisationers skrifter och vad som står i dem. Men var statsmakterna står i de väsentliga frågorna och om haschens farlighet och annat vet ju herr Westberg. Det har denna riksdag markerat bl. a. genom att totalförbjuda hasch. Det behövs inte någon deklaration från min sida om denna privata skrift för att herr Westberg skall fatta var regeringen och statsmakterna står i det fallet.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Fru talman! Herr statsrådet hävdar fortfarande att narkotikaproblemet i huvudsak är ett socialt problem. Då måste jag fråga: Har verkligen antalet dåliga miljöer och dåliga föräldrar ökat så enormt på senaste tiden? Kan det verkligen vara möjligt? Statsrådet Lidbom har ju inte bestritt mina uppgifter om den våldsamma ökningen av narkomanin här i landet. Vi är tydligen överens på den punkten. Och då måste jag fråga, om herr statsrådet verkligen menar att miljöerna under den socialdemokratiska regeringens tid i det här landet har blivit så katastrofalt försämrade. Det kan väl ändå inte vara möjligt!

Vidare säger statsrådet att avgiftningen bara är en liten del av hela problemet. Ja, det beror på hur man ser det. Det första akuta skedet behöver inte vara så långt, kanske två tre veckor. Men sedan kommer en lång tid av fortsatt isolering då patienten skall rehabiliteras. Det är inte minst där problemet ligger.

Beträffande den första tidens avgiftning är det också viktigt att konstatera att vad som nu sker, när man blandar patienter av olika kategorier, inte får fortsätta. De icke-narkomaner som tas in på sjukhusen blir nu mycket lätt narkomaner under sjukhustiden. Det är ju fullständigt ohållbart!

Jag konstaterar tyvärr att statsrådet inte på allvar vill ta upp frågan om tvångsvård. Därför vill jag fråga statsrådet: Vad skall man då i stället göra

för att bryta den fruktansvärda utveckling som vi nu är inne i? Statsrådet har inget recept – men det har jag. Kan vi inte få pröva det och se om det ändå inte har effekt? Det gäller ju här att vidta åtgärder för att verkligen visa en human inställning till dessa frågor; vi kan inte bara sitta och cyniskt se på hur utvecklingen går vidare och tillståndet blir allt värre.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Fru talman! Jag vill bara helt kort säga att jag med tillfredsställelse konstaterar att statsrådet tar avstånd från de synpunkter som förs fram i det uttalande jag citerade. Jag tror inte att det är betydelselöst att så sker.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Fru talman! Nu tycker jag att statsrådet Lidbom verkligen är ute och glider. En jurist borde väl ändå ha litet större känsla för ordens valör! Statsrådet säger att det är en värderingsfråga hur pass kort och ofullständig en sammanfattning skall vara. Men om man i förordet säger att man skall ge en sammanfattning av det arbete som myndigheter och organisationer har bedrivit sedan 1968, så är det väl ändå rimligt att man verkligen gör det!

Jag tycker att man skulle ha släppt in en katt bland hermelinerna, en representant för nykterhetsrörelsen bland alla generaldirektörerna. Då hade skriften blivit bättre.

Herr statsrådet LIDBOM:

Fru talman! Jag tror inte att vi skall fortsätta debatten om narkotikamissbruket som ett socialt problem. Den har halkat ner på litet för låg nivå. När man börjar ironisera över att de dåliga miljöerna, där narkotikamissbruket har sin rot, skulle ha blivit så många fler under socialdemokratisk regim, så vet man inte ett dugg vad det här över huvud taget handlar om. De dåliga miljöerna har inte blivit fler. Däremot har narkotikan kommit till som ett alternativ till andra symtom på samma sociala missförhållanden.

Jag beklagar att fru Kristensson har måst avvika så att jag inte kan komplettera mitt svar till henne på en punkt där hon har efterlyst besked. Hon angrep socialstyrelsen för att den icke rättade sig efter en anmärkning av JK beträffande en av socialstyrelsen utfärdad författning om narkomaner och deras rätt att handha sina egna pengar när de är intagna på institutioner. Jag skall bara kortfattat nämna att socialstyrelsen är i färd med att omarbete den författningen och därvid tar hänsyn till JK:s invändningar.

Fröken BERGSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag hade ursprungligen inte tänkt delta i den här debatten utan hade tänkt nöja mig med det inlägg jag gjorde tidigare i dag i anslutning till svaret på min enkla fråga. Men med hänsyn till att fru Kristensson i första hand har efterlyst åtgärder för att komma till rätta med narkotikaproblemen tycker jag att jag kan återknyta till vad jag nämnde i mitt tidigare anförande, där jag uttryckte önskemål om

åtgärder när det gäller narkotikaproblemen. De gällde visserligen de speciella problem som man väntar i sommar i södra Sverige, men de kan också ses som åtgärder mera i stort, som ligger i linje dels med vad regeringen har uttalat i sitt program – nämligen att det behövs en samordning av olika resurser – dels med de rekommendationer som antogs vid Nordiska rådets senaste session i februari; där talar man om att man vill intensifiera samarbetet för att bekämpa narkotikabrottsligheten och tillgodose behovet av åtgärder av social natur. De åtgärder jag nämnde kan ses som ett förebyggande arbete; det gällde dels en förstärkning på tullsidan för att så långt som möjligt förhindra införsel av narkotika, dels placering av socialarbetare i Köpenhamn. Jag vill säga ytterligare ett par saker i det här sammanhanget.

Man talar nu hos samtliga de myndigheter jag har varit i kontakt med – jag nämnde dem tidigare i dag – om att Malmö varje år har besök av vad man kallar för internationella luffare. Jag har tidigare varit mycket försiktig med att använda sådana färgade uttryck; jag har t. ex. inte talat om en invasion av hippies, som tidningarna har gjort. Men jag tycker att jag kan använda uttrycket ”internationella luffare”, för det används av myndigheterna i Malmö när de talar om de ungdomar som kommer över till södra Sverige utan att ha någonting annat att leva på än den narkotika de för med sig, inte för egen räkning utan för att kunna sälja för sin egen försörjning. De är väl medvetna om att narkotikapriset ligger betydligt högre på den svenska sidan än på den danska. De kan med hänsyn till det klara sig förhållandevis länge på småpartier som de kan ha med sig.

Jag nämnde tidigare i dag att det här är fråga om småpartier. Man skulle kunna tycka att detta inte behöver vara så fruktansvärt farligt, men man kan se hur de här ungdomarna, som jag nyss har betecknat som internationella luffare, beter sig i Malmö. Vi har en koncentration av dem samlade dygnet runt i centrala Malmö på Gustaf Adolfs torg, där de mycket lätt kommer i kontakt med svenska ungdomar, som då – kanske av nyfikenhet – inhandlar narkotika som de utländska ungdomarna bjuder ut. De svenska ungdomarna kan mycket lätt bli beroende och själva ge sig över till Köpenhamn där de hamnar i betydligt större svårigheter. Som jag nämnt tidigare är detta inte enbart ett lokalt problem, utan det är i mycket hög grad ett riksproblem.

Mitt andra förslag var att placera en svensk socialarbetare i Köpenhamn. Jag nämnde det norska exemplet, men jag fick aldrig tillfälle att nämna de resultat man har sett av det samarbetet. Under innevarande år har denna norska socialarbetare kunnat återföra ett 80-tal norska ungdomar till hemlandet från att ha varit i Köpenhamn som narkotikabrukare och även narkotikamissbrukare. Detta är verkligen åtgärder som bör prövas, men det gäller då att kunna åstadkomma en samordning mellan olika myndigheter. Det gäller att tillgodose med personal och ekonomiska resurser för att detta skall kunna genomföras.

Det skulle vara mycket intressant att höra om statsrådet har några synpunkter på detta.

Tisdagen den
18 maj 1971

*Ang. åtgärder för
att komma till
rätta med narko-
tikaproblemet*

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Fru talman! Det är litet olyckligt att en sådan här fråga gärna urartar i en debatt mellan olika partier om deras allmänna uppfattning i andra frågor. Jag tycker inte att man behöver ha skiljande uppfattningar om frågor som i mycket hög grad – vid sidan av att de har ett socialt samband – är frågor om medicinsk vård. Det är olyckligt att man genast karakteriserar varandra, på ömse sidor, som folk som på grund av sin politiska inställning skulle vilja lägga hinder i vägen för att man på bästa sätt skulle kunna ta hand om ungdomarna.

Ingen av oss är oberörd av de syner vi ser bara vi går ut i tunnelbanan, där vi ser unga människor som är uppenbarligen mycket svårt kroppsligt sjuka, uppenbarligen bortkopplade från allt slags glädje, allt slags aktivitet genom narkotikamissbruk. Det är dock narkotikan som är den direkta orsaken till hela deras utseende. Det är inte det att de har föräldrar som inte kommer överens eller att de bor i en dålig lägenhet eller att de inte klarat skolan som gör att de ser ut på det sätt de gör. Vi ser alla att de har använt narkotika och därför är kroppsligt skadade på ett bestämt sätt. Det bör man kunna diskutera utan att nonchalera de sociala missförhållanden som finns runt om och som kanske ligger bakom att ett skolbarn är narkotikaskadat.

Eftersom jag har väldigt många närstående barn kan jag säga, att det inte finns någon skolklass, åtminstone inte i Stockholm, där man inte i elva-tolvårsåldern har hum om – om inte direkt erfarenhet av – att det finns klasskamrater som använder narkotika. Det är inte några särskilda människor på livets fransida som hamnar i detta. Jag tycker att man kanske har för starkt betonat att det rör sig om dåliga hem och ensamstående. Nej, det är hem som i alla avseenden bedöms som bra. Vi skall inte slänga ut påståendet att de ensamstående utgör en särskilt dålig miljö. Det vill jag inte skriva under på.

Väldigt många omständigheter gör att en unge helt enkelt känner sig avkopplad från de vanliga ambitionerna, inte följer med i skolan och är olycklig på något sätt. Det behöver inte tvunget stämplas såsom en följd av sociala missförhållanden som vi skulle kunna avhjälpa. Orsaken ligger litet djupare än så. Både när det är fråga om brottslighet och annat anser jag att det inte är så enkelt för oss, ty då skulle vi kunna klara det.

Med detta kommer jag in på att jag tycker att debatten är alldeles för moraliserande från alla håll. Några säger: Det är ett socialt problem! Lös det! Det är de olyckliga och misslyckade familjerna som utgör grunden till det hela! Det tycker jag är ett litet bigott resonemang. Ibland är man moraliserande från ett annat håll och har en kanske litet mera religiös aspekt på problemet. Men jag tycker inte att vi skall betrakta detta som en social fråga lämpad för moraliserande debatter lika litet som en debatt, där man skall skärpa de politiska motsättningarna. Det passar bättre i andra debatter.

Jag tycker att man skall se mera naturvetenskapligt på detta problem. Man skall i första hand se det så, som ett medicinskt problem. Vi kan tänka på tbc-problemet, om vilket vi absolut kunde säga att tbc hörde hemma i familjer där många bodde tillsammans och hade svårigheter. Det var en fråga som man bestämt kunde stämpla såsom i hög grad socialt

betingad. Men det fanns ingen anledning att fördenskull se bort ifrån att de tbc-sjuka måste omhändertas. De som hade tbc åkte in på ett sanatorium. Man tillämpade den medicinska behandling som var möjlig. Ingen kunde slippa undan den. De veneriska sjukdomarna har i hög grad bedömts såsom en följd av dålig moral. Det har varit det vanliga sättet att se på dem.

Narkotikaproblemet kan inte lösas bara genom att vi förbättrar de sociala förhållandena. Vi måste satsa på den rent medicinska vården. Därför vore det lyckligt om vi kunde komma ifrån att debattera en skrift, som folk är litet oense om, och detta att man vill ha polis och lag och ordning. Nej, vad vi alla vill är att göra allt som kan göras för att unga människor som just har startat sitt liv skall kunna få en sådan hälsa att de kan fortsätta. Moralen ligger i hälsan, menar jag.

Statsrådet Lidbom sade ju själv att han såg på de korta vårdtiderna som någonting mindre gott. Det kan väl aldrig vara riktigt beträffande någon sjukdomsbehandling att man börjar en behandling, som sedan avbrytes efter en till fyra dagar. Sedan står patienten där och är ännu sämre. Varje injicering försämrar möjligheterna till läkning. Efter varje vecka, då man har injicerat, har man en defekt som står kvar och är mycket svårare att få bort. Det betyder just för denna behandling kanske mer än när det gäller annan behandling att man inte avbryter den eller låter för lång tid gå innan man säger att missbrukarna måste tas bort från sin miljö för att få behandling. Det betyder så oerhört mycket.

Jag vill att vi skall se mera medicinskt på detta problem. Då kan statsrådet Lidbom givetvis säga att medicinerna inte är överens själva. Nej, men ingen medicinare kan väl ändå säga att det är lyckligt att man ideligen får avbryta en påbörjad behandling och sedan börja på nytt. Därom är de överens.

Sedan kommer jag in på frågan om de skärpta straffen. Langarna är hårt beräknande människor. De kan resonera sig fram till att de tar mindre risker och lättare tjänar pengar i ett visst land. Därför kan straffen för dem ha betydelse. Men där tycker jag nog att vi redan har gått synnerligen långt. Verkar inte dagens straff på langarna, är jag inte säker på att man kan komma mycket längre. Jag tror således inte att det finns någon väg som kan föra avsevärt längre. Lag och ordning vill vi alla ha, men jag vill inte att man skall betrakta det ena partiet såsom vän av oordning, dåliga seder och övergrepp mer än det andra. Det är olyckligt att detta har kommit att bli nära nog partiskiljande i debatten här.

Fru Kristensson sade att vi var värst i världen. Den statistiken känner jag inte till, men det är mycket möjligt; vi brukar ju vara värst – och bäst och högst och längst. Men annars är det vanligt att oarter och moder som kommer från USA först hoppar över till England och sedan till Sverige – detta kan man finna belägg för på många områden – och först därefter kommer till övriga delar av kontinenten. Vad detta beror på vet jag inte, men det är mycket vanligt. Vi kommer visserligen ingalunda omedelbart efter Amerika – men vi kommer ändå ganska tätt efter Amerika i vad gäller att vara militanta, att protestera, att ”överta” viss brottslighet, att bli mer köpkraftiga, att missbruka narkotika.

Vad jag skulle vilja komma fram till är frågan: Är inte tiden inne att

Tisdagen den
18 maj 1971

*Ang. åtgärder för
att komma till
rätta med narko-
tikaproblemet*

låta alla partier ta ansvar för detta problem? Det är dock en folkfråga; man kan inte bagatellisera den. Det finns ingen syn som gör mig så olycklig som att se barnungar totalt förstöra sin hälsa med narkotika, som gör det omöjligt för dem att föra något riktigt liv. Vi vet att man måste räkna med en mycket kort livstid för dem som har börjat använda narkotika: vi kan säga att de inte blir äldre än så och så. Detta är allvarligt.

Det finns också andra stora frågor – det är inte tu tal om att skador på arbetsplatser och andra miljöskador är allvarliga – vi behöver inte jämföra de problemen, men här är ett problem som gäller barnen. Låt oss vara mer ömsinta om dem än vi kanske är om vuxna människor!

Då undrar jag om inte tiden är inne för vår regering att pröva, om inte en parlamentarisk kommitté bör tillsättas, där alla partier blir ansvariga och får ta del i de ansträngningar som vi skall göra. Jag vet mycket väl att den här frågan har avfärdats många gånger; dels var vissa undersökningar, som skulle göras, inte färdiga, dels hade man redan en kommitté, sammansatt av personer från ansvariga myndigheter, vilken nu har producerat sig. Det är möjligt att underlaget saknas för en sådan kommitté, men jag frågar nu, om man åtminstone inte kan börja överväga att tillsätta en parlamentarisk kommitté. Jag tror det skulle vara nyttigt för debatten, och jag tror att alla skulle behöva ta ett sådant ansvar, se vad man kunde göra och pröva alla metoder som kunde komma att framläggas.

Fru LUNDBLAD (s):

Fru talman! Jag kan bara beklaga att fru Kristensson inte haft möjlighet att stanna kvar tills debatten är slut. Det var en del saker i hennes interpellation, och även i hennes anförande här i dag, som man har anledning att ta upp till närmare bedömning.

Hon talar på ett ställe i interpellationen bl. a. om dessa föräldrar till narkotikaskadade ungdomar som inte riktigt vet hur de skall göra med sina barn. Hon skriver: "Fortfarande väntar dessa föräldrar på samhällets åtgärder." Jag tycker att detta är ett illa dolt angrepp på socialvården och sjukvården, något som vi tyvärr på senaste tiden har blivit vana vid. Hon säger också att politiken på detta område liksom på andra varit ett stort misslyckande. Det är mycket hårt sagt när man vet hur mycket som görs i samhället på detta område, hur man överallt ute i kommuner och landsting prioriterar just arbetet för att rädda de ungdomar som blivit slavar under narkotika. Man kan inte, när man talar om samhällets åtgärder, enbart tänka på staten, därför att huvudansvaret när det gäller socialvård och sjukvård ju ligger på kommuner och landsting. När jag hade läst detta i interpellationen tog jag mig för att undersöka hur mycket som hade gjorts på det området av landstingen. Det visade sig att man överallt på de håll där man har särskild kännning av narkotikabekymren – t. ex. i storstadsregionerna och i Skåneregionen – verkligen har byggt ut vårdresurserna. Man har skapat slutna kliniker på mental-sjukhusen just för narkomaner, så att man inte – som fru Kristensson hävdade – blandar ihop klientelet med det vanliga klientelet på dessa sjukhus. Man har öppnat narkotikadispensärer i de stora städerna och

skapat eftervårdshem på många håll. Så visst har samhället gjort mycket!

När detta problem från moderat håll tas upp som om samhället inte gjorde någonting kan man också säga att det som egentligen borde göras från samhällets sida är att anvisa föräldrarna att själva, med en positiv inställning, ta kontakt med myndigheterna och diskutera sina barns förhållanden. När man går igenom t. ex. barnvårdsnämndernas handlingar och ser på vilket sätt narkotikafallen kommer till barnvårdsnämndernas kännedom, finner man att det är en oerhört liten procentandel som kommer till deras kännedom genom att föräldrarna själva anmäler att de vill ha hjälp med sina barn. De allra flesta fallen kommer fram genom polisens och tullens försorg. Om föräldrarna väntar på samhällets åtgärder kan man väl ge dem rådet att de själva måste söka upp samhällets organ för att få hjälp.

Fru Kristensson har också sagt att polis och tull inte är så effektiva nu som de var 1969. Eftersom jag bor i en gränsstad kan jag tala om att de är mycket effektivare i år än de varit tidigare. Under första kvartalet i år kom i min hemstad Helsingborg 69 fall till polisens och tullens kännedom. Under samma tid förra året var det 77 fall. Det totala antalet fall har kanske gått ned något, vilket är glädjande, men samtidigt kommer det fram att polisen och tullen verkligen är mycket effektiva. De upptäcker många fall. Det är ytterst få fall som kommer direkt till socialvården.

Jag kan också tala om att en person som färdas över gränsen och ser ut som om han kommer från någon sorts narkotikakvart absolut inte slipper igenom tullen utan kroppsvisitering. Det finns verkligen en kontrollmur kring Sverige på många håll, som skall hindra att narkotikan släpps in i landet.

Fru Kristensson påstår vidare att vårdresurserna är otillräckliga. Det måste hon göra mot bättre vetande. Det kan inte vara okänt för en politiker att politikerna i landsting och kommuner under de senaste åren på ett fantastiskt sätt har förstärkt alla vårdresurser. När fru Kristensson påstår att det som behövs är större möjligheter att tvångsmässigt omhändertaga narkomaner tror jag inte att hon får medhåll av många. Det som man inte bör göra är just att *tvunga* människor att söka vård. Hos de människor som skall undergå vård för sina narkotikabesvär måste finnas en verkligt positiv vilja till samarbete. Därför tror jag inte – och det har jag hört från många socialarbetare – att ett tvångsmässigt system skulle kunna hjälpa dessa människor. Det kanske behövs fler vakande polisögon för att upptäcka fallen, men inte för att påverka situationen i övrigt. Det som i stället behövs i fråga om vårdresurser är möjligheter till samtal och kontakt med dessa människor – kanske både från allmänhetens och från myndigheternas sida – för att kunna påverka dem till att söka vård, framför allt så att de själva får en positiv inställning till att göra någonting åt det hela.

Fru Eriksson i Stockholm tyckte att vi skulle ha en bred politisk samling kring dessa frågor. Det kan man naturligtvis önska sig, men när man från visst politiskt håll ständigt vill misstänkliggöra samhällets insatser på detta område kan det inte hjälpas att ett samarbete försvåras. Narkotikamissbruket är egentligen ett symptom och inte någon orsak. Det

---

*Ang. åtgärder för
att komma till
rätta med narko-
tikproblemet*

är ett symptom och orsaken ligger många gånger mycket djupt. Skall man ha tag i den kan man inte ta lätt på problemet och hävda att det skall kunna lösas inom loppet av ett halvår genom enstaka åtgärder av polisiär art. Man behöver i stället verkligen ta itu med dessa frågor att skapa möjligheter att få kontakt med dessa människor, så att man på längre sikt kan lösa deras problem. Jag tror det är viktigt att politikerna på detta område inte misstänkliggör statens och samhällets åtgärder, utan tvärtom gör allmänheten uppmärksam på vilka möjligheter som finns och var och en på den plats i politiken där man befinner sig ser till att förstärka samhällets åtgärder och inte intar en negativ attityd till socialvård och sjukvård.

Herr WIJKMAN (m):

Fru talman! Jag hade inte tänkt yttra mig i debatten, men eftersom fru Kristensson fick lov att avvika måste jag ta kammarens tid i anspråk för att svara på några påståenden, framför allt från fru Lundblad här senast.

Hon kritiserar att man över huvud taget interPELLERAR i denna typ av frågeställning. Hon tycker det är underligt att fru Kristensson interPELLERAT och är tydligen helt nöjd med vad samhället gjort på detta område. Hon konstaterar att landstingen satsat mycket pengar. Talet om otillräckliga vårdresurser är felaktigt av en politiker i fru Kristenssons ställning; det är felaktigt att över huvud taget föra fram sådana synpunkter.

Jag vill bara säga till fru Lundblad att jag tycker hon skall läsa t. ex. justitieutskottets betänkande när det gäller kriminalvården. Utskottet blev enigt om att bl. a. inrätta en behandlingscentral för narkotikamissbrukare i Stockholmsområdet, eftersom förhållandena på vårdområdet där var så otroligt svåra. Det var en ögonblicksåtgärd som stod högst på kriminalvårdschefens önskelista när han besökte utskottet för några månader sedan.

Vi kan också hänvisa till de olika hearings vi haft med representanter för rikspolisens och även kriminalvården, där man just har konstaterat att det är på vårdområdet de största bristerna föreligger. Det är såvitt jag förstår därför som fru Kristensson har tagit upp denna fråga.

Från moderata samlingspartiets sida gäller det inte att ensidigt försöka lösa denna fråga med polisiära åtgärder. Men det är tacksamt för socialdemokraterna att framställa saken på det viset när man har ett uppenbarligen ganska sjukt samvete. Vi löser inte denna fråga genom att ensidigt beskylla varandra för lag och ordningåtgärder och tvärtom.

Vi har tagit upp vårdproblematiken därför att den är central och därför att den påtalas av olika experter. Då tycker jag det är något märkligt att från fru Lundblad få höra att vi kortsiktigt ser detta som ett polisiärt problem.

Jag är däremot tacksam för fru Erikssons i Stockholm inlägg, där hon manar till att försöka frysa de partipolitiska tongångarna i den här debatten. Det gäller ju att försöka nå fram till åtgärder, och det är verkligen fråga om att alla skall ta ett gemensamt ansvar.

Statsrådet Lidbom tog också upp vad fru Kristensson sade, när hon hade gått. Han sade att det är en låg nivå på debatten när man talar om sociala missförhållanden och problem så som fru Kristensson.

Jag undrar vem som fört ned debatten på en låg nivå. Jag tycker det är en bristfällig nivå på debatten när man ensidigt hela tiden hänvisar till de sociala bristerna och missförhållandena i samhället då det gäller alla typer av problem, vare sig det är narkotika, alkohol eller kriminalitet. Jag undrar hur många i skolåldern som kommer från vad vi kan kalla fullvärdiga, goda miljöer, som har dragits in i narkotikamissbruket av kamrater som redan missbrukar narkotika.

Jag tror alltså att det är felaktigt att se detta uteslutande som ett socialt problem. Det är självklart att massvis med människor missbrukar narkotika av den anledningen att de känner sig missanpassade och därför att de kommer ur en socialt bristfällig miljö. Men om vi hela tiden enbart inriktar oss på detta, kommer vi ingen vart, såvitt jag förstår.

Statsrådet Lidbom var negativ till fru Kristenssons uppfattning om vården. Jag kan försäkra statsrådet att innan vi i vårt parti kommit därhän att vi börjar diskutera tvång i samband med vård i detta sammanhang, då har det gått mycket långt. Vi har, precis som statsrådet, haft åtskilliga överläggningar med läkare och medicinska experter. Men den här pingpongmetoden, som fru Kristensson har påtalat och som resulterar i att vederbörande åker ut och in på vårdanstalter, den ger inte effekt, den ger inte resultat. Jag tror att statsrådet är väl medveten om att åtskilliga av dessa människor ena veckan kan vara samarbetsvilliga, själva vill satsa hundraprocentigt på att komma ifrån sitt missbruk, men ett par tre dagar senare kan ha en rakt motsatt uppfattning och motsätter sig allt vidare samarbete. De fungerar så på grund av narkotikamissbruket. Då är frågan: Hur skall man på sikt, om man inte tillämpar någon form av tvångsåtgärder, över huvud taget komma vidare när det gäller vårdfrågorna?

Fru LUNDBLAD (s):

Fru talman! Jo, herr Wijkman, jag tycker visst att man skall få lov att interpellera om det är något man inte är nöjd med. Men vad jag ville påpeka är att då man interpellerar och tar upp ett mycket väsentligt samhällsproblem skall man inte behöva misstänkliggöra de myndigheter som arbetar med det problemet och inte svartmåla förhållandena i onödan.

Det vädjas här om att staten skall göra någonting. Men vårdområdet hör ju till landstingen. Det är där vi skall göra någonting. Det är just i landstingen vi skall ta upp dessa frågor. Det har vi gjort också – dvs. jag svarar bara för mitt eget parti i det avscendet.

Fru Kristensson säger i sin interpellation att eftersom hon tycker att sjukvårdshuvudmännen inte har kunnat klara detta problem så måste staten ingripa. Visst är vi tacksamma för att fru Kristensson plötsligt har fått en sådan övertro på staten att hon vill att den skall ingripa här, men detta område är ändå landstingens. Och det är landstingens insatser som jag har redovisat. Vad landstingen har utträttat på detta område tycker jag

Tisdagen den
18 maj 1971

*Ang. åtgärder för
att komma till
rätta med narko-
tikaproblemet*

också borde komma fram i debatten, när man på det sätt som skett i interpellationen framställer det som om nästan ingenting har gjorts. Narkomanvården har tvärtom ökat oerhört de senaste åren, och det har kostat landstingen mycket pengar att bygga ut den, på bekostnad kanske av andra viktiga delar av vårdområdet. Det var det jag ville säga med mitt inlägg. Jag har också velat tala om att det finns möjligheter för föräldrar till narkotikamissbrukare att få hjälp. Det är bara så få som utnyttjar den möjligheten. De flesta narkomaner som tas om hand t. ex. på psykiatriska kliniker går in frivilligt. Det sker genom frivillig överenskommelse mellan den unge själv, föräldrarna och barnavårdsnämnden. Det är endast i mycket få fall som man behöver ingripa med tvång. Då vet jag inte om det är nödvändigt att stå här och påkalla ytterligare tvångslagar. Statsrådet Lidbom har ju också redogjort för att det redan finns möjligheter till tvångsintagning på psykiatriskt sjukhus men att varken läkare eller de människor det gäller anser att man skall använda den möjligheten i så stor utsträckning.

Herr WIJKMAN (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag vill bara säga till fru Lundblad att orsakerna till att interpellationen kom i detta ärende är att regeringen själv vårvintern 1969 fäste så oerhört stor vikt vid detta problem. Man sammankallade alla ungdomsorganisationer i landet till en stor konferens, lade fram ett tiopunktsprogram och sade att man nu skulle satsa oerhört stora resurser på detta. Sedan har det, syns det mig och jag tror många andra i samhället, varit relativt tyst om samhällets insatser på detta område under det senaste året. Då är det ju inte mer än naturligt att man begär en redovisning, begär en resultatuppföljning och även försöker få fram vilka ytterligare åtgärder statsmakterna, som i detta fall har att samordna olika aktiviteter, tänker vidta. Det är ju det som är bakgrunden till interpellationen.

Fru LUNDBLAD (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag tror att statens ingripande 1968–1969 betydde en väckarklocka för myndigheterna ute i landet och på de håll där man kanske ställde sig tvekan till detta helt nya samhällsproblem. Jag tror att man verkligen har lyckats väcka dem till insikt om att de måste göra någonting. Jag tror inte att tillräckligt har gjorts ännu, men man lägger för närvarande ner ett mycket stort arbete på detta problem. Det är därför jag tycker att det inte från detta håll skall komma något slags misstänkliggörande av de insatser som görs från samhällets sida på olika nivåer, både i kommuner och landsting och kanske också från statens sida, när det gäller polisens arbete och i fråga om viss samordning.

Herr WIJKMAN (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag förstår inte att det i varje sammanhang, då frågor tas upp som är besvärliga och känsliga, från socialdemokratiskt håll skall talas om misstänkliggörandekampanjer. Det är fråga om att få en offentlig redovisning av detta mycket svårbemästrade problem. Det är inte fråga om misstänkliggörandekampanjer.

Herr statsrådet LIDBOM:

Fru talman! Jag vill inte förlänga denna debatt och framför allt inte delta i ett gräl med herr Wijkman eller fru Kristensson om huruvida det är jag som ägnar mig åt verklighetsflykt när jag nämner några få ord om sociala missförhållanden, som bildar en bakgrund till narkotikamissbruket, eller det i stället är fru Kristensson och herr Wijkman som ägnar sig åt verklighetsflykt när de tror, att de kan angripa problemen utan att ta hänsyn till denna sociala bakgrund.

Låt mig bara konstatera att det dock i interpellationssvaret här i dag har lämnats en mycket utförlig redogörelse för de ansträngningar som görs från samhällets sida. Jag har oförbehållsamt erkänt att läget fortfarande är bekymmersamt därför att vi inte har kommit till rätta med problemen i storstadsregionerna. Jag har också lika oförbehållsamt erkänt att det är mycket att göra från samhällets sida bl. a. på värdområdet innan vi kan ha någon som helst anledning att vara nöjda med insatserna. Men kan vi ändå inte försöka att ha litet perspektiv på detta? Det har trots allt gjorts ganska mycket, och vid varje jämförelse med andra länder som har liknande bekymmer står sig de ansträngningar som gjorts här i landet mycket gott. Det gäller inte bara polisinsatserna utan det gäller också informations- och vårdinsatserna. Vi har ägnat och ägnar detta problem en mycket allvarlig uppmärksamhet, och det hoppas jag att vi skall fortsätta med.

Vidare behöver man väl inte heller svartmåla så gränslöst genom att säga att detta problem blir allt värre och värre. Dess bättre är det inte så. Det finns inget som helst belägg för att bekymren skulle ha blivit större. Den stora våg av narkotika som sköljde in över oss i slutet av 1968 bröts då. Sedan har problemen koncentrerats till storstadsregionerna, och det är allvarligt nog. Där har vi inte heller kommit till rätta med problemen. Men det är absolut fel att påstå att antalet narkotikamissbrukare här skulle fördubblas var trettionde månad, om man i det omdömet inkluderar även de senaste åren, då samhället har satt in intensifierade ansträngningar. Så är icke fallet. Läget är icke nämnvärt bättre än det var för ett eller två år sedan, men det är icke heller nämnvärt sämre. Jag tror inte att vi i redovisningen av det rådande läget kommer så värst mycket längre.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Det har i denna debatt gjorts många inlägg och utväxlats mycken kritik mellan partierna och mellan de olika uppfattningarna. Ofta blir det ju så i denna kammare. Men ibland kan man känna behov av att tacka för ett inlägg som man tycker skiljer sig från många andra. Jag vill gärna framföra ett sådant tack till fru Eriksson i Stockholm. Det var särskilt intressant att hon anslöt sig till folkpartiets gamla krav om en parlamentarisk utredning kring detta svåra problemområde. Kunde vi få enighet omkring ett sådant krav, skulle denna debatt inte ha varit förgäves.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 20 Föredrogs och hänvisades motionerna nr 1483 till finansutskottet, nr 1484, såvitt avsåg förslaget om avskaffande av mervärdeskatten på livsmedel, till skatteutskottet och i övrigt till finansutskottet samt nr 1485–1487 till jordbruksutskottet.

§ 21 Föredrogs, men bordlades åter socialförsäkringsutskottets betänkande nr 18.

§ 22 Översyn av vissa lagar på arbetslivets område m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen angående inrikesutskottets betänkande nr 13.

Herr FAGERLUND (s):

Fru talman! Det är ju några dygn sedan vi diskuterade inrikesutskottets betänkande nr 13, och jag vill redan från början säga att jag hoppas att mitt anförande här inte blir inledningen till en ny debatt. De som är intresserade av saken och det som har framförts av herrar Andersson i Billingsfors och Geijer i Stockholm från utskottsmajoriteten och av herrar Hallgren och Hermansson i Malmberget för reservationen kan ju gå till snabbprotokollet från fredagens överläggningar.

Vad som uppkallade mig i den här debatten var ett par yttranden av herr Hallgren. Han ansåg att utskottets skrivning var vag och att det borde ha stått "skyndsam utredning". Vad beträffar ordet skyndsam så har ju herr Geijer sagt att det numera brukar stå i direktiven för varje utredning som tillsätts. Och den ambitionen bör väl alla utredningar ha att arbetet inte skall fördröjas.

Skillnaden mellan reservanten och utskottsmajoriteten är, efter vad jag kan se, minimal på den här punkten. Utskottet anser att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall begära en utredning, medan reservanterna yrkar att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall hemställa om en omarbetning av kollektivavtalslagen, en revision av lagen om arbetsdomstol och ett förslag till lag som dels förhindrar giltigheten av bestämmelser av typ § 32 i SAF:s stadgar, dels tillerkänner de anställda vetorätt i vissa frågor, bl. a. vid tillsättande av arbetsledare och förmän, samt rätt att välja löneform. Ett bifall till reservationen måste ju leda till att omarbetningen och revisionen av de nämnda lagarna, liksom utarbetandet av förslag till en ny lag, beredes i ett förarbete. Hur detta skall gå till tar reservanten inte alls upp i sin hemställan.

Vad som enligt utskottets mening är viktigt framgår på sidan 14 i betänkandet, nämligen att arbetsmarknadens parter tillförsäkras en bred representation i utredningen. Utskottsmajoriteten har förtroende för att de fackliga representanter som vi hoppas kommer med i utredningen driver på så snabbt som möjligt och i den riktning som det talas om när det gäller omarbetning av kollektivavtalslagen, lagen om arbetsdomstol, lagen om förenings- och förhandlingsrätt samt medlingslagen. Allt detta behöver omarbetas för att, som herr Geijer sade, den nya synen också skall bli förankrad i en lagstiftning. Jag tror att det är viktigt att man

påpekar detta.

Vi vill alltså att utredningsarbetet skall bedrivas så snabbt som möjligt och att arbetsmarknadens parter blir representerade, så att man förankrar utredningens förslag hos dem som det verkligen berör.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr HALLGREN (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Det är ett par saker jag vill påpeka för herr Fagerlund. Jag har aldrig sagt att jag skulle vara nöjd om det hade stått i utskottets skrivning att utredningen skulle vara skyndsam. Jag sade att jag skulle ha kunnat förstå utskottsmajoriteten, om den hade skrivit på det sättet. Strax därefter sade jag, vilket framgår av protokollet, att jag inte anser det nödvändigt med en utredning. Jag vill poängtera detta för att ingen skall få uppfattningen att jag skulle acceptera en utredning.

Den övriga argumentationen har jag redan framfört, och den behöver inte upprepas.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Fru talman! Herr Hallgren sade att det inte är nödvändigt med en utredning. Han begär dock i sin reservation att Kungl. Maj:t skall omarbета och revidera lagar. Och man kan ju inte göra omarbetningar och revisioner utan ett visst förarbete och utan undersökning. Jag tycker inte att det kan bli så förskräckligt stor skillnad i fråga om sättet att arbeta.

Eller menar herr Hallgren att denna fråga bör lösas i kanslihuset utan inblandning av arbetsmarknadens parter? I så fall föreligger det en väsentlig skillnad i våra uppfattningar. Jag anser att arbetsmarknadens parter bör vara med vid omarbetningen.

Herr HALLGREN (vpk) kort genmäle:

Fru talman! När vi har föreslagit att Kungl. Maj:t skulle få i uppdrag att utarbета lagtext, så måste jag säga till herr Fagerlund att jag inte anser att arbetsköparna skall blandas in i en sådan sak. En arbetarregering bör vara det avgörande och bästa organet när det gäller att utarbета ändringar i dessa klasslagars bestämmelser, bestämmelser som § 32. Det anser jag vara det väsentliga.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Fru talman! Det är inget förslag i reservationen om att Kungl. Maj:t skall utarbета, utan man hemställer om omarbetning och revision, och det är inte precis att man bara skall utarbета lagarna, utan det gäller litet mer.

Herr EKINGE (fp):

Fru talman! I samband med behandlingen av detta betänkande om översyn av vissa lagar på arbetslivets område skulle jag helt kort vilja peka på ett par förhållanden, som hittills förbigåtts i debatten.

Arbetsförhållandena på det statliga och kommunala området är ju underkastade samma begränsningar som gäller på den privata sektorn. De

Tisdagen den
18 maj 1971

Översyn av vissa lagar på arbetslivets område m. m.

väsentliga frågorna om utformning av arbetets organisation, om antagande och avskedande av befattningshavare, om ledning och fördelning av arbetet m. m. får icke regleras genom avtal för stats- och kommunalanställda tjänstemän. I 3 § statstjänstemannalagen och 2 § kommunaltjänstemannalagen ger man arbetsgivaren den uteslutande rättigheten i dessa avscenden.

Den andra frågan gäller föreningsrättsskyddet och en vidgad förhandlingsrätt. I dessa frågor har herrar Ullsten och Romanus en motion som också till viss del ligger till grund för utskottets yrkande. Utskottet har ju observerat dessa frågor och även givit till känna sin syn på utredningsarbetet. Jag ber att för klarhetens skull få citera vad utskottet skriver på sidan 14:

”Såsom utskottet ovan anfört bör översynen omfatta även lagen om förenings- och förhandlingsrätt. Förhandlingsrättens innebörd och omfattning bör prövas liksom den i motionen upptagna frågan om primär förhandlingsskyldighet. Även förlikningsmannainstitutets utformning och användbarhet bör bli föremål för närmare prövning.

En allsidig översyn av arbetsrättslagstiftningen aktualiserar en samordning med utredningsarbete som redan pågår. Det gäller arbetsdomstolens kompetens, anställningstrygghetsfrågorna och översynen av stats- och kommunaltjänstemannalagarna. Vid utformning av utredningens direktiv får prövas hur en önskvärd samordning skall realiseras.”

Jag har bara velat komplettera själva frågeställningen. Som herr Eriksson i Arvika framhöll under debatten i förra veckan anser vi från vårt håll att de krav och förslag som framställts är berättigade.

Därför ber jag bara att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ENGSTRÖM (vpk):

Fru talman! Inrikesutskottets betänkande nr 13 har verkligen intressanta skrivningar, då man skildrar den ordning inom arbetslivet som vpk vill ändra på, bl. a. genom att avskaffa § 32. På sidan 6 i betänkandet kan vi läsa:

”Det andra ledet i § 32 i SAF:s stadgar tar sikte på — — — produktionsinriktningen, företagens organisation, den direkta arbetsledningen, etc. — — — Bestämmanderätten kan härledas ur äganderätten. — — — På denna bas vilar näringslivets uppbyggnad. Arbetsgivarens arbetsledande ställning innebär att arbetstagaren har lydnaplikt.”

Detta är den uppfattning som SAF har hävdad i alla tider. Bestämmanderätten härleds ur äganderätten! Men det är också denna kapitalets diktatur på arbetsplatserna som lönarbetarna vill avskaffa. Det går inte att hävda att arbetsköparnas § 32 enbart är en funktion av äganderätten. Vore det så hade vi inte behövt någon arbetsdomstol som tolkade fram en rättspraxis till arbetsköparnas förmån. Då hade varje uppmjukning av § 32 varit omöjlig.

Någon verklig företagsdemokrati är inte möjlig förrän man har berövat kapitalisterna äganderätten till produktionsmedlen. Innan vi kommit så långt måste all kamp för att öka lönarbetarnas inflytande vara en kamp för att minska arbetsköparnas makt och öka lönarbetarnas. Vi har i vår motion krävt avskaffande av klasslagarna — främst en utrensning av § 4 i

kollektivavtalslagen – och lagstiftning som förbjuder tillämpning av sådana paragrafer som § 32.

Det brukar i debatten om arbetsdomstolen hävdas att denna lika ofta, ja t. o. m. oftare, dömt till lönarbetarnas förmån. Men en sådan statistik kan man bara få fram om man blandar ihop olika slags domar. När det gäller § 32 har arbetsdomstolen konsekvent dömt till arbetsköparnas förmån och knäsat en rättspraxis på detta område som var mindre klart utsagd före arbetsdomstolens tillkomst. Det var först domarna nr 100 år 1932 och nr 159 år 1933 som upphöjde § 32 till gällande lag. En lagstiftning kan bara upphävas genom en ny lag. När det gäller § 4 i kollektivavtalslagen har arbetsdomstolen lika konsekvent dömt till arbetsköparnas förmån. Det har mig veterligen ännu aldrig hänt att lönarbetare som instämts till arbetsdomstolen för strejk under fredsplikt har undgått böter – detta alldeles oavsett hur oresonliga arbetsköpare och hur svåra arbetsvillkor man haft.

Det är detta som så klart avslöjar arbetsdomstolens klasskaraktär och som gör det berättigat att i stället kalla arbetsdomstolen för arbetsköparnas domstol. Sedan finns det naturligtvis andra domar, som har gällt rena tolkningar av kollektivavtal. Det är möjligt att de domarna är de flesta och att man i dem i många fall dömt till lönarbetarnas förmån. Men ofta har det även då varit så att arbetsköparna på grund av sin äganderätt till produktionsmedlen har haft större möjligheter än lönarbetarna.

Det var mycket intressant att i fredags höra Landsorganisationens ordförande tala om arbetsdomstolens prejudicerande domar när det gäller § 32. Herr Geijer är inte närvarande i dag, men jag måste ändå ta upp vad han då yttrade: "Man kan för övrigt ifrågasätta, om icke arbetsdomstolen i sina tidigare domstolsutslag har gått längre än vad lagstiftningen egentligen ävsåg. Det skedde i vissa viktigare domstolsutslag på 1930-talet, alltså under arbetsdomstolens första fem à sex år, under ledning av en mycket kraftfull ordförande." Frågan om arbetsdomstolens dåvarande ordförandes kraftfullhet kan vi ju lämna därhän. Men nog är det en något senkommen upptäckt från herr Geijers sida att domstolen i sina domar under 1930-talets början gick längre än vad lagstiftarna hade avsett. Herr Geijer är ju inte precis ny som Landsorganisationens ordförande. Det är tydligt att arbetarnas kraftfulla manifestationer i bl. a. hamnen och malmfälten har fått även LO:s ordförande att börja tänka om.

Men den fråga som då uppstår är: Hur långt har herr Geijer tänkt om? Herr Geijer yttrade också: "Om vi försöker se in i framtiden finner vi snart att påfrestningarna på samarbetsorganen blir större." Mot den bakgrunden menade herr Geijer "att 1970-talet blir det decennium då vi på samma sätt som under tiden omkring andra världskriget ställs inför uppgiften att förnya vårt system för förhandlingar och samarbete mellan arbetsgivare och arbetstagar".

Vad är det som leker herr Geijer i hågen? Är det ett 1970-talets saltsjöbadsavtal som nu skall förberedas? Utvecklingen under efterkrigstiden har väl i stället visat att lönarbetarna måste utrusta sig med verkliga maktbefogenheter direkt på verkstadsgolvet och kontorsgolvet för att ha någonting att sätta emot kapitalisternas offensiv. SAF:s främsta målsättningar är produktivitet och lönsamhet. Arbetstillfredsställelse använder

Nr 89

Tisdagen den
18 maj 1971

Översyn av vissa lagar på arbetslivets område m. m.

man ibland som ett honnörssord men säger samtidigt rent ut att den kan tillfredsställas enbart om den inte strider mot de grundläggande målen som är produktivitet och företagsekonomisk lönsamhet. Den målsättningen, som lett till en allt hårdare press och en allt hänsynslösare fysisk och psykisk förslitning av lönarbetarna och en utsortering ur arbetslivet av äldre och handikappade som tagit skrämmande proportioner, kan man inte bryta upp genom samarbete. Det kan bara ske genom att lönarbetarna rustar sig med verkliga maktbefogenheter. Representation i bolagsstyrelser och andra samarbetsformer löser inga problem utan leder bara till att lönarbetarna och deras organisationer blir mer integrerade i SAF:s målsättningar än vad de har varit hittills.

Vad som krävs är ett avskaffande av § 32, och det behöver inte utredas. § 32 måste ersättas med maktbefogenheter för lönarbetarna i främst följande frågor:

1. Vektorätt i arbetarskyddsfrågor. Jag har tidigare i ett par anföranden haft möjlighet att utveckla vad jag menar att man måste få för maktbefogenheter när det gäller arbetsmiljön, så jag skall inte trötta kammaren med det.

2. Vektorätt vid tillsättande av arbetsledare och förmän. Det tycker jag är lika självklart.

3. Vektorätt vid omflyttningar inom företagen. Det borde vara lika rimligt.

4. Rätt att välja löneform. Ackordsarbetets utbredning, användningen av allt hänsynslösare och effektivare tidmättningsmetoder motiverar detta. Det pågår en kamp för nya löneformer. Men Svenska arbetsgivareföreningen har mycket klart deklarerat att man inte avstår från någon form av prestationslöner ovanpå eventuella månadslöner. För tjänstemännen som har månadslöner är prestationslöner inte något nytt, men ändå någonting som befinner sig i hastig utbredning. Det måste vara ett rimligt krav att lönarbetarna själva skall välja vilka löneformer de vill arbeta under.

5. Rätt till möten och agitation på arbetsplatserna. Socialdemokraterna talar ofta om den svenska arbetarrörelsens styrka. Men efter 40 års samarbete med arbetsköparna har man inte ens kommit så långt att agitations- och propagandamaterial får delas ut på arbetsplatsen under den knappa fritid som lönarbetarna har när de befinner sig där. Vid många arbetsplatser får man inte ens stå utanför fabriksporten och dela ut material, om man råkar placera sig på bolagets mark.

De italienska metallarbetarna har i omfattande masskamp tillkämpat sig rätten att ha möten på arbetsplatsen tio timmar om året. Det vore det minsta vi borde ha också i vårt land.

Vid Landsorganisationens konstituerande kongress 1898 yttrade Hjalmar Branting bl. a.: "Den fackföreningsmedlem som drömmer om en arbetarrörelse utan socialism, han skapar för sin fantasi en halvhet utan vare sig pådrivande kraft eller rättvisande kompass." Det var sant då och det är lika sant i dag.

Kampen för företagsdemokrati måste föras utifrån att man kräver socialistiska lösningar och ställer kvalitativa krav, som jag här har redogjort för. Det är sådana kvalitativa krav, som riktar sig direkt mot

arbetsköparnas envælde och underlättar lönarbetarnas kamp, som man måste föra fram och kämpa för i stället för att försöka förbättra samarbetsformerna. Jag har inte av det som sades när vi behandlade den här frågan i fredags kunnat dra någon annan slutsats än att det i grunden är förbättrade samarbetsformer som man är ute efter, och det är otillräckligt.

Jag ber att få yrka bifall till herr Hallgrens reservation.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Hallgren, och förklarade den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 13 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	301
Nej	–	17
Avstår	–	2

§ 23 Företagsdemokrati m. m.

Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 14 i anledning av motioner angående företagsdemokrati.

I detta betänkande behandlades motionerna

1971:107 av herr Helén m. fl., vari hemställts med hänvisning till motiveringen i motionen 1971:86 att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla

att regeringen stimulerade det arbetsdemokratiska reformarbetet i olika typer av verksamhet: statlig, kommunal, kooperativ och enskild företagsamhet,

att en utredning med parlamentarisk representation och företrädare för arbetsmarknadens parter tillsattes med uppgift att framlägga förslag till kodifiering av representation för de anställda i aktiebolagslagen och ev. annan lagstiftning, och

att utredningen om fördjupad företagsdemokrati i statsförvaltningen borde utökas med företrädare för de politiska partierna,

1971:108 av herr Helén m. fl., vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t

1. begärde att en utredning med parlamentarisk representation och företrädare för arbetsmarknadens parter tillsattes med uppgift att framlägga förslag till kodifiering i aktiebolagslagen och ev. annan lagstiftning av representation för de anställda i företagsstyrelser,

2. begärde att utredningen om fördjupad företagsdemokrati i statsförvaltningen utökades med företrädare för de politiska partierna,

3. begärde att motionen översändes till dels den s. k. företagsdemokratidelegationen, dels utredningen om fördjupad företagsdemokrati i statsförvaltningen för beaktande,

1971:157 av herr Hedlund m. fl., vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att en utredning med representanter för de politiska partierna och arbetsmarknadens parter tillsattes i syfte att samordna forskningsinsatser och andra åtgärder som kunde leda till en fördjupad företagsdemokrati i enlighet med vad som anförts i motionen,

1971:1103 av herr Bohman m. fl., vari hemställts med hänvisning till motiveringen i motionen 1971:1104 att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att Kungl. Maj:t skulle, i syfte att öka förståelsen för ett fördjupat samarbete mellan arbetstagare och företag, ge skolöverstyrelsen och universitetskanslersämbetet i uppdrag att i samband med arbetsmarknadens parter utarbeta planer för utbildning i de administrativa, rättsliga och ekonomiska frågor som aktualiserades vid ett tillgodo-seende av önskemålen om vidgat inflytande och ansvar för anställda inom företagen,

1971:1104 av herr Bohman m. fl., vari hemställts att riksdagen skulle

1. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en parlamentarisk utredning med uppgift

a) att studera hur näringslivets struktur och utveckling av nya tekniska hjälpmedel under de närmaste decennierna kunde komma att påverka människans roll i arbetslivet och hennes möjligheter till ett större personligt inflytande och ansvarstagande,

b) att kartlägga erfarenheter, forskning och experiment i andra länder i fråga om olika former av samverkan i arbetslivet, i syfte att ge underlag för förslag anpassade till svenska förhållanden,

2. överlämna motionen för beaktande till delegationen för försöks-verksamhet med fördjupad företagsdemokrati i de statliga aktiebolagen.

Utskottet hemställde

A. att motionerna 1971:107 och 1971:108 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

B. att motionen 1971:157 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

C. att motionerna 1971:1103 och 1971:1104 inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Reservattioner hade avgivits

1. vid A i utskottets hemställan av herrar Eriksson (fp) i Arvika och Ekinge (fp) som ansett att utskottet bort hemställa,
att riksdagen med bifall till motionen 1971:108 samt i anledning av motionen 1971:107 i skrivelse till Kungl. Maj:t

1. begärde att en utredning med parlamentarisk representation och företrädare för arbetsmarknadens parter tillsattes med uppgift att framlägga förslag till kodifiering i aktiebolagslagen och ev. annan lagstiftning av representation för de anställda i företagsstyrelser,

2. begärde att utredningen om fördjupad företagsdemokrati i statsförvaltningen utökades med företrädare för de politiska partierna,

3. begärde att motionerna översändes till dels den s. k. företagsdemokratidelegationen, dels utredningen om fördjupad företagsdemokrati i statsförvaltningen för beaktande,

2. vid B i utskottets hemställan av fru Nilsson i Kristianstad samt herrar Mattsson i Skee och Fransson (samtliga c), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1971:157 i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att i enlighet med vad reservanterna anfört en utredning tillsattes i syfte att samordna forskningsinsatser och andra åtgärder, som kunde leda till en fördjupad företagsdemokrati,

3. vid C i utskottets hemställan av herrar Nordgren och Oskarson (båda m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna 1971:1103 och 1971:1104 i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla

1. om en parlamentarisk utredning med uppgift

a) att studera hur näringslivets struktur och utvecklingen av nya tekniska hjälpmedel under de närmaste decennierna kunde komma att påverka människans roll i arbetslivet och hennes möjligheter till ett större personligt inflytande och ansvarstagande,

b) att kartlägga erfarenheter, forskning och experiment i andra länder in fråga om olika former av samverkan i arbetslivet, i syfte att ge underlag för förslag anpassade till svenska förhållanden,

2. att motionen 1104 överlämnades för beaktande till delegationen för försöksverksamhet med fördjupad företagsdemokrati i de statliga aktiebolagen,

3. att Kungl. Maj:t, i syfte att öka förståelsen för ett fördjupat samarbete mellan arbetstagare och företag, gav skolöverstyrelsen och universitetskanslersämbetet i uppdrag att i samarbete med arbetsmarknadens parter utarbeta planer för utbildning i de administrativa, rättsliga och ekonomiska frågor som aktualiserades vid ett tillgodoseende av önskemålen om vidgat inflytande och ansvar för anställda inom företagen.

Till detta betänkande hade fogats ett särskilt yttrande av herr Hallgren (vpk).

Fru ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Överläggningen rörande inrikesutskottets betänkande nr 14 må omfattas även konstitutionsutskottets betänkande nr 31, men yrkanden beträffande sistnämnda betänkande framställs först sedan detsamma föredragits.

Herr EKINGE (fp):

Fru talman! Frågan om fördjupad företagsdemokrati utgör ett betydelsefullt inslag i folkpartiets program om närdemokrati. Detta är väl i och för sig ganska självklart. I vår partimotion, nr 87, om närdemokrati och vår motion nr 108 om fördjupad företagsdemokrati har vi tämligen utförligt redovisat vårt program i de här avseendena. Jag skall inte nu närmare gå in för att redovisa dessa motioner men låt mig dock ta upp ett par frågor.

Även om närdemokrati nu börjar bli ett fast begrepp och även om vårt program för närdemokrati anammats av allt flera är vi dock bara i början av en utveckling, under vilken vårt närdemokratiska program vinner allt mer gehör.

Frågan om en fördjupad företagsdemokrati eller om ett reellt medinflytande från de anställdas sida kan inte bara vara en fråga om inflytande på en viss nivå. I den skiss till ett arbetsdemokratiskt program, som vi redovisar i vår motion nr 108, har vi därför pekat på åtgärder alltifrån behovet av en omfattande introduktion vid nyanställningar till frågan om representation från de anställda i företagets styrelser och om löntagarägda företag.

Vi ser med tillfredsställelse på den tämligen omfattande försöksverksamhet beträffande en vidgad företagsnämndsverksamhet som förekommer på både den enskilda och den offentliga sektorn. Vi tror att den kan komma att avsätta sådana resultat att man också inom denna sektor av arbetslivet kan tala om ett medinflytande och således inte bara om information och samråd. Enligt vår mening måste företagsnämnderna vara en av de organisatoriska grunderna för bättre insyn, inflytande och medbestämmande för de anställda. Därvid måste också de hinder som exempelvis kommunallagarna lägger för denna utveckling på det kommunala området snarast elimineras. Men till detta ärende återkommer vi ju efter det ärende som nu behandlas.

Jag vill i detta sammanhang peka på att vi har exemplifierat vad vi menar genom att kräva att företagsnämnderna skall få medverka vid tillsättandet av exempelvis företagshälsovårdande personal.

En annan länk i den kedja av åtgärder som behövs för ett vidgat medinflytande är representation i företagets styrelser från de anställdas sida. En sådan möjlighet till direktinsyn i företagen medverkar, menar vi, till en ökad förståelse för företagets olika problem men också till förutsättningar att påverka utvecklingen. Detta vårt förslag är ingalunda nytt. Men det hänleende som från början mötte detta liberala förslag har dess bättre stelnat och idén håller nu på att arbeta sig fram genom både arbetarnas och företagarnas led. Vi är övertygade om att detta kommer att ske också med våra övriga förslag i dessa frågor.

Några av de större företagen har här redan visat vägen. Jag vill gärna

därvidlag nämna sådana företag som Grängesbergsbolaget, Volvo och Facit. Man har inte bara nöjt sig med att erbjuda de anställda plats i bolagens styrelser – nej, man har också sett till att de anställdas medinflytande får ge sig till känna på olika nivåer inom företagen och inom deras administration. Vi anser det vara synnerligen betydelsefullt att utvecklingen på denna punkt stimuleras.

Men det finns, herr talman, fortfarande företag som står tvekan- de. Och mot den bakgrund som jag här har tecknat måste jag också få säga att det är med bestörtning man har tagit del av Svenska arbetsgivareföreningens i dagarna utgivna skrift om samarbetet i företagen vad gäller frågan om styrelserrepresentation för de anställda och frågan om rätten att anställa och avskeda arbetstagare.

Enligt vårt sätt att se är det angeläget att den fond av kunnande och erfarenhet som de anställda representerar tillvaratas inom företagen – det gäller såväl enskilda som offentliga. Detta tror vi bäst sker om ett förtroendefullt samarbete skapas på basis av respekt för dessa värden. Om det sedan får mynna ut i ett ansvarstagande och i ett medinflytande som gör det möjligt att påverka den egna och även kamraternas arbetssituation, då har vi nått ett bra stycke längre på vägen mot verklig arbetsdemokrati.

Våra motionskrav i den här frågan är uttryck för politisk viljeinriktning. Genomförandet av våra yrkanden i reservationen 1 till inrikesutskottets betänkande nr 14 skulle medverka till ett snabbare resultat, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru NILSSON i Kristianstad (c):

Herr talman! Centerpartiet har vid ett antal tidigare riksdagar väckt förslag om utredning angående utbyggd företagsdemokrati inom såväl den privata som den statliga sektorn. Dessa motioner har inte lett till någon åtgärd från riksdagens sida. Det oaktat återkommer vi i år genom motionen 157 i detta angelägna ärende. Motionens yrkande innebär att en utredning skall tillsättas för att samordna forskningsinsatser och andra åtgärder som kan leda till en fördjupad företagsdemokrati. Utredningen bör enligt vår mening bestå av representanter för de politiska partierna och arbetsmarknadens parter.

Att riksdagen tidigare har behandlat centerns förslag i dessa frågor så kallsinnigt beror på att det har ansetts att reformverksamheten på detta område bör betraktas som en facklig fråga och handläggas av arbetsmarknadens parter utan lagstiftning eller direktiv från statsmakternas sida. Givetvis har också vi i centern den grundläggande uppfattningen att kraven på insyn och inflytande för de anställda i första hand måste komma från arbetstagarna själva och utformas genom förhandlingar mellan arbetsgivare och anställda. Det är ytterst viktigt att hålla fast vid denna utgångspunkt, särskilt som man under senare år från samtliga arbetsmarknadens parter har visat en stark vilja att verka för fortsatta reformer som kan ge arbetstagarna större inflytande. Detta har kommit

till uttryck t. ex. i revisionen av företagsnämndsavtalet 1966 och genom det omfattande utredningsarbete i dessa frågor som pågår inom organisationer på arbetsmarknaden.

I en översiktlig framställning i inrikesutskottets betänkande nr 14 redovisas verksamheten i vårt land på detta område. Onekligen förekommer det stor aktivitet, som går tillbaka till 1946, när de första företagsnämndsavtalen kom till. Sedan har vi fått utvecklingsrådet för samarbetsfrågor, ett samarbetsorgan mellan LO, TCO och SAF, och dess motsvarighet inom den offentliga sektorn. Inom de olika organisationerna pågår också interna utredningar i ämnet, och likaså har vi fått två statliga utredningar, dock utan inslag av parlamentariker. Självfallet hälsar vi med tillfredsställelse de initiativ som tagits hittills och den verksamhet som bedrivs. Samtidigt vill vi emellertid understryka riksdagens tidigare uttalande, att de steg som tagits på företagsdemokratins område kännetecknas av en viss återhållsamhet. Detta står att läsa i bankoutskottets utlåtande nr 32 år 1968, som även det betänkande vi nu behandlar hänvisar till.

Det råder väl heller ingen tvekan om att den ökade oro på arbetsmarknaden som vi har fått uppleva de senaste åren har ett starkt samband med frågor som rör företagsdemokratien. Den grundläggande motiveringen för demokrati i företagen är densamma som för demokrati i samhället i övrigt. Ett företagsbeslut berör ofta en stor grupp människor, och det måste tillkomma dessa berörda att så långt möjligt gemensamt besluta om gemensamma angelägenheter. Detta ger också i längden det effektivaste resultatet av den verksamhet som bedrivs i företag och samhälle.

Förutsättningarna är goda för ökad samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare i vårt land genom den intressegemenskap som vuxit fram under senare decennier. Det är emellertid angeläget att intressegemenskapen ytterligare kan stärkas. Ett förtroendefullt samarbete kan bara bestå om alla inom företaget är medvetna om att stabila, rationellt drivna och framtidsdugliga företag är till fördel både för dem som har sin försörjning i företaget, för alla arbetstagare som grupp och för samhället.

De som leder företagen måste vara medvetna om det ansvar företagen har både för sina anställda och för samhället. Ett stort intresse hos de anställda för företagets verksamhet och utveckling liksom deras trivsel och tillfredsställelse i arbetet är dessutom produktiva faktorer av stor betydelse. Här utgör också inflytandet över den egna arbetssituationen en stimulerande faktor. Sådana egenskaper hos individen som initiativkraft, ansvarskänsla och strävan efter kunskap, vilka har avgörande betydelse för framstegen i samhället, kan tas till vara på ett bättre sätt på en arbetsplats med en väl utvecklad företagsdemokrati.

Inrikesutskottets betänkande i år faller tillbaka på bankoutskottets uttalande förra året i den här frågan. En ny utredning skulle medföra risker för en dubbling av redan förekommande verksamhet, säger man. Det finns enligt vår mening ytterligare utrymme för initiativ och samordning från statsmakternas sida till åtgärder som kan ge stimulans åt reformarbetet på detta område. Man behöver därför inte alls komma i konflikt med de grundläggande principerna om att samarbetet mellan

arbetsgivare och anställda bör få utvecklas utan ingrepp från samhällets organ. Framför allt gäller det, som vi ser det, att den forsknings- och försöksverksamhet som pågår på olika håll kan samordnas och ställas samman med planerade åtgärder i fråga om lagstiftning, ändringar i socialförsäkringssystemet, osv. Denna uppgift bör med fördel kunna skötas av en utredning där representanter för arbetsmarknadens parter och de politiska partierna ingår. Information om vad som försiggår i ämnet skulle också genom detta tillvägagångssätt underlätta och påverka utvecklingen i snabbare takt.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 2 i inrikesutskottets betänkande nr 14.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! Under senare år har intresset vuxit starkt för de problem som aktualiserats i de motioner som detta utskottsbetänkande behandlar. Det gäller som bekant bl. a. frågor i samband med vidgat inflytande och ansvar för de anställda inom företagen. Frågan är enligt min uppfattning framför allt aktuell inom större företag, där avståndet mellan ledning och medarbetare är längre och risk föreligger för onödig centralisering och byråkratisering. I mindre företag har dessa frågor i regel mindre betydelse, eftersom företagsledaren och de anställda i allmänhet har dagliga kontakter och den anställde lättare kan bilda sig en uppfattning om företagets sätt att fungera, verksamhetens inriktning, målsättning, etc.

Det är emellertid uppenbart att, oavsett företagets storlek, behov alltid föreligger av förtroendefullt och friktionsfritt samarbete mellan alla i verksamheten sysselsatta. Det är också väsentligt för både den anställdes trivsel och företagets förmåga att fullgöra sina uppgifter att var och en får en klar bild av arten och värdet av den egna insatsen som en del i företagets gemensamma ansträngningar och känner sig ha möjlighet att i olika avseenden påverka såväl sin egen arbetsutveckling som företagets utveckling, enskilt eller i samarbete med andra. Först därigenom får arbete och ansträngningar större mening.

I dagens och sannolikt ännu mera i framtidens samhälle måste den enskildes möjligheter till inflytande ökas, men samtidigt måste ett större personligt ansvarstagande också förutsättas. För ekonomiskt framåtskridande kräves i de flesta fall en stark koncentration, men denna måste kombineras med strävanden att hävda den enskildes integritet och inflytande. Men med detta ökade inflytande följer också skyldighet att ta ansvar. I debatten om medinflytande har detta oupplösliga samband tyvärr alltför sällan beaktats.

Efter vilka huvudlinjer bör man gå fram? Man kan ställa sig den frågan. Det finns ingen modell som generellt garanterar inflytande för de anställda på arbetsplatsen. Det beror på det svenska näringslivets skiftande natur. Metoder som i stora företag kan vara lämpliga, kan te sig meningslösa i mindre företag. De företagsdemokratiska problemen måste enligt vår uppfattning lösas på ett sådant sätt att tillväxten av redan befintliga företag och skapandet av nya företag inte försvåras. Företagsledning, anställda och organisationer måste gemensamt söka sig fram

Tisdagen den
18 maj 1971

Företagsdemokrati
m. m.

till former som kan anpassas till olika företags speciella förhållanden.

I Norge görs försök med självstyrande grupper. Dessa visar att man kan nå långt i samverkan. Liknande försök har nu påbörjats här i landet. Men för att man skall komma vidare i utvecklingen är det nödvändigt att denna försöksverksamhet får en större omfattning och att olika former av utbildning inom och utom företagen studeras.

I vår motion från moderata samlingspartiet har vi närmare sökt utveckla hur vi ser på problemet. De vägar vi där har anvisat utgår från att den snabba tekniska utvecklingen och strukturförändringen inom näringslivet kommer att inom de närmaste decennierna starkt påverka den enskilda människans roll i näringslivet. Vi anser att det för att komma underfund med hur dessa problem skall angripas krävs större kunskap på detta område än vad vi för närvarande har. Vi föreslår därför en utredning för att studera dessa problem.

Vi bör även utnyttja och ta lärdom av de erfarenheter som man har gjort i andra länder, även deras forskning på området, allt i syfte att ge underlag för förslag anpassade till svenska förhållanden.

Vi anser också att det på utbildningsområdet är påtagliga brister då det gäller utbildningen av vår ungdom med inriktning på de krav på kunskaper i fråga om administrativa, rättsliga och ekonomiska frågor som erfordras för att man skall kunna få riktigt gehör för ett vidgat inflytande och ansvar för de anställda inom företagen. För att skapa förutsättningar för ett fördjupat och förtroendefullt samarbete mellan anställda och företagare krävs ökade kunskaper om hur svenskt näringsliv fungerar. Vi anser därför att skolöverstyrelsen och universitetskanslersämbetet i samverkan med arbetsmarknadens parter bör få i uppdrag att utarbeta planer för en undervisning på detta område.

I en reservation, nr 3, som är fogad till detta utskottsbetänkande, har vi fört fram dessa krav från moderata samlingspartiet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 3.

Herr FRIDOLFSSON (s):

Herr talman! Inrikesutskottets betänkande nr 14 behandlar en rad motioner från de tre borgerliga partierna. Motionärernas krav på en utökad företagsdemokrati kan vi alla dela. Såväl utskottsmajoriteten som reservanterna är intresserade av att det blir något gjort på detta viktiga område. Men när det gäller vägarna till en lösning av denna för parterna så betydelsefulla fråga har vi olika uppfattningar.

Utskottsmajoriteten tar stor hänsyn till arbetsmarknadsparternas inställning till lösning av företagsdemokratins problem och vill därför ej biträda förslaget om en parlamentarisk utredning eller att motionerna överlämnas till redan befintliga utredningar. Vi anser att de inom arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna pågående utredningarna bör slutföras utan inblandning från riksdagens sida. Resultatet av pågående försöksverksamhet bör redovisas innan frågan tas upp till en slutgiltig lösning. Varje år sedan år 1965 har motioner på det här området avslagits av riksdagen, och något nytt har ej kommit till som föranleder oss till att ändra vår uppfattning.

Arbetsmarknadens parter har i år liksom tidigare beretts tillfälle att

yttra sig över motionerna. Remissyttrande har från arbetsgivarparten avgivits av Svenska arbetsgivareföreningen samt från de anställda av Landsorganisationen, Tjänstemännens centralorganisation, Sveriges akademikers centralorganisation och Statstjänstemännens riksförbund.

Svenska arbetsgivareföreningen avstyrker motionerna samt anför bl. a. att den samordning som efterlyses i centerpartiets motion i praktiken redan kommit till stånd genom ett projekt som drives av Personaladministrativa rådet och som innebär att forskare som är engagerade på det företagsdemokratiska området regelbundet möts och diskuterar olika erfarenheter.

Landsorganisationen anför att organisationens kongress hösten 1971 kommer att fatta beslut om fackföreningsrörelsens politik i företagsdemokratifrågorna. Landsorganisationen yrkar också avslag på den parlamentariska utredningen.

Tjänstemännens centralorganisation anför att under år 1971 kommer både LO och TCO att presentera program för utveckling av det arbete som nu bedrivs inom företagsnämndsavtalets ram. Politisk representation i utredningsarbetet anser organisationen att den ej vill tillstyrka. Även SACO och SR ställer sig avvisande till tanken att utredningsarbetet skall läggas på en parlamentarisk utredning.

Därmed har samtliga stora arbetstagarorganisationer ansett att det i första hand är parterna på arbetsmarknaden som skall utreda och lösa de företagsdemokratiska problemen.

Även Landstingsförbundet och majoriteten i Kommunförbundet ställer sig avvisande till motionerna såvitt de ligger inom deras verksamhetsområde samt hänvisar till den planerade eller pågående försöksverksamheten.

Utskottsmajoriteten har tagit hänsyn till de samstämmiga synpunkter som framförts av dem som närmast har att ta ansvaret för utvecklingsarbetet inom arbetsmarknaden.

I folkpartireservationen säger man att riksdagen bör respektera arbetsmarknadsparternas inställning så som de kommit till uttryck i remissyttrandena över motionerna. Men trots detta uttalande har reservanterna tydligen inte nog förtroende till att parterna själva kan göra den behövliga utredningen och försöksverksamheten utan att riksdagen skall besluta om att det skall vara en parlamentarisk utredning. Detta är ett ovanligt sätt att uttala sig för att man respekterar andras åsikter.

Herr talman! Jag tror att om vi skall få en verklig företagsdemokrati måste problemen lösas av dem som närmast är berörda, alltså arbetsmarknadens parter. Men det förutsätter att det också blir en företagsdemokrati, där de anställda får ett verkligt inflytande i företagen — ej en skendemokrati.

Ute på arbetsplatserna är man mycket intresserad av att kunna påverka utvecklingen för en förbättrad företagsdemokrati. Denna påverkan blir med all säkerhet större om de berörda själva får deltaga i skapandet av en verklig demokrati på arbetsplatserna. Arbetsgivarens ensidiga bestämmanderätt måste brytas.

Företagsdemokratins problem kommer under 1970-talet att bli en mycket debatterad fråga inom hela arbetslivet. De anställda kommer i allt

större utsträckning att kräva inflytande. Men låt oss i första hand överlämna till de fackliga organisationerna att med sin motpart söka lösa frågorna utan att för närvarande göra politisk inblandning på det sätt som de borgerliga partierna föreslår i sina reservationer.

Herr talman! Jag vill sluta med att på alla punkter yrka bifall till inrikesutskottets hemställan.

Fru NILSSON i Kristianstad (c) kort genmäle:

Herr talman! Som framgick av mitt anförande ifrågasätter vi i centern inte alls att det i första hand är arbetsmarknadens parter som skall handlägga de här frågorna, men vi tycker att det har gått oerhört sakta på detta område. Redan 1946 kom, som jag sade, det första företagsnämndsavtalet till stånd, och det är med anledning därav som vi vill trycka på. Ibland kan det vara en fördel att bara gå den fackliga vägen, men ingenting borde i det här fallet hindra att parlamentarikerna försökte påskynda ärendet. Vi har i vårt land verkligen inte någon förnämlig utveckling att visa fram i detta avssende. Om vi jämför med hur samma frågor har förts framåt i andra länder, kan vi konstatera att vi befinner oss mycket långt ner på listan.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr EKINGE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fridolfsson säger att det är ett ovanligt sätt att respektera arbetsmarknadsparternas inställning, om man samtidigt yrkar på en utredning.

Jag ville bara hänvisa till att vi i vår reservation skriver att vi respekterar arbetsmarknadsparternas inställning, men att staten dock kan "göra betydelsefulla insatser genom att driva på utvecklingen på de områden där staten är arbetsgivare". Det är med anledning därav som vi har framställt yrkandet. Dessutom behövs det en kodifiering av aktiebolagslagen för att man över huvud taget skall få den representation och det medinflytande som det här är fråga om. Att detta skulle stå i strid med respekten för arbetsmarknadens parter kan jag personligen inte alls se.

Herr Fridolfsson säger också att TCO och LO skall ha kongresser. Därför skulle vi inte göra någonting, utan de skall själva uttala sig. Ja, det är gott och väl och det är riktigt i och för sig. Men Sveriges riksdag skall väl fördenskull inte avstå från att vidta erforderliga revideringsåtgärder och utreda vilka eventuella förändringar som måste vidtas i aktiebolagslagen i detta avseende? Det kan inte heller vara rimligt att säga att vi, med anledning av att TCO och LO har kongresser, skall överlämna till de fackliga organisationerna att själva utforma synpunkterna. Jag har därför svårt att förstå att det skulle föreligga något hinder för att överlämna de synpunkter vi har fört fram till de redan befintliga företagsdemokrati-delegationen och delegationen för förvaltningsdemokrati.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Vi konstaterar med tillfredsställelse att herr Fridolfsson delar vår inställning när det gäller ökad företagsdemokrati. Det är bara

tillvägagångssätten för att nå målet som är olika. Såsom herr Ekinge betonade är det egendomligt att herr Fridolfsson tycker att Sveriges riksdag skall vänta på en viss organisations kongress innan den kan ta ställning till en sådan här fråga.

Herr Fridolfsson sade också att Svenska arbetsgivareföreningen helt hade avstyrkt vårt förslag. Det är en sanning med modifikation. Om herr Fridolfsson läser det utskottsbetänkande som han själv har varit med om att skriva finner han att i det betänkandet finns refererat vad SAF har anfört. SAF har klart och tydligt tillstyrkt i varje fall en av punkterna i vår motion, nämligen den som återfinns i reservationen 3 under punkten C. Svenska arbetsgivareföreningen anser, liksom vi gör i motionen och reservationen, att skolöverstyrelsen och universitetskanslersämbetet bör få i uppdrag att i samarbete med arbetsmarknadens parter genomföra utbildning i de företagsdemokratiska frågorna. Herr Fridolfsson har inte sagt någonting om detta, men jag förutsätter att han tillstyrker den delen av reservationen.

Herr FRIDOLFSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekinge talar om arbetsmarknadens parter. Vi bör väl i varje fall invänta de utredningar som pågår för närvarande. Både TCO och LO har i sina remissyttranden anfört att utredningar pågår – och det är dem jag anser att vi skall invänta.

När herr Nordgren nämner att vi inte kan vänta på LO-kongressen är det ett ganska anmärkningsvärt yttrande. LO-kongressen representerar ändå en och en halv miljon löntagare i det här landet, och det är väl inte oviktigt att dessa får lämna sitt svar på frågan hur de vill ha det ordnat på arbetsmarknaden. Ingen av dessa remissinstanser vill ha en parlamentarisk utredning för närvarande. De vill göra sina egna utredningar först, och de vill att resultaten av dessa skall ligga till grund för det fortsatta arbetet.

Herr Nordgren nämnde SAF:s remissyttrande. Det jag sade om Svenska arbetsgivareföreningen var att den har avstyrkt en parlamentarisk utredning – och det har den i alla fall gjort. För övrigt kan jag inte trösta herr Nordgren med att jag har instämt i hans reservationsyrkande på den punkt han nämnde. Jag har helt yrkat bifall till utskottets hemställan.

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Får jag bara replikera att det naturligtvis är alldeles riktigt att LO representerar en och en halv miljon människor, men Sveriges riksdag representerar sannolikt hela svenska folket.

Herr EKINGE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fridolfsson säger att vi skall avvakta LO:s och TCO:s utredningar och att dessa remissinstanser inte har begärt någon utredning från riksdagens sida.

Det vore kanske orimligt att begära att de fackliga organisationerna skulle säga: Nu måste ni hjälpa oss med detta. Jag tycker att det är helt rimligt att de gör sina utredningar, men det är också helt rimligt att riksdagen tar på sig det ansvar som riksdagen måste ha för att kodifiera den del av lagstiftningen som ännu inte stämmer överens med de

Tisdagen den
18 maj 1971

Företagsdemokrati
m. m.

önskemål om ett ökat inflytande i aktiebolagens styrelser som vi väl alla numera har.

Jag tycker inte heller att det bör vara något motsägelsefullt i att vi begär en utredning med företrädare också för de politiska partierna. Måste det ändå inte, herr Fridolfsson, även i detta sammanhang vara ett gott samarbete mellan den fackliga och den politiska delen? Det brukar i varje fall framhållas. Jag har mycket svårt att förstå att man bara skall gå åt sidan och säga: Den politiska synpunkten skall vi lämna därhän, vi skall utslutande avvakta utredningar som kommer.

Det förefaller mig inte rimligt att gå på den linjen. Sådant skall man inte begära av vare sig de fackliga organisationerna eller riksdagen.

Herr FRIDOLFSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nordgren säger att riksdagen representerar 8 miljoner invånare men LO bara en och en halv miljon. Ja, siffrorna är riktiga, men det gäller en och en halv miljon människor som är direkt beroende av vad vi beslutar angående företagsdemokrati. Därtill kommer 800 000 inom TCO och därtill SACO:s medlemmar osv. Vi anser det fullt riktigt att de först skall genomföra sina utredningar. Kan det inte ordnas på annat sätt, är vi inte främmande för en lagstiftning. Det har vi visat vid tidigare tillfällen. När vi inte kunde lösa tjänstepensionsfrågan, gick vi till riksdagen och fick ATP-frågan löst. Var stod herrarnas partier vid det tillfället? Inte var ni då beredda att den parlamentariska vägen lösa frågan.

Herr Ekinge säger att det skall vara ett gott samarbete. Javisst skall det vara ett gott samarbete mellan arbetsgivare och arbetstagare, men i de motioner som väckts med anledning av propositionen angående stöd till den äldre arbetskraften finner man till sin förvåning att både centerpartister, folkpartister och moderater yrkar avslag på denna trygghet för den äldre arbetskraften. Denna trygghet är också en del av företagsdemokratin.

Fru NILSSON i Kristianstad (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara upplysa herr Fridolfsson om att han tydligen inte läst centerpartiets partimotion med anledning av proposition nr 107 ordentligt. Vi har icke yrkat avslag.

Herr NORRBY i Åkersberga (fp):

Herr talman! I folkpartiets program för en vidgad företagsdemokrati finns en delfråga som behandlas av konstitutionsutskottet i dess betänkande nr 31, nämligen delegering av beslutanderätt till företagsnämnd inom den kommunala sektorn. Herr Bernt Ekinge beskrev den roll folkpartiet vill tillägga företagsnämnderna även inom den kommunala sektorn. Där råder ju en del speciella förhållanden med hänsyn till den kommunala demokratin. Man kan inte utan vidare tillämpa samma principer som inom den enskilda sektorn, eftersom man har så att säga ytterligare ett partsintresse utöver de två som förekommer på den enskilda sektorn.

Folkpartiets program för en vidgad företagsdemokrati är i sin tur en

del av ett större övergripande program som vi har presenterat i en rad motioner vid årets riksdag som skulle kunna sammanfattas under rubriken "Arbetets villkor".

Denna speciella fråga om regler för delegering av viss beslutanderätt till de kommunala företagsnämnderna kan ses parallellt med motsvarande regler inom den enskilda sektorn. Men det är inte helt klart att kommunallagens bestämmelser kan medge att man direkt parallelliserar förhållandena. Denna delegeringsrätt tillmäter vi ett betydande värde. Det är ju den som skapar den fördjupade företagsdemokratin. Vi är angelägna att det skapas vägar för att nå samma möjligheter på den kommunala sektorn som på den enskilda. Detta kan nödvändiggöra ändringar i kommunallagen. Låt vara att man på visst sätt kan delegera viss beslutanderätt redan i dag, men där är avgränsningarna oklara. Man vet inte hur långt möjligheten sträcker sig. Bevilja anslag till företagsnämnden, ja, det kan man göra i kommunfullmäktige och i landsting, men hur stor handlingsfrihet man kan ge den kommunala företagsnämnden, det vet man inte riktigt. Alldeles uppenbart är det så att man inte utan vidare kan klara det avtalsvägen mellan arbetsmarknadsparterna inom den berörda sektorn.

Det måste bli möjlighet till en fördjupning och en vidgning av den kommunala företagsnämndens arbetsmöjligheter, eftersom man även inom det kommunala fältet måste kunna arbeta vidare med exempelvis företagshälsovård och personalpolitik så att man kan få ett verkligt samförstånd, ett samråd, ett samarbete mellan parterna.

Det är frågor av den här typen man arbetar med i de centrala samarbetsråden inom den primär- och sekundärkommunala sektorn. Där pågår en utrednings- och försöksverksamhet. Men enligt vår uppfattning är det då angeläget att statsmakterna skapar vidgade ramar för denna försöksverksamhet. Det bör ju rimligen vara en samhällets uppgift att klarlägga var gränserna går för tillämpning av gällande lagstiftning och ta initiativ till vidgning av de lagliga möjligheterna att delegera beslutanderätt inom företagsnämnd på den kommunala sektorn.

Från vårt håll vill vi inte binda oss för en lösning av denna fråga utan utredning. Vi anser att vårt krav på intet sätt är ett ingrepp i parternas strävan inom de centrala samarbetsråden utan tvärtom är ett stöd för det utvecklingsarbete som där pågår.

Vårt yrkande i motionen 86 finns utförligt motiverat i motionen 108. Den tekniska hanteringen i riksdagen gör att frågorna ofta behandlas i skilda motioner. Här har vi i två stora motioner tagit upp närdemokrati-frågor, och frågeställningarna har hamnat i båda. Vårt yrkande i motion 86 är att frågan om de legala förutsättningarna för delegering av viss beslutanderätt inom en given budgetram till företagsnämnd inom den kommunala sektorn bör utredas. Vad vi avser med det är att man i stor utsträckning skall kunna få företagsnämnden att fungera som andra kommunala nämnder, alltså få en mer påtaglig nyckelställning än i dag.

Herr talman! Med hänsyn till den uppdelade behandlingen av ärendena får jag återkomma med mitt yrkande om bifall till vår reservation till konstitutionsutskottets betänkande nr 31 senare.

Tisdagen den
18 maj 1971

Företagsdemokrati
m. m.

Herr LARSSON i Luttra (c):

Herr talman! Som herr Norrby i Åkersberga redan sagt här, behandlar konstitutionsutskottets betänkande företagsdemokratin inom den kommunala sektorn. I en partimotion från folkpartiet begärs en utredning av frågan om de legala förutsättningarna för delegering av viss beslutanderätt inom en given budgetram till företagsnämnd inom den kommunala sektorn.

I utskottsbetänkandet lämnas en utförlig redogörelse för olika motioner vid fjolårets riksdag, som ur olika infallsvinklar behandlade företagsdemokratiska frågor inom den kommunala eller offentliga sektorn. Det gällde som nu att delegera beslutanderätt till företagsnämnderna. Det fanns en motion från vpk, där man ville ha en lagändring "så att hinder icke föreligger för representation från personalorganisationerna inom offentlig verksamhet i de nämnder och styrelser som kan komma i fråga".

Den senare frågan blir, som herr Norrby nyss var inne på, mera komplicerad inom kommunal verksamhet därigenom att fördelningen av mandaten inom styrelser och nämnder ju sker på politiska grunder. Olika grupper är därför redan representerade i styrelserna och nämnderna, och om man därtill lägger in en representation från personalorganisationen, kan det ju innebära att den politiska sammansättningen förändras. Vi har nu en ordning med lärarrepresentanter i skolstyrelserna, men den ville ju 1969 års riksdag ta bort, och det kommer väl också att bli så.

Dagens motioner gäller väl inte så långt gående åtgärder som representation i styrelser och nämnder, utan man begränsar sig till att begära vidgade ramar för försöksverksamheten med företagsnämnd inom den kommunala sektorn, bl. a. för att klarlägga och öka förutsättningarna för delegering av beslutanderätt i företagsnämnd.

Nu är ju dessa frågor föremål för uppmärksamhet av de parter som verksamheten närmast angår. Det gäller alltså Kommunförbundet, Landsförbundet och personalorganisationerna. Dessa har också avvisat tanken på att statsmakterna skulle gripa in på området med, som det heter, en allmän utredningsverksamhet. Och jag har förståelse för både personalorganisationerna och kommunförbunden i detta avseende. Om de berörda parterna är i färd med att klara ut de här frågorna – och det gäller även frågan om ändring av kommunallagarna för att möjliggöra delegering av viss beslutanderätt till företagsnämnden – finns det ingen anledning för riksdagen att begära en särskild utredning om den saken. När den här utredningen kommer fram, kan det möjligen visa sig att man behöver ta upp denna fråga, men vi skall först avvakta vad man kommer att säga från det hållet. Det är självfallet också bra om man kan komma överens om de här sakerna utan att lagstifta.

Jag har vidare litet svårt att förstå herr Norrbys argumentering här. Har kommunfullmäktige eller landstinget beviljat anslag till företagsnämnd, disponerar företagsnämnden självfallet det anslaget på de villkor som fullmäktige eller landsting har beslutat. För det behövs ju inte någon delegationsrätt eller något sådant. Jag tror därför att det i regel inte är några särskilda problem i detta avseende.

Herr talman! Jag kommer senare att yrka bifall till utskottets förslag i denna fråga.

Herr NORRBY i Åkersberga (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Larsson i Luttra måste i polemiken här ta upp en vpk-motion förra året. Jag tycker att det är litet omotiverat, eftersom den är helt överspelad. Det nu aktuella motionsyrkandet gäller en avgränsad fråga och inte en allmän utredningsverksamhet om företagsnämndsarbetet på det kommunala fältet.

Vi vill inte att försöks- och utvecklingsarbetet i de centrala samarbetsråden skall hämmas av oklara eller otidsenligt restriktiva lagregler. Herr Larsson sade själv att när parterna är klara med sitt arbete, kan lagstiftning bli aktuell. Vi vill att man redan under utrednings- och försöksarbetet skall kunna arbeta utan de hinder och begränsningar som nu gällande lagstiftning på vissa punkter kan tänkas ställa upp.

Det är beslutanderättens avgränsning som är det principiellt intressanta, inte möjligheten att anvisa anslag till företagsnämnden. Vi vill alltså på den här punkten gå avsevärt längre än utskottsmajoriteten, och vi vill underlätta det utvecklingsarbete som pågår.

Herr LARSSON i Luttra (c) kort genmäle:

Herr talman! Att den rätta tågordningen är att man först avvaktar det utredningsarbete som nu pågår genom kommunförbundens och personalorganisationernas försorg borde det inte vara några delade meningar om. Sedan är det självklart på det sättet att om man därvid kommer fram till att det behövs ändringar i kommunallagen respektive lundstingslagen, då kan det ju inte ske utan att detta förbereds på något sätt, innan det blir en proposition i ärendet. Men jag tycker att den här tågordningen är den naturliga. Det kan ju visa sig att man kan klara upp de här frågorna. Den kommunala delegationsrätten är i svensk lagstiftning mycket omfattande. Det finns alltså skäl att anta att kommunallagen inte behöver kompliceras ytterligare på den punkten.

Herr PERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det är väl ingen överraskning för kammarens ledamöter, om jag erinrar om att jag tidigare, särskilt i anslutning till debatten om fullmaktslagen, mycket entydigt sagt ifrån att riksdagen kan förbehålla sig rätten att gripa in var den vill i vårt samhälle, följaktligen också på löne marknaden. Rent principiellt är jag alltså överens med dem som har hävdad den ståndpunkten här i dag. Jag har heller inte uppfattat utskottets talesman så att han ifrågasatt den principen. Han har gjort det hela till en praktisk fråga, vilket också jag vill göra i den här debatten.

Det har sagts att utvecklingen har gått mycket sakta på det här området. Vi fick mycket riktigt, som fru Nilsson sade, det första avtalet på området 1946. Men varför har det gått så sakta? Arbetarrörelsen, som har fört fram kraven på företagsdemokrati och mycket annat, har ju kämpat i en omvärld som har varit bestämd motståndare till dessa krav. Det är ju först på senare år som de borgerliga partierna har börjat anamma de tankegångar som ligger till grund för den debatt som förs i dag och de synpunkter som anförs av de borgerliga. Vi har alltså haft att arbeta i en atmosfär där arbetsgivarvärlden har varit mycket bestämd motståndare och där vi inte haft något stöd på borgerligt håll. Dessutom

Tisdagen den
18 maj 1971

Företagsdemokrati
m. m.

har vi måst konstatera, t. ex. i LO, att det är ett utomordentligt svårt problem att praktiskt realisera företagsdemokrati. Vad vi vill är nämligen inte inflytande så att säga till varje pris utan ett inflytande som befordrar utveckling till en bättre ordning. Och det är sannerligen svårt att veta hur man skall gripa sig an med detta för att verkligen befordra utveckling på bästa möjliga sätt.

Det har sagts att riksdagen inte behöver vänta på pågående utredningar, och det är i och för sig riktigt. Men om riksdagen beslutar hemställa om en utredning – den tillsättes omgående, säger vi – kommer den utredningen inte förbi andra pågående utredningar och överväganden. Det är nämligen högst osannolikt att en utredning skulle ta ställning över huvudet på LO, TCO, SACO och SR som samtliga avstyrkt dessa utredningsmotioner. Vi har alltså en verklighet att ta hänsyn till. Dessutom skulle utredningen hamna i alla de svåra frågeställningar som pågående och andra utredningar har att ta ställning till. Det blir ett långtidsarbete för den statliga utredningen, det kan jag försäkra, ty den utredningen måste ta varenda frågeställning på allvar och synkronisera alltsammans till en helhet, och då kan man inte gå förbi allt som pågående utredningar brottas med.

Därför vill jag, herr talman, ifrågasätta om de som yrkar på ett beslut om utredning representerar det skyndsamma i den här politiken. Jag undrar om inte utskottets majoritet företräder den skyndsamma linjen i detta fall.

Jag vill tillägga, att skulle det visa sig att vi inte kommer loss i dessa frågor på grund av arbetsgivarmotstånd eller för att det hos löntagarorganisationerna finns en tveksamhet som riksdagen inte anser sig kunna acceptera, är det dags för riksdagen att vidta en sådan här åtgärd. Men jag tror just i detta läge med den kännedom jag har om den allmänna situationen på området att det inte är klok politik att göra det just nu.

Jag vill därför också, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Eriksson i Arvika och Ekinge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ekinge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten A röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Eriksson i Arvika och Ekinge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ekinge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 260
Nej — 52
Avstår — 5

Nr 89

Tisdagen den
18 maj 1971

Företagsdemokrati
m. m.

Punkten B

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av fru Nilsson i Kristianstad m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nilsson i Kristianstad begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten B röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av fru Nilsson i Kristianstad m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nilsson i Kristianstad begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 203
Nej — 68
Avstår -- 48

Punkten C

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herrar Nordgren och Oskarson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten C röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herrar Nordgren och Oskarson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 270
Nej — 35
Avstår — 13

Herr förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Tisdagen den
18 maj 1971

*Delegering av
beslutanderätt
till kommunal
företagsnämnd*

§ 24 Delegering av beslutanderätt till kommunal företagsnämnd

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 31 i anledning av motion angående delegering av beslutanderätt till kommunal företagsnämnd.

(Detta betänkande hade debatterats i samband med behandlingen av inrikesutskottets betänkande nr 14.)

I nu förevarande betänkande behandlades motionen 1971:86 av herr Helén m. fl., såvitt nu var i fråga, vari yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde att frågan om de legala förutsättningarna för delegering av viss beslutanderätt inom en given budgetram till företagsnämnd inom den kommunala sektorn borde utredas.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1971:86, såvitt nu var i fråga.

Reservation hade avgivits av herrar Hernelius (m), Werner i Malmö (m), Norrby i Åkersberga (fp) och Molin (fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen skulle bifalla motionen 1971:86, såvitt nu var i fråga

Herr NORRBY i Åkersberga (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Hernelius m. fl. vid konstitutionsutskottets betänkande nr 31.

Herr LARSSON i Luttra (c):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Hernelius m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Norrby i Åkersberga begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 31 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Hernelius m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Norrby i Åkersberga begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den omröstning gav följande resultat:

Ja - 226
Nej - 89
Avstår - 2

Nr 89
Tisdagen den
18 maj 1971

§ 25 Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 32 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om särskilt uppskattningsvärde på fastighet.

*Fullföljd av talan
till högsta domstolen, m. m.*

Utskottets hemställan bifölls.

§ 26 Fullföljd av talan till högsta domstolen, m. m.

Föredrogs justitieutskottets betänkande nr 7 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken, m. m. (ang. fullföljd av talan till högsta domstolen, m. m.) jämte motioner.

Genom en den 5 mars 1971 dagtecknad proposition, nr 45, hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen följande förslag till

- 1) lag om ändring i rättegångsbalken,
- 2) lag om ändring i lagen (1946:879) om högsta domstolens sammansättning och tjänstgöring,
- 3) lag om ändring i sjölagen (1891:35 s. 1),
- 4) lag om ändring i lagen (1926:326) om delning av jord å landet.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att rätten att fullfölja talan till högsta domstolen begränsas avsevärt. Högsta domstolen får därigenom i princip ställningen av prejudikatinstans. Möjligheterna till ändringsdispens, intressedispens och allmän dispens avskaffas. Vid sidan av prejudikatfallen skall dock talan få fullföljas när det finns synnerliga skäl, t. ex. att resning skulle kunna beviljas om domen vunnit laga kraft eller att domen då skulle kunna undanröjas på grund av domvilla eller att utgången i hovrätten uppenbart beror på grovt förbiseende eller misstag.

Förslaget innebär vidare att fullföljdsreglerna förenklas avsevärt. En nyhet är att prövningstillstånd, som nu alltid omfattar hela domen, i vissa fall skall kunna begränsas till sådan del av domen som har prejudikatintresse.

Som en konsekvens av de nya fullföljdsreglerna föreslås att antalet ledamöter i högsta domstolen successivt minskas till 22.

Förslaget ger även ökade möjligheter för hovrätt och högsta domstolen att avgöra mål på handlingarna. I bl. a. fordringsmål blir detta fallet om båda parter begär det och domstolen anser uppenbart att huvudförhandling inte behövs.

I propositionen har även i övrigt tagits upp vissa ändringar beträffande förfarandet i de lägre instanserna. Sålunda inskränks möjligheterna att först i hovrätt återropa nytt processmaterial. Möjligheten att meddela mellandom vidgas avsevärt.”

Tisdagen den
18 maj 1971

*Fullföljd av talan
till högsta dom-
stolen, m. m.*

I samband med propositionen hade behandlats de i anledning av propositionen väckta motionerna

1971:1243 av herr Ernulf, vari hemställts att riksdagen beslutade att rättegångsbalkens 54 kap. 10 § första stycket punkt 2 samt 50 kap. 25 § tredje stycket första meningen skulle ha i motionen angiven lydelse, vilket förslag bl. a. innebar att prövningstillstånd borde kunna meddelas i mål, där underdomstolarna dömt olika eller om skiljaktiga meningar förelegat i domstolarna,

1971:1270 av herr Sjöholm m. fl., vari yrkats att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 45 för sin del med godtagande av förslaget i övrigt skulle besluta att till 10 § 54 kap. i lag om ändring i rättegångsbalken skulle fogas stadgande av innebörd att prövningstillstånd skulle få meddelas a) när med ändring av underrätts dom fällande sådan förelåg i hovrätt, b) när skiljaktiga meningar förelegat i hovrätt.

Utskottet hemställde
att riksdagen

1. med avslag på motionen 1971:1243, såvitt gällde reglerna om prövningstillstånd, och motionen 1971:1270 skulle antaga 54 kap. 10 § i det genom propositionen 1971:45 framlagda förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken,

2. med avslag på motionen 1971:1243 i övrigt skulle antaga 50 kap. 25 § tredje stycket i samma förslag,

3. skulle antaga förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken i övrigt,

4. skulle antaga övriga genom propositionen framlagda lagförslag.

Reservation hade avgivits av herrar Ernulf och Westberg i Ljusdal (båda fp), vilka ansett att utskottet under 1 och 2 bort hemställa,
att riksdagen

1. med förklaring att riksdagen icke kunnat i oförändrat skick antaga 54 kap. 10 § i det genom förevarande proposition, 1971:45, framlagda förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken för sin del – med bifall till motionen 1971:1243 såvitt nu var i fråga och i anledning av motionen 1971:1270 – skulle antaga lagrummet med den ändring som föreslagits av reservanterna,

2. med förklaring att riksdagen icke kunnat i oförändrat skick antaga 50 kap. 25 § tredje stycket i samma förslag för sin del – med bifall till motionen 1971:1243 i övrigt – skulle antaga lagrummet med den ändring som föreslagits av reservanterna.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Den gamla rätten för varje enskild medborgare i vårt land att, som det heter, gå till kungs i en för honom betydelsefull fråga gäller fortfarande i princip i våra domstolar, även om Konungen nu utgörs av högsta domstolen och trots att fullföljd till högsta domstolen förutsätter ett särskilt fullföljdstillstånd från domstolens sida och i regel inte kan påräknas i bötesmål. Men huvudregeln kvarstår: en hovrättsdom

kan bli överprövad i högsta domstolen, om högsta domstolen vid en summarisk genomgång av målet finner anledning att överväga ändring i domen och ger s. k. ändringsdispens. Enligt min mening bör man tänka sig mycket noga för, innan man överger denna möjlighet för den enskilde att få sin sak prövad i högsta instans.

Möjligheten till ändringsdispens föreslås nu i propositionen nr 45 i stort sett skola upphöra. I princip skall högsta domstolen bara uppta mål som är av intresse som prejudikat, alltså som vägledande avgöranden för rättsskipningen i domstolarna. Och visst behövs det prejudikat. Inte minst de senaste årens mycket omfattande lagstiftningsarbete har utan tvivel ökat behovet av vägledande prejudikat från högsta domstolens sida. Självfallet ökar högsta domstolens möjligheter att ägna sig åt prejudikatbildande verksamhet, om man tar bort möjligheten för en enskild medborgare att få sin sak prövad i fall som inte har prejudikatintresse.

Jag är för min del beredd att godta en ökad betoning av högsta domstolens ställning som prejudikatinstans. Men den reservation som herr Westberg i Ljusdal och jag har fogat till utskottets betänkande ger uttryck för den uppfattningen att möjligheten att få ett mål prövat i andra fall än prejudikatfallen inte bör bli så hårt begränsad som propositionen föreslår och som utskottets majoritet har godtagit.

Ett fall, som särskilt tas upp i reservationen, är att en part har fällts till ansvar i hovrätten och begär att få målet prövat i högsta domstolen. Antag att högsta domstolen vid prövning av frågan om fullföljdstillstånd finner att en friande dom i högsta domstolen framstår som sannolik men ändå är förhindrad att ta upp målet därför att det inte är ett prejudikatfall. Då kan högsta domstolen alltså bli tvungen att resonera på följande sätt: "Om målet tas upp till prövning i högsta domstolen, skulle resultatet sannolikt bli en frikännande dom. Men eftersom det inte är fråga om ett prejudikatfall, kan målet inte tas upp, utan den fällande domen står fast." En sådan situation finner jag verkligen inte tillfredsställande. Särskilt markant måste ju problemet framstå i det fall att underrätten har frikänt en person men hovrätten senare har fällt till ansvar.

I reservationen föreslås en jämkning av lagtexten som skulle ge högsta domstolen möjlighet att i ett sådant fall tillåta fullföljd. Det är visserligen tänkbart att man genom att pressa och tänja på propositionens lagtext kan lösa en del sådana situationer tillfredsställande men knappast alla. Varför inte hellre försöka utforma en lagtext där hänsynen till den enskilde medborgarens rättssäkerhetsintresse, oberoende av prejudikatfrågan, kommer till ett tydligt uttryck i lagtexten, i varje fall tydligare än enligt propositionens förslag? Det är detta som reservanterna har försökt göra.

I reservationen tas också upp en annan fråga, som inte gäller fullföljden till högsta domstolen, utan som gäller möjligheten att i hovrätt, i andra instans alltså, komma med ny bevisning som man inte har framfört i första instansen. Tanken med processen i underrätt och hovrätt är att bevisning etc., alltså allt det som man brukar kalla processmaterial, skall läggas fram redan i underrätten. En prövning i hovrätten skall alltså ske på i princip samma material som i underrätten.

Tisdagen den
18 maj 1971

*Fullföljd av talan
till högsta dom-
stolen, m. m.*

På detta sätt anser man att man får den bästa sammanlagda prövningen och alltså den bästa rättssäkerhetsgaranti som man kan åstadkomma med två instanser.

Tyvär har denna i och för sig riktiga tanke inte kunnat genomföras helt och hållet. I stor utsträckning kommer parterna av olika anledningar med ny bevisning i hovrätten och förrycker därigenom på sätt och vis vårt processsystem. Anledningen kan vara att man har trott att man skulle vinna målet redan på den bevisning man framför i första instans och det är dyrbart och besvärligt att föra annan bevisning. Det kan vara parter som bor långt borta i främmande land, det kan vara dyrbara vetenskapliga undersökningar som behövs etc. Det behöver alltså inte i och för sig vara ett obehörigt skäl. Men så förlorar man målet i underrätten och tar i hovrätten till denna nya bevisning.

För att motverka detta förhållande – man kan kanske kalla det missförhållande ur processens synpunkt – föreslås i propositionen ökade möjligheter att avvisa bevisning i hovrätten, om en part kommer med bevis först där – alltså med bevis som *han inte har kommit med redan i första instans*. I reservationen framhåller vi reserveranter att detta i vissa situationer kan befaras leda till att hovrätten tvingas till en materiellt oriktig dom, alltså en dom som i sak är felaktig, därför att hovrätten måste avvisa en del bevisning och således inte har rätt att ta hänsyn till denna bevisning som skulle ändra utgången. Och det tycker jag inte är en god lösning, att av formella skäl tvingas fälla en dom som man vet är oriktig i sak.

Hur stor risken är att sådana situationer skall inträffa är svårt att bedöma. Men reservationens förslag innebär att man eliminerar den risken genom en annan metod för att få bevisningen förebragt redan i första instans. Metoden går ut på att den nya bevisningen visserligen inte avvisas men i stället föranleder att den part som kommer med den nya bevisningen i hovrätten får ersätta motparten för de ökade rättegångskostnader det vållar honom, och detta alldeles oberoende av målets utgång. Det är alltså ett försök att med ekonomiska sanktioner motverka att en part väntar med en del bevisning och lägger fram den först i högre instans.

Herr talman! Reservationen innefattar väl egentligen två olika avsnitt, som måhända kan föranleda uppdelning vid omröstningen, men jag yrkar bifall till reservationen i dess helhet.

I detta anförande instämde herr Sjöholm (fp).

Herr DOCKERED (c):

Herr talman! I proposition nr 45 föreslås sådana lagändringar att högsta domstolen i princip blir prejudikatbildande i sin verksamhet, och i huvudsak har vi i utskottet också anslutit oss till denna principiella inställning. Det är bara på ett par punkter som vi har delade meningar – herr Ernulf har ju nyss från talarstolen motiverat varför han inte kan ansluta sig till dessa principiella synpunkter utan en ändring i departementschefens förslag. Jag skall helt kort säga några ord om de synpunkter som har legat till grund för utskottets uppfattning.

Det är ju inte så – och det sade inte herr Ernulf heller – att den nu föreslagna ordningen utestänger alla möjligheter för en person att komma i åtnjutande av att få sin sak prövad i högsta instans. Men det är alldeles givet att om man försöker att begränsa tillströmningen av mål till högsta domstolen, så betyder just den här ökade springan – som vi kan kalla de ökade möjligheterna till prövning – som nu herrar Ernulf och Westberg i Ljusdal föreslagit i sin reservation, att man får en ökad tillströmning av prövningsärenden till högsta domstolen. Det är inte säkert att de leder fram till process, men redan nu är det på det sättet att högsta domstolen till 50 procent av tjänstgöringstiden får sysselsätta sig med prövning av ärenden av det här slaget, alltså en målprövning som möjligen i mycket liten omfattning leder fram till en ny domstolsprövning. Ärendena stoppas så att säga i den prövning som sker från hovrätterna till högsta domstolen. Om vi skall gå in för principen att göra högsta domstolen till i huvudsak en dispensprövande instans – och herr Ernulf har här understrukt att detta är nödvändigt i vårt komplicerade samhälle med alla nya lagar på olika områden – så är det av utomordentlig vikt att vi får denna dispensprövning just i den högsta lagtolkande instansen. Vi har därför ansett att en smal springa bör finnas för den som önskar "gå till Kungen fram" – som ju är en romantisk omskrivning för det ofta tragiska förhållandet att man råkat hamna i ett läge där man måste få sin rätt prövad. Det bör observeras att springan finns också i departementschefens förslag, där den är rubricerad såsom "synnerliga skäl", men reservanterna vill göra den bredare med beteckningen "särskilda skäl".

Det är utskottets uppfattning, understruken av domstolskommittén som har arbetat med detta, och även understruken av departementschefen, att hovrätternas personella resurser måste förstärkas. Om så sker skapar vi också en starkare tro på att hovrätternas utslag ger stor rättssäkerhet. Ingen kan naturligtvis garantera 100-procentig rättssäkerhet. Det känner säkert herr Ernulf till, eftersom han befinner sig i domarkarriären i underrätterna. Uppfattningarna är olika, beroende på vilken sida man representerar. Men om man uppmuntrar den uppfattningen att rättssäkerheten inte ligger i underrätterna eller i hovrätterna, så tror jag man är ute på felaktiga vägar. Vi skall i stället försöka stärka vårt rättsväsende både i underrätterna och i hovrätterna, så att människor blir övertygade om att rättssäkerheten blir lika bra tillgodosedd där som den möjligen kan bli i högsta domstolen. På det sättet minskar vi också övertron på att högsta domstolen är mera skickad att tillvarata den enskildes rättssäkerhet än underrätter och hovrätter, som tidigare har dömt i ett mål.

Vad sedan gäller frågan om att i sista instans ta fram nytt bevismaterial, eller att underlåta att ta fram sådant material i första instans, har utskottet kommit till den bestämda uppfattningen att vi inte bör uppmuntra till att underlåta att ta fram för processen nödvändigt material redan i första instans. Det är givetvis inte helt uteslutet att man får fram nytt material i högre rätt, men jag tror att vi vinner i rättssäkerhet, om vi går in för utskottets princip att försöka få fram processens hela material i underrätten och därigenom skapa ett riktigt underlag för domslutet.

Herr talman! Vi har i utskottet inte alls varit övertygade om att reservanternas förslag ur den enskildes rättssäkerhetssynpunkt är bättre än utskottets linje, och jag skall därför sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Herr Dockered framhöll att den "springa" som reservanterna föreslår, alltså möjligheten att i viktiga frågor få en talan prövad i högsta domstolen, medför en ökad tillströmning av ansökningar om prövningstillstånd, och det är riktigt. Det är också riktigt, som herr Dockered nämnde, att denna prövning av ansökningar om fullföljdstillstånd för närvarande tar ungefär hälften av högsta domstolens tid i anspråk. I realiteten är dispensprövningen, kan man säga, en summarisk tredje instans, där man bland fall där fullföljdstillstånd begärs plockar ut de domar som av en eller annan anledning förefaller anmärkningsvärda och tar upp dem till prövning. Det är förhållandevis mycket få fall, men det är ändå enligt min mening en värdefull rättssäkerhetsgaranti. Jag har själv föredragit sådana här mål, så jag har någon erfarenhet av det.

I viss mån står intresset av prejudikatbildning mot den enskilda partens rättssäkerhetsintresse. Det är väl riktigt att man, som propositionen förutskickar, om man i stort sett stoppar ändringsdispenserna, kan spara in några justitieråd. Man jag tycker att det är så viktiga värden som här står på spel att man hellre skulle behålla nuvarande antal justitieråd, alltså avstå från den besparingen, och ha kvar en "springa".

Herr Dockered säger att det inte är säkert att högsta domstolen dömer bättre än hovrätten, och det är kanske inte heller säkert att hovrätten dömer bättre än underrätten. Jag ser inte saken riktigt så, utan jag menar att värdet av denna rätt för en part, som har ett väsentligt intresse att få sin sak prövad, att gå till högsta instans är av bl. a. psykologisk natur. Längre än till högsta domstolen kan man inte komma; sedan återstår bara yttersta domen, om man vill ha fullständig klarhet. Men ta det fall jag nämnde, nämligen att underrätten har frikänt en person från ansvar, hovrätten dömer honom till straff och högsta domstolen finner att ytterligare prövning sannolikt skulle leda till att högsta domstolen skulle frikänna vederbörande, men det är inte något prejudikatfall. Herr talman! Jag tycker inte att det är tillfredsställande att högsta domstolen då skall tvingas avvisa detta mål.

Det är av intresse och kanske ändå kan nämnas i förbigående att motsvarande fråga i viss mån uppkommer när vi senare skall behandla frågan om fullföljd till regeringsrätten. Jag har till min glädje sett att man från centerpartihåll i det ärendet har motionerat om just samma sak som vi reservanter här pläderar för, nämligen en rätt i vissa fall för den enskilde att få sin talan prövad i högsta instans. Det skall bli intressant att se vilket öde den frågan kommer att möta här i kammaren.

Herr DOCKERED (c):

Herr talman! Det är inte herr Ernulf obekant att det pågår en reformering på olika nivåer på rättsområdet, och ett av strävandena ser vi i det här propositionsförslaget. Det återkommer i ett annat förslag som

herr Ernulf försökte bygga upp en plattform för i sitt anförande nyss. Men vi tar väl var sak för sig.

Denna fråga har en principiell betydelse – jag vill understryka det. Herr Ernulf sade inte att möjligheterna var stängda. I brottmål är det helt klart att man får söka prövning i högsta domstolen. Man konstaterar att den nuvarande dispensprövningen utgör 50 procent av arbetet i högsta domstolen. Herr Ernulf medger att man inte kan avgöra huruvida det blir större rättssäkerhet i högsta domstolens dom än i hovrätternas domar och säger sedan att vi skall se detta som en möjlighet för den enskilde att få sin sak prövad i flera instanser. Jag hävdar tvärt emot den uppfattningen att man skall försöka få de rättsvårdande instanserna så verkningsfulla att man kan lita på rättsprövningen ända nerifrån, och då borde det räcka med två instanser. Det är inte alls säkert att den tredje instansen garanterar mera rättssäkerhet än de två instanser som redan prövat förslaget. Ur samhällets synpunkt bör icke en uppmuntran till långa processer vara önskvärd.

Frågan om yttersta domen i det sammanhanget har liten betydelse. Vi bör skapa förutsättningar för att lagprövningen skall bli sådan att den enskilde kan lita på den i alla instanser och då är prejudikattolkningen mycket viktig.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Jag vill gärna förtydliga ett uttalande som herr Dockered fällde i sitt senaste anförande, när han nämnde att man i brottmål alltid kan söka fullföljdstillstånd i högsta domstolen. Ja, söka kan man göra, men allt vad jag nu har sagt om begränsningen i möjligheten att få saken prövad i högsta domstolen gäller såväl brottmål som tvistemål. Det är i fråga om brottmålen som det är mest oroväckande ur rättssäkerhetssynpunkt. Däremot är det i den andra frågan, när det gäller bevisning i hovrätt, en viss skillnad mellan brottmål och tvistemål, men det skall jag inte ta upp här.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrarn Ernulf och Westberg i Ljusdal i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ernulf begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifalle justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrarn Ernulf och Westberg i Ljusdal i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ernulf begärde

Tisdagen den
18 maj 1971

*Den disciplinära
bestraffningsrätten
inom statens järn-
vägar*

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 241
Nej — 61
Avstår — 11

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Ernulf och Westberg i Ljusdal i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 3 och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 27 Den disciplinära bestraffningsrätten inom statens järnvägar

Föredrogs justitieutskottets betänkande nr 8 i anledning av motion om avskaffande av den disciplinära bestraffningsrätten inom statens järnvägar.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Herr talman! I den här motionens motivering redogörs för ett fall där SJ:s disciplinära bestraffningsbestämmelser blivit tillämpade. I det här speciella fallet åskådliggjordes hela vidden av den godtycklighet och ensidighet som verkets bestraffningsförfarande kan medge. Vederbörande tjänsteman fick *inte* under ärendets gång tillfälle att framföra de erinringar som han normalt skulle haft rätt och tillfälle till, vilket också med skärpa påtalades av hans fackliga organisation.

Fallet uppmärksammades av pressen, både huvudstadspressen och den lokala pressen. Förseelsen ansågs inte vara av den arten att den borde kunna rendera bestraffning av något slag, och SJ:s behandling av ärendet brännmärktes också. Det här systemet med egna domstolar ansågs inte tillhöra modern tid. "Rena medeltiden" var bl. a. omdömet i en lokaltidning.

Det är alltså tydligt att när en utomstående konfronteras med sådana här bestraffningsåtgärder — tjänstemannen dömdes i detta fall till tre dagars löneavdrag, vilket slutgiltigt fastställdes i regeringsrätten — så reagerar man mycket skarpt. För tjänstemannen gällde det att försvara sin rättighet och att utan intrång från arbetsgivaren få disponera sin fritid, och det var utan tvekan något som allmänheten betraktade som ett helt legitimt syfte.

Bland de SJ-anställda själva är enligt min uppfattning den åsikten allmänt utbredd att dessa disciplinära bestraffningsbestämmelser borde vara mogna att avskaffas.

En tjänsteman kan enligt statstjänstemannalagen dömas till disciplinstraff, om han på grund av försummelse, oförstånd eller oskicklighet

Tisdagen den
18 maj 1971*Den disciplinära
bestraffningsrätten
inom statens järn-
vägar*

åsidosätter vad som åligger honom. Straffet kan vara varning, löneavdrag under högst 30 dagar, suspension i högst tre månader och avsättning. Dessutom förs han in i ett register, vilket upptar straffets art och eventuellt påföljdsstraff. Är straffet varning eller löneavdrag, utgår straffet ur registret efter två år, i annat fall inte förrän efter tio år. Detta innebär alltså ett slags dubbelbestraffning, då just de här anteckningarna i regel återopas vid sökande av befordran o. d.

Som svar på en enkel fråga av herr Nilsson i Östersund den 11 februari, föranledd av just det här relaterade fallet, nämnde kommunikationsministern att SJ under 1969 och 1970 hade haft omkring 400 disciplinärenden som lett till åtgärd av SJ. Det är således ett ganska stort antal sådana fall som inträffat, vilket säkert till stor del kan hänvisas bero på den ringa grad av förseelse som behöver ligga till grund för sådana beslut. Att statens järnvägar nu också vill slippa ifrån de här speciella bestämmelserna framgår av att man i höstas hemställde hos Kungl. Maj:t om att en särskild utredning skall tillsättas med syfte att upphäva reglerna om handläggning av disciplinärenden hos statens järnvägar. Kommunikationsministern nämnde även i sitt svar till herr Nilsson i Östersund att denna begäran hade överlämnats till ämbetsansvarskommittén för att där övervägas i det fortsatta arbetet. Utskottet har också hänvisat till detta faktum i sitt yttrande över vår motion.

Ämbetsansvarskommittén tillsattes -- vilket också framgår av utskottets skrivning -- i juni 1966 för att utreda hela frågan om ämbetsansvar och disciplinärt ansvar i offentlig tjänst. Det talas i utredningsdirektiven om att man måste nå fram till ett mera enhetligt sanktionssystem. En del tjänstemän har nu enbart ämbetsansvar, en del både ämbetsansvar och disciplinärt ansvar och en del enbart disciplinärt ansvar. Det förutsättes sålunda *inte* i utredningens direktiv att man skall försöka nå fram till ett avskaffande av några bestraffningsbestämmelser, och i det principbetänkande som utgavs av utredningen år 1969 ges inte heller plats för några sådana tankegångar. Vad man där hade kommit fram till var i huvudsak att det nuvarande ämbetsansvaret bör avskaffas. Straffrättsligt ansvar skall kunna utkrävas för tre slag av brott: maktmissbruk, mutbrott och brott mot tystnadsplikt -- övriga fel och försummelser i tjänsten skall kunna beivras på disciplinär väg. Dessa bestämmelser förutsättes då alltså bli enhetliga för *all* personal i offentlig tjänst; en hel del grupper av tjänstemän som nu inte är underkastade sådant ansvar kommer alltså att bli det, om det blir som utredningen har tänkt sig.

Jag har här velat påvisa detta, då det enligt min mening är oklart, hur man tänker sig att ämbetsansvarskommittén, med de direktiv den från början hade för sin verksamhet, skall kunna tillmötesgå de utredningskrav som ställts dels från statens järnvägar, dels i vår motion. Jag hoppas att representanter för utskottet i det fallet kan ge nöjaktiga upplysningar. I vilket fall som helst kommer jag att följa frågan med uppmärksamhet -- och det tror jag att också många SJ-anställda kommer att göra. Man tycker att detta är en föråldrad lagstiftning, som borde avskaffas snarast möjligt.

Nu skall kommittén slutföra sitt arbete under år 1971. Jag har därför inget annat yrkande än utskottets, men jag tänker ta mig rättigheten att

Tisdagen den
18 maj 1971

*Lagstiftning om
kapning av luft-
fartyg, m. m.*

komma tillbaka vid ett senare tillfälle, om inte ett nöjaktigt resultat kan komma av de förslag som ämbetsansvarskommittén så småningom ställer.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 28 Lagstiftning om kapning av luftfartyg, m. m.

Föredrogs justitieutskottets betänkande nr 9 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lagstiftning om kapning av luftfartyg, m. m. jämte motion.

Genom en den 19 mars 1971 dagtecknad proposition, nr 92, hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att

1. antaga det i betänkandet återgivna förslaget till lag om ändring i brottsbalken,

2. godkänna den i Haag den 16 december 1970 undertecknade konventionen för bekämpande av olaga besittningstagande av luftfartyg.

I propositionen hade föreslagits att riksdagen skulle godkänna konventionen samt antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i brottsbalken, vilket utformats i nära anslutning till konventionens bestämmelser. Förslaget innebar att ett särskilt lagstadgande om straff för kapning av luftfartyg infördes i brottsbalken. Enligt stadgandet skulle den som ombord på luftfartyg medelst olaga tvång bemäktigade sig fartyget eller ingrep i dess manövrering dömas till fängelse i högst fyra år eller, om brottet var grovt, till fängelse mellan ett och tio år. Förslaget innefattade också sådan ändring i bestämmelserna om svensk domstols behörighet att svensk domstol liksom i fråga om folkrättsbrott gavs domsrätt beträffande kapning av luftfartyg, oavsett var och av vem brottet hade begåtts.

I samband med propositionen hade behandlats den i anledning av propositionen väckta motionen 1971:1443 av herrar Schött och Winberg, vari yrkats att riksdagen skulle besluta att 13 kap. 5 a § i det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i brottsbalken skulle erhålla av motionärerna föreslagen lydelse, vilket förslag innebar att den strängare straffskalan skulle upptas som huvudregel samt att den mildare straffskalan skulle gälla brott av mindre grov beskaffenhet.

Utskottet hemställde
att riksdagen

1. med avslag på motionen 1971:1443 skulle antaga 13 kap. 5 a § i det genom propositionen 1971:92 framlagda förslaget till lag om ändring i brottsbalken,

2. skulle antaga lagförslaget i övrigt,

3. skulle godkänna den i Haag den 16 december 1970 undertecknade konventionen för bekämpande av olaga besittningstagande av luftfartyg.

Reservation hade avgivits av fru Kristensson (m) samt herrar Dockered (c), Ernulf (fp), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal (fp), Schött (m) och Fransson (c), vilka ansett att utskottet under 1 bort hemställa, att riksdagen med förklaring att propositionen 1971:92 icke kunnat i oförändrat skick antagas samt med bifall till motionen 1971:1443 för sin del skulle antaga 13 kap. 5 a § i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i brottsbalken med den ändring som föreslagits av reservanterna.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Bakgrunden till de lagförslag som behandlas i justitieutskottets betänkande nr 9 är de allvarliga säkerhetsproblem för den civila luftfarten som flygplanskapningarna medför. Vi har för övrigt i vårt land just i dagarna fått ett fall som aktualiserar de risker som finns. Därför är det enligt utskottets mening befogat att på sätt som föreslås i propositionen införa en särskild bestämmelse om straff för kapning av luftfartyg. Utskottet är alltså helt enigt i denna fråga.

Den punkt där våra meningar skiljer sig är hur lagtekniken skall byggas upp. Propositionen innebär att det lindrigare brottet kommer först och att det grövre brottet kommer som ett andra stycke i lagtexten.

Vi reservanter anser emellertid att brottet olaga flygplanskapning regelmässigt är att betrakta som ett grovt brott och att det därför är naturligt att det är det grova brottet som bör betraktas som normalbrott. Vi har därför, med instämmande i lagrådets synpunkter, ansett att det första stycket i lagtexten borde innefatta normalbrottet och då omfatta fängelsestraff med lägst ett och högst tio år. Vi ansluter oss därvid till den teknik som man i brottsbalken i övrigt använder när det gäller mord, människorov och olaga frihetsberövande. Vi tycker att det är paragrafer som man analogt kan jämföra med.

Jag skulle också, herr talman, vilja säga att propositionens förslag är litet egendomligt även på det viset att där särskilt anmärks att man, för att ett brott skall betraktas som grovt, genom detta skall ha framkallat fara för flera människoliv. I och för sig tycker jag att fara för *ett* människoliv är tillräckligt för att man skall anse att brottet är grovt. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets betänkande.

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! Låt mig få stryka under vad fru Kristensson alldeles nyss sade från talarstolen: utskottet är helt enigt när det gäller principerna. Vi finner det angeläget att vårt land aktivt deltar i de ansträngningar som gjorts på det internationella planet för att bekämpa de allt oftare förekommande kapningarna. Den föreliggande konventionen och den proposition som nu föreligger till kammarens bedömning är konkreta uttryck för dessa ansträngningar.

Vi är däremot oeniga när det gäller lagtekniken. Det finns ingen skillnad när det gäller bedömningen av straffsätserna. Vi inom utskotts-majoriteten har, i likhet med departementschefen, stannat för att man, när man skall föra in dessa bestämmelser som en ny paragraf i 13 kap.,

Tisdagen den
18 maj 1971

*Lagstiftning om
kapning av luft-
fartyg, m. m.*

logiskt bör följa de uppställningar som finns i förevarande kapitel av brottsbalken. Där sätts den lindrigare straffsatsen först och den grövre straffsatsen och de grövre brotten senare.

Vi har ställt oss bakom departementschefens bedömande just därför att vi tycker att det finns andra brott som det här kan jämföras med, nämligen olaga tvång, rån och sabotage. Vi är väl medvetna om att det finns mycket som talar för en annan ordning -- den som lagrådet har förordat. Men med tanke på logiken i uppställningen i 13 kap. i brottsbalken och jämförelsen med brotten olaga tvång, rån och sabotage har utskottsmajoriteten stannat för att helt ställa sig bakom propositionen.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till justitiekammarens betänkande nr 9 och avslag på den till betänkandet fogade reservationen.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! När fröken Mattson talar om logiken i uppbyggnaden av lagen skulle jag bara vilja framhålla att departementschefen i en proposition, som vi kommer att behandla litet senare här i kammaren och som gäller skärpta straff för olaga vapeninnehav, föreslår att man, med hänsyn till brottets allvarliga karaktär, lagtekniskt skall ta de grova brotten som normalbrott och alltså börja med dem. Jag kan således med samma rätt som fröken Mattson hävda att reservanternas förslag till lagteknisk uppbyggnad i vart fall stämmer med den logik som justitieministern förordar i propositionen om olaga vapeninnehav. Dessutom tycker vi, som jag sade tidigare, att flygplanskapning är ett brott som med full rätt kan jämföras med mord, människorov och olaga frihetsberövande, där man använder samma lagteknik.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av fru Kristensson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Kristensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitiekammarens hemställan i betänkandet nr 9 punkten 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av fru Kristensson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Kristensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161

Nej - 150

Avstår - 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Tisdagen den
18 maj 1971

§ 29 Föredrogs justitieutskottets betänkanden:

Nr 10 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1969:36) om telefonavlyssning vid förundersökning angående grovt narkotikabrott m. m.

Nr 11 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m. (ang. åtalsunderlåtelse m. m.)

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Vissa internationella sanktioner

§ 30 Vissa internationella sanktioner

Föredrogs utrikesutskottets betänkande nr 11 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa internationella sanktioner jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i proposition 1971:77 dagtecknad den 12 mars 1971 under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogat förslag till lag om vissa internationella sanktioner,

dels godkänna att Kungl. Maj:t förordnade om tillämpning av 3 §, 4 § 1, 3 och 4, 5–8 §§ samt 15 § den föreslagna lagen med anledning av de resolutioner som FN:s säkerhetsråd antagit i frågan om Rhodesia den 12 och 20 november 1965, den 9 april och 16 december 1966, den 29 maj 1968 och den 18 mars 1970.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen läggs fram förslag till lag om vissa internationella sanktioner. Den föreslagna lagen är avsedd att utgöra grundvalen för en tillämpning från svensk sida av resolutioner om icke-militära sanktioner som antas av Förenta nationernas säkerhetsråd. Lagen, som är av fullmaktskaraktär, ger Kungl. Maj:t befogenhet att meddela förbud i vissa i lagen angivna hänseenden i den mån det påkallas av ett bindande beslut eller en rekommendation av säkerhetsrådet. Kungl. Maj:ts förordnande om tillämpning av lagen skall inom viss tid underställas riksdagens prövning.

De förfaranden som skall kunna förbjudas med stöd av den föreslagna lagen är i stort sett av samma slag som dem som omfattas av den nuvarande lagen om vissa sanktioner mot Rhodesia. En nyhet i förhållande till vad som gäller enligt Rhodesialagen är att Kungl. Maj:t enligt den föreslagna lagen får möjlighet att för särskilda fall medge dispens från sanktionsförbud.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 juli 1971. Samtidigt upphävs Rhodesialagen. I propositionen hemställer Kungl. Maj:t vidare, att riksdagen godkänner tillämpning av fullmaktslagen för genomförande av de resolutioner om sanktioner mot Rhodesia som säkerhetsrådet hittills har antagit.”

I motionen 1971:1432 av herrar Dahlén och Wirmark hade hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen 77 angående vissa internationella sanktioner beslutade

dels att sanktioner utan riksdagens hörande fick tillgripas efter beslut av FN:s säkerhetsråd och inte enbart på grund av rekommendation från rådet,

dels att i lagen infördes uttrycklig föreskrift om möjlighet till ersättning för enskilda vid förlust på grund av lagens tillämpning.

I motionen 1971:1433 av herr tredje vice talmannen Virgin och herr Magnusson i Borås hade hemställts att riksdagen skulle besluta

att riksdagens samtycke skulle inhämtas innan beslut fattades om sanktioner, föranledda av rekommendation,

att av statsmedel skulle kunna utgå ersättning till den som utan eget vållande åsamkats skada på grund av förbud enligt lagen om vissa internationella sanktioner.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med avslag på motionerna 1971:1432 och 1971:1433 skulle antaga det vid propositionen 1971:77 fogade förslaget till lag om vissa internationella sanktioner,

2. att riksdagen skulle godkänna att Kungl. Maj:t förordnade om tillämpning av 3 §, 4 § 1, 3 och 4, 5–8 §§ samt 15 § den föreslagna lagen med anledning av de resolutioner som FN:s säkerhetsråd antagit i fråga om Rhodesia den 12 och 20 november 1965, den 9 april och den 16 december 1966, den 29 maj 1968 och den 18 mars 1970.

Reservation hade avgivits av herrar Dahlén (fp), Helén (fp), Bohman (m), Bengtson i Jönköping (c), Antonsson (c), Hernelius (m) och Korpås (c), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1971:1432 och 1971:1433 dels skulle antaga det vid propositionen 1971:77 fogade förslaget till lag om vissa internationella sanktioner, dels hos Kungl. Maj:t skulle hemställa att Kungl. Maj:t för 1971 års höstsession framlade förslag till ändrad lydelse av lagen i enlighet med vad reservanterna anfört i detta hänseende.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Tillåt mig först att till föredragande statsrådet Lidbom uttrycka min tillfredsställelse över hans referat i propositionen av de olika åsikter som har framkommit under förarbetena. Det förefaller mig som om propositionen är skriven på ett mycket objektivt sätt och som om det mesta av betydelse från olika ståndpunkter har kommit med. Det gläder mig så mycket mer att kunna ge denna komplimang till statsrådet Lidbom som jag inte är säker på att jag så ofta har tillfälle till det eljest. Eftersom jag också nu sysslar med detta ämne vill jag gärna säga att jag tycker mig i denna proposition ha funnit att juristen Lidbom har haft övertaget över politikern, och det är också något att glädja sig över. Det är en tillfredsställelse som vi kanske inte upplever i samband med andra propositioner vid denna värriksdag.

Jag vill också uttrycka — och det är viktigare i sak — min tillfredsställelse över att vi får en FN-lag, att vi alltså har möjligheter att på ett mera allmänt sätt bedöma ingripanden av det slag som kan bli föranledda och att vi slipper arbeta oss fram med en lagstiftning skapad för stunden och för ögonblicket. Det är välkommet. En i tid av lugn förberedd lagstiftning är alltid bättre än en improviserad, kanske under psykos och tidspress. Vi har sett exempel på det helt nyligen i denna kammare.

Jag är också mycket glad över den form som regeringen har valt för denna lags konstruktion med dess starka betonande av dispensrätten, vilket ger möjligheter till ett lagande efter lägligheten som kan vara viktig i ett sådant här fall då man måste transformera internationella uttalanden till nationella åtgärder och då olika omständigheter gör att det kan vara ganska besvärligt om man inte har tillfälle till en friare bedömning.

Allt detta innebär emellertid inte att man kan vara odelat nöjd med innehållet i hela lagen. I vissa punkter utöver vad som nämnts i reservationen skulle jag vilja framföra en liten stilla gensaga. Jag tycker t. ex. att statsrådets ändring av kommittéförslaget — på den punkten är jag ju inte ojävig — i fråga om godtrosvörvärven är föga motiverad. Jag kan inte finna annat än att det därest den tillämpas kan komma att leda till onödiga rättsförluster för den enskilde. Och även om dispensvapnet där kan användas så är det i alla fall fråga om skador som inte behövt komma till stånd om man hade följt kommitténs förslag i den delen.

Jag tycker också — och det är en principiell anmärkning — att det faktum att Sverige i en lagstiftning av denna karaktär tillägger sig domsrätt inte i sak men på papperet i fråga om utländska medborgare för handlingar som dessa har begått utomlands, och som kanske inte är straffbara enligt deras lags rättsregler men enligt vår, inte är särskilt lyckat. Vi verkar ju själva mot sådana tendenser när det gäller annan lagstiftning. Jag erinrar om våra uttalanden beträffande viss amerikansk lag i samband med sjöfarten. Låt vara nu att brottsbalken inte möjliggör ett tillrättaförande av sådan utländsk medborgare inför svensk domstol, men det finns i alla fall ett institut i denna lagstiftning, nämligen avvisning som dock kommer till stånd för brott som utlänning har begått utomlands. Jag tycker inte det är bra. Jag tycker det är principiellt felaktigt, även om jag medger att statsrådet i motiven har mjukat upp litet av kommittéförslaget i rätt riktning.

Men de två huvudpunkterna som reservationen i utrikesutskottets betänkande främst gäller är frågan om riksdagens medverkan och frågan om ersättning i samband med sanktioner och åtgärder enligt denna lag. När Sverige en gång anslöt sig till Förenta nationerna betonades det från flera håll, särskilt från dåvarande utrikesministern Undén, att detta innebar ett klart avsteg från neutralitetspolitiken. Enligt FN-stadgan skulle Sverige kunna vara förpliktat att medverka med sanktioner. Det var alltså ett resultat av vår anslutning till FN. Detta skulle även gälla om sanktionerna i fråga innebar avsteg från vår neutralitetspolitik.

Motiveringen för att vi tog detta steg var ju, att stormaktsvetot ansågs omöjliggöra att vi på denna väg skulle bli inblandade i stormaktskonflikter. Det var väl också riktigt på papperet, men utvecklingen har ju senare

Tisdagen den
18 maj 1971

---

*Vissa inter-
nationella
sanktioner*

visat att detta inte höll. Genom att en av stormakterna, Kina, inte annat än genom en buffertregim blev ansluten till FN har stormaktsvetot i den ursprungliga enkla lydelsen icke fungerat. Teoretiskt hade det t. o. m. kunnat tänkas att Sverige skulle ha kunnat bli förpliktat att medverka i sanktioner mot Kina, därest sådana beslutats av säkerhetsrådet och intet stormaktsveto hade inlagts. Det var väl knappast troligt att i ett sådant fall Formosa-Kina skulle ha inlagt ett sådant veto. Men detta är, herr talman, lyckligtvis teori och inte verklighet. Det pekar dock på en liten svaghet i sanktionsvapnet, vilken bör föranleda en viss observans när det gäller frågor om att sätta sanktioner i kraft.

Nu har reservanterna i utrikesutskottet accepterat att riksdagen icke obligatoriskt behöver höras i förväg när det gäller ikraftträdandet av sanktioner som är obligatoriska och som alltså har ålagts oss av säkerhetsrådet. Däremot har meningarna delat sig om rekommendationer. Rekommendationer av säkerhetsrådet kan visserligen också bli föremål för stormaktsveto, men som mycket riktigt också påpekats i propositionen är rekommendationerna ofta av en lösare karaktär. De är därjämte ibland tecken på att det inte funnits någon fast viljeyttring hos vederbörande organ eller hos förslagsställarna, utan man har valt rekommendationens väg i stället för den obligatoriska vägen därför att det kanske har rått en viss osäkerhet om mål och medel.

Sverige har också handlat på olika sätt i samband med olika rekommendationer. De rekommendationer som beslöts i samband med Koreakriget 1950 behandlade Sverige på ett sätt, rekommendationer i samband med Rhodesia behandlade Sverige på ett annat sätt.

Reservanterna menar att riksdagen borde i förväg höras innan beslut fattas om sanktioner som är rekommenderade. Det är många skäl för denna ståndpunkt. Några finns återgivna i reservationen. Andra kan nämnas här, men jag skall inte fördjupa mig i ämnet. De är också anförda i kommittébetänkandet. Ett av skälen är naturligtvis att sanktionerna över huvud taget är av mycket genomgripande karaktär för den enskilde och för företag. De bör alltså föregås av en ingående prövning, som bör vara såväl formell som materiell – formell i fråga om huruvida beslutet är fattat på rätt sätt i Förenta nationerna – det råder ibland en viss löslighet i den församlingen – och materiell i fråga om huruvida de överensstämmer med vad vi enligt svensk rätt kan följa.

Jag tror inte att det hade varit någon större risk för tidsutdräkt, om man hade följt reservanterna på detta avsnitt. Vi skulle kanske inte med samma snabbhet ha kunnat effektuera en rekommendation om sanktioner, men med tanke på hur långsamt det i själva verket gick för andra länder och för flertalet stater i samband med Rhodesiasanktionerna hade det väl inte varit någon riksolycka.

Den andra stora invändning som reservanterna gör gäller behandlingen av ersättningsfrågorna. Reservanterna vill att det i själva FN-lagen skall införas ett stadgande som skapar möjlighet till ersättning för rättsförluster i samband med åtgärd som har föranletts av sanktionerna. Detta har tidigare avisats av kommitténs majoritet och nu även av departementschefen och utskottsmajoriteten. Man säger att det inte är nödvändigt med en sådan lag. Det står t. ex.: ”Huruvida ett ingripande grundar sig på

internationellrättsliga åtaganden eller på en rent internrättslig reglering som betingas enbart av hänsyn till nationella intressen bör således inte inverka på ersättningsfrågans bedömning." Jag tycker att det inte är riktigt rätt att resonera så, därför att den internationella solidaritet som kan föranleda betydande ekonomiska förluster i samband med en FN-sanktion är något annorlunda än de mera förutsebara åtgärder som kan inträffa till följd av exempelvis ett prisstoppsbeslut.

Det finns också många andra skäl att åberopa i sammanhanget, och jag vill peka på att många remissinstanser har särskilt starkt tryckt på att det borde finnas en möjlighet till ersättning i sådana här fall. Frågan aktualiserades ju inte så mycket vid Italiensanktionerna. När den kom upp i riksdagen då, hade sanktionerna bara ett par veckor kvar att leva. De upphävdes kort efteråt. I Rhodesiafallet är det egentligen bara ett enda svenskt företag, tror jag, som drabbats av större ekonomisk förlust, och några anspråk på ersättning har inte ställts. Men det kan ju bli helt annorlunda när sanktioner av annat slag eller mot ett annat land kan komma till stånd.

Nu säger departementschefen, och utskottet understryker det, vilket jag noterar med tillfredsställelse, att Kungl. Maj:t i alla fall har rätt att ge ersättning. Detta är riktigt, men det är klart att den enskilde skulle vara tryggare om i själva lagen fanns anvisad en möjlighet till ersättning. Jag medger att det kan uppkomma svåra avvägningsproblem i många fall, men värre spörsmål har varit uppe i samband med andra ersättningsfrågor, och i och för sig är detta inget skäl för att gå omkring frågan och inte alls i lagen ta in någon föreskrift om ersättning.

Detta om reservationen. Jag skall bara nu göra några allmänna reflexioner om sanktioner som sådana och säga att det vore, för att travestera ett känt uttryck, lätt att skriva en satir om sanktionsvapnet. Ändå vore det felaktigt att så göra, ty man får betrakta detta vapen som ett första steg på vägen mot en internationell rättsordning, och vid ett sådant första steg måste man finna sig i att det sker misslyckanden, att det händer olyckor och att resultatet inte blir det man ville. Italiensanktionerna var ett klart fiasko på sin tid. Rhodesiasanktionerna artar sig att gå samma väg. Ganska lång tid efter att dessa sanktioner beslutats – först rekommenderade, sedan obligatoriska – har Rhodesia icke skadats. Dess handel blomstrar, och i FN har flera av kammarens ledamöter varit i tillfälle att se på tjocka dokument som visar i vilken utsträckning Rhodesia bedriver handel – med FN-stater och icke FN-stater, med stater i öst och stater i väst.

Det inträffade också att den stat som hade begärt sanktionernas genomförande, nämligen Storbritannien, ganska länge gav dispenser, bl. a. för oljetransporter till Rhodesia, långt efter det att t. ex. Sverige hade agerat med en viss perfektionism. Vidare inträffade det att Storbritanniens dåvarande premiärminister Harold Wilson förhandlade med rebellledaren på ett brittiskt krigsfartyg ganska lång tid efter det att sanktionerna kommit i gång. Och vi vet att nu pågår sådana förhandlingar igen mellan den nuvarande brittiska regeringen och Rhodesias regering. Samtidigt har det inträffat att sanktioner har föreslagits i säkerhetsrådet av sådan omfattning att Storbritannien, som alltså ursprungligen var

Tisdagen den
18 maj 1971

*Vissa inter-
nationella
sanktioner*

förslagsställare, måste använda sin vetorätt för att hindra genomförandet av sådana sanktioner.

Dessa reflexioner föranleds i någon mån av ett uttalande som finns i en motion av herrar Magnusson i Borås och Virgin. Motionärerna pekar där på att vissa föreslagna sanktionsåtgärder kan bli av ganska inhumant art. Vad de syftar på är förslagen om att man skulle utvidga nu gällande sanktioner mot Rhodesia till att gälla även post- och telegrafförbindelser. I motionen antydes att sådant skulle kunna verka ganska brutalt mot enskilda människor. Antag att en svensk medborgare av ett eller annat skäl befinner sig i Rhodesia - äktenskap, affärsverksamhet eller annat. Det är hans lagliga rätt. Skulle han då genom att postförbindelserna avbrutits med Sverige icke kunna kommunicera med hemlandet om hälsotillstånd etc. och hans anhöriga inte få kommunicera med honom? Det är ett exempel. Ett annat exempel är att en missionär som finns på platsen inte skulle kunna få ha kontakt med sitt hemland om post- och telegrafförbindelserna på detta sätt avbrutits.

När svenska regeringen genom sin FN-ambassadör den 13 oktober i fjol uttryckligen betonade Sveriges önskemål om att utvidga de obligatoriska sanktionerna till att omfatta ytterligare åtgärder som förutses i stadgan, alltså post och telegraf, finner vi detta mindre välbetänkt. Vi finner också att det är ett utslag av en viss svensk beskäftighet i sammanhanget.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! FN är ju historiskt sett en mycket ung organisation, och det är inte så underligt om den som sådan har en hel del svårigheter när det gäller att använda sina potentiella möjligheter. Vi tycker nämligen alla att det borde vara möjligt för FN att göra väsentliga saker, och mycket har man utträttat. Men när man kommer in på det område som propositionen behandlar, är det ytterst få resurser som FN har till sitt förfogande — om man inte vill använda våld, och det skall i det längsta undvikas.

Det är klart att man får se med, som herr Hernelius sade, något av förståelse på det förhållandet att FN inte har funnit sina former. Man vet inte riktigt hur man skall agera. Detta är en av anledningarna till att just sanktionsmedlet ofta i debatten kring FN-ingripanden fått en så central plats.

Tyvärr har det, som herr Hernelius påpekade, när det använts egentligen inte gett något resultat alls, i varje fall inte något som påverkat utvecklingen i den riktning som FN:s säkerhetsråd avsett.

Inte heller när det gäller Rhodesia kan man iaktta några nämnvärda resultat. Jag skulle, herr talman, vilja gå ännu längre och säga att misslyckat användande av sanktioner givetvis är en allvarlig uppmaning till FN att fundera på om man skall använda sanktioner innan man fått en säkerhet för att de verkligen kommer att kunna bli något så när effektiva.

Man skall vara på det klara med att det är ytterst svårt att i förväg ha en absolut säkerhet om detta, och vissa risker får man ta. Men när man

nästa gång i säkerhetsrådet står inför frågan huruvida ett beslut om sanktioner skall fattas, är det verkligen nödvändigt att ha större säkerhet för att det kan bli effektivt än vad man hade i Rhodesiafallet.

Jag kritiserar inte att man beslöt detta, men erfarenheten av Rhodesiafallet måste ändå tyda på att man bör vara försiktig. Om ett vapen används – nästan det enda vapen vid sidan av våld som FN har att använda – och detta inte leder till resultat, är det ett allvarligt bakslag för världsorganisationen.

Många har diskuterat vad man skulle kunna göra för att effektivisera sanktionsvapnet och många har också diskuterat andra metoder. Jag skall inte gå in på detta. Jag skall fatta mig mycket kort.

Min slutsats är alltså att FN får vara försiktigt med att använda sanktionsvapnet, eftersom det hittilldags misslyckats. Jag kan i stort sett instämma i en del av de synpunkter som herr Hernelius framförde.

Det är bra att vi nu får en permanent FN-lag, och i stort sett är utrikesutskottet överens om hur den skall utformas. Det är bara på två punkter som reservanterna anför avvikande meningar.

För mig är det ganska väsentligt att regeringen måste höra riksdagen när säkerhetsrådet inte har kunnat ena sig om ett bindande beslut att använda sanktionsvapnet utan endast gör en rekommendation. Det är mycket osannolikt att det bara blir rekommendationer i framtiden men, herr statsråd, lagen avses ju att bli permanent, och då skall den såvitt möjligt gälla i de flesta förutsebara situationer. Om det läget inträffar att säkerhetsrådet inte kan ena sig i ett bindande beslut om sanktioner utan endast om en rekommendation, då måste det vara några väsentliga orsaker som ligger bakom. Det är knappast troligt att anledningen är att man har svårt att samla sig till ett beslut utan det måste finnas några allvarliga invändningar av saklig eller politisk karaktär. Med politisk menar jag då givetvis att någon av stormakterna helt enkelt är emot att sanktioner tillgrips men avstår från att rösta eller kanske inte – som fallet var en gång – är närvarande då man diskuterar saken.

Med tanke på att det gäller en permanent FN-lag tycker jag det är litet egendomligt att statsrådet Lidbom inte går på den linjen att i fråga om rekommendationer skall riksdagen höras. Jag hade haft större förståelse för herr Lidboms inställning om sanktionsvapnet varit ett effektivt och snabbt verkande vapen, men vi har ju sett att det är inte. Vi vet att när staterna fattar beslut blir det först så småningom genomfört. Den tidsutdräkt som det kan vara fråga om för att höra riksdagen spelar troligen – jag skulle vilja säga tyvärr – inte någon avgörande roll för om sanktionsvapnet blir effektivt eller ej. Mot den bakgrunden tycker jag att riksdagen har rättighet att begära att i detta fall få vara med och överväga om sanktioner skall tillgripas.

Det kan ju tänkas att utrikespolitiska komplikationer verkligen föreligger. Majoriteten i utrikesutskottet säger att det i så fall är självklart att regeringen har möjligheter att höra riksdagen. Det har den givetvis, men varför då inte skriva in detta i lagen? Det är för denna sin inställning som jag tycker att majoriteten liksom statsrådet i propositionen har ett mycket svagt försvar.

Beträffande ersättningsfrågan skall jag inte yttra mig annat än genom att instämma i vad herr Hernelius har sagt.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr KORPÅS (c):

Herr talman! Jag kan i stort instämma i vad herr Hernelius och herr Dahlén har sagt om reservationens två huvudinslag. Jag vill emellertid ta upp rekommendationsfrågan från en speciell utgångspunkt.

Sanktioner kan alltså grundas dels på resolutioner, dels på rekommendationer av säkerhetsrådet. Det har redan sagts att rekommendationerna ofta beror på att det inte råder full enighet och att man därför inte kan ta till den strängare resolutionsformen. Därför bör vi för vår del också ha en annan form för genomförandet av sanktionerna.

Jag är medveten om att det kan finnas situationer då det vore angeläget att regeringen hade möjlighet att besluta om sanktioner även efter rekommendation utan att i förväg höra riksdagen. Men jag tror att de sällsynta fall då detta kan inträffa är mindre vägande än själva principfrågan: riksdagens skyldighet mot sina uppdragsgivare.

Vi har ju inte minst i dessa senaste dagar fått uppleva hur i vederbörlig ordning fattade beslut satts i fråga därför att sambandet mellan de beslutande och dem som drabbas av besluten inte har varit klart observerat. I sanktionsfrågan är detta särskilt angeläget. Sanktioner kan ganska hårt drabba enskilda människor, och det är nödvändigt att sanktioner är grundade i en bred folkopinion. Beslut om sanktioner får inte utan mycket tvingande skäl – inte ens i resolutionsfall – fattas utan att information till den allmänhet som berörs har gått ut ordentligt. Det får inte vara så att det fattas beslut om sanktioner, som sedan visar sig inte ha ett gensvar i folkopinionen.

Riksdagens ledamöter har inte bara till uppgift att fatta beslut utan har också att uppträda som förmedlare emellan beslutsfattandet och dem som träffas av besluten. Ett klokt beslut är inte klokt förrän det har en ordentlig förankring hos dem som drabbas av det.

Min summering blir alltså att sanktionsfrågan är så allvarlig att vi inte får ta risken att tillgripa sanktioner som inte har en ordentlig förankring i folkmeningen. Det är riksdagens ledamöter som främst har ansvaret för att folkmeningen för det första är informerad och för det andra kommer till tals här. Vi är i riksdagen denna folkmenings företrädare, och det är vi som skall ta ansvaret – ansvaret för att folkmeningen är informerad, ansvaret för att bevaka att sanktioner inte genomförs utan stöd i en bred folkmening. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr MÖLLER i Gävle (s):

Herr talman! Jag kan i likhet med herr Hernelius uttala mina komplimanger till statsrådet Lidbom för en klart och förnämligt skriven proposition, och jag kan göra det utan de reservationer som herr Hernelius bifogade.

Behovet av den FN-lag som vi nu behandlar aktualiserades när Rhodesiasanktionerna skulle genomföras 1965. Vi fick hjälpa oss fram under en tid med improvisationer och en tillfällig lag. Tidigare hade man inte känt något egentligt behov av en sådan lag, då sanktionerna – som det här erinrats om – har varit så utomordentligt sällsynta i det mellanfolkliga samarbetet. Efter den gamla NF-sanktionsaktionen mot Italien i mitten av 1930-talet och aktionen mot Spanien 1946, då det

gällde att avbryta de diplomatiska förbindelserna, är det först 1965 som sanktioner har aktualiserats, denna gång mot Rhodesia.

Det har åter bekräftats att ekonomiska sanktioner är ett mycket trubbigt vapen. Att de har vållat avbräck i Rhodesias ekonomi är väl obestriddigt, men inte avbräck i sådan grad att Rhodesia har nödgats att lägga om sin raspolitik. Ännu efter fem år utvecklas Rhodesias ekonomi på ett sätt som trotsar sanktionerna och detta fastän sanktionerna av ett mycket stort antal FN-medlemmar har tillämpats lojalt. Däremot finns det två medlemmar som öppet saboterar sanktionerna, och det är Sydafrika och Portugal. Man kan säga att om inte sanktionerna blir effektiva mot ett litet land som Rhodesia, som därtill inte har någon egen kust, blir det desto svårare att tänka sig effektiva sanktioner mot större, ekonomiskt och industriellt mera välrustade stater.

Man kan alltså känna betydande skepsis mot ekonomiska sanktioner, och det beror naturligtvis på att den mellanfolkliga rättsordningen ännu är så utomordentligt bristfällig. Men sanktionsvapnet är ett led i försöken att bygga upp en sådan rättsordning. När ett beslut har fattats av säkerhetsrådet bör Sverige självfallet – det har inte ifrågasatts av någon – lojalt och på ett heltävt sätt medverka.

Därför har behovet av denna FN-lagstiftning av permanent karaktär gjort sig gällande. Det gäller att få en god beredskap, så att vi kan handla snabbt, och det är också syftet med det nu föreliggande förslaget till lag. Genom den kan vi avveckla den tillfälliga Rhodesialagen, och det är med tillfredsställelse man kan konstatera att fullmaktslagen bör kunna tillämpas mycket smidigare än Rhodesialagen; här har särskilt dispensmöjligheten betydelse.

Jag har haft nöjet att tillsammans med herr Hernelius delta i utredningen om både Rhodesialagen och förslaget till FN-lag. Jag konstaterar att remissinstanserna varit mycket positiva i sin behandling av förslaget och att Kungl. Maj:t funnit sig kunna i allt väsentligt följa förslaget. I stort sett råder också enighet kring alla huvudpunkter i propositionens förslag med undantag av de två delfrågor som här har föranlett en gemensam reservation från den borgerliga oppositionen – det gäller hur långt riksdagens medverkan skall sträcka sig och det gäller ersättningsfrågan.

Jag går inte närmare in på de frågor som herr Hernelius mera i marginalen antydde. I fråga om domsrätten påpekade herr Hernelius att den finns mera på papperet – Kungl. Maj:t har också möjlighet att i tillämpningsföreskrifterna praktiskt begränsa denna till synes så vidsträckt domsrätt. Vad gäller frågan huruvida någon svensk missionär i ett blockerat land skulle riskera åtal, om han ringer ett telefonsamtal eller sänder ett brev i en viktig familjeangelägenhet, är det väl bara helt teoretiskt som detta skulle föranleda påföljd.

Man konstaterar att reservanternas utan någon invändning godtar att Kungl. Maj:t utan riksdagens hörande får handla i anledning av FN:s säkerhetsråds bindande beslut om sanktioner men däremot inte godtar denna rätt för Kungl. Maj:t med anledning av säkerhetsrådets rekommendationer. Jag måste säga, som också utrikesutskottets majoritet gör, att det finns goda skäl för att fullmakten även skall omfatta rekommendatio-

ner. Det finns praktiska och andra skäl för det. Sverige kan då handla snabbare. Man behöver inte riskera ett dröjsmål med att följa en rekommendation som det kanske av politiska och andra skäl kan vara önskvärt att vi tillämpar snarast.

Man observerar att FN:s resolutioner tidigare beträffande Rhodesia i vissa fall inneburit en blandning av bindande sanktioner och rekommendationer om åtgärder. Sverige skulle då enligt reservanterna endast kunna handla i fråga om de bindande sanktionerna men få vänta och höra riksdagen när det gällde de rekommenderande. Jag tror att man kan utgå ifrån att de bindande besluten kommer att omfatta de tunga, mera centrala åtgärderna, medan rekommendationerna kan väntas få – och i Rhodesiafallet tidigare haft – en så att säga lättare, kompletterande karaktär. Det skulle då verka inkonsekvent om Kungl. Maj:t utan riksdagens hörande skulle fatta beslut i de mera vägande sanktionsfallen men få vänta med åtgärder som kanske har en mindre central karaktär.

Här konstruerades mer eller mindre trovärdiga exempel av herr Hernelius, som gick ända bort till Koreafallet för 20 år sedan. Jag tror inte att man behöver göra detta.

Och när folkpartiet i sin motion, och herr Dahlén nyss från talarstolen, erinrat om att en rekommendation kan komma att beröra en grundval för svensk neutralitetspolitik och därför riksdagen skulle behöva höras före handling, då tror jag att det är en överdriven farhåga och en mera teoretisk konstruktion. Jag tror inte det är någon fara för att Kungl. Maj:t skulle riskera någon grundval för svensk neutralitetspolitik vid behandlingen av en rekommendation från säkerhetsrådet. Dessutom har naturligtvis Kungl. Maj:t möjlighet att trots fullmakten i lagen höra riksdagen i förväg.

Reservanterna säger att utländsk FN-lagstiftning i regel omfattar bara bindande beslut. Detta är en sanning med modifikation. Jag konstaterar t. ex. att enligt Italiens, Belgiens och Frankrikes FN-lagar anses regeringen ha fullmakt att besluta när det gäller både bindande och rekommenderande beslut av säkerhetsrådet. Vad gäller Danmarks, Finlands och Norges FN-lagar avser de endast bindande beslut om sanktioner – men ingenting i dessa nordiska länders FN-lagar hindrar respektive regeringar att besluta även i fråga om rekommendationer, nämligen om så befinner sig önskvärt och när annan lag eller administrativ praxis icke lägger hinder i vägen. Detta konstaterades också av Nordiska rådets ekonomiska utskott 1969, då man behandlade behovet av och möjligheterna till en samordning av den nordiska FN-lagstiftningen.

Låt mig säga några ord om ersättningsfrågan – den andra delfråga där olika synpunkter har rätt. Den aktualiseras av reservanterna samt i motioner från moderata samlingspartiet och folkpartiet, liksom den aktualiserades av herr Hernelius i FN-lagkommittén. Reservanterna vill skriva in en rätt till ersättning för en oförutsebar skada, att gälla för skadelidande vid sanktioner. Huruvida denna ersättningsrätt bara skulle gälla enskild eller också företag framgår inte tydligt av reservationen. Folkpartiet begärde i sin motion en föreskrift i lagen om *möjlighet* till ersättning för enskilda, och den moderata motionen talar om att statsmedel *skall kunna* utgå, men reservationen är mera kategorisk i

kravet på en ersättningsrätt.

Kungl. Maj:t har avstyrkt att rätt till ersättning inskrivs i lagen, och så gjorde också majoriteten i FN-lagkommittén.

Detta berör en omstridd fråga i svensk rätt, som jag inte behöver gå närmare in på -- jag bara konstaterar att det finns i jämförliga fall inte någon lagfäst ersättningsrätt. Det skulle också vara förenat med mycket stora svårigheter att praktiskt hantera en lagfäst ersättningsrätt i samband med sanktioner. Det är svårt att bedöma skadorna, svårt att förutse konsekvenserna av ekonomisk och annan art. När Rhodesialagen behandlades uttalade därför departementschefen att det i många fall sannolikt icke ens tillnärmelsevis skulle gå att rätt uppskatta skadorna. Den svårigheten har också beaktats av olika remissinstanser, och t. ex. kommerskollegium och statens järnvägar säger sig dela utredningens och sedermera Kungl. Maj:ts mening om svårigheten att lagfästa ersättningsrätten. Kommerskollegium, som särskilt har återopats i en av motionerna, säger sig dela utredningens mening att "de praktiskt sett oöverkomliga svårigheterna att överblicka skadefallen, att avgränsa de fall som bör medföra ersättningsrätt och att ge riktlinjer för skadeberäkningen måste leda till att man får avstå från att införa en generell rätt till ersättning". Detta är alltså kommerskollegiums bedömning. Sådana ersättningsfrågor anser kommerskollegium liksom utrikesutskottet böra avgöras av Kungl. Maj:t efter prövning i varje särskilt fall. Men kommerskollegium ansåg dock att en föreskrift skulle införas i lagen om *möjligheten* till ersättning. Man kan ha delade meningar om behovet härav. Utrikesutskottet har inte ansett sådant behov föreligga utan anslutit sig till Kungl. Maj:ts bedömning att man inte bör skriva in någonting därom, men att ingenting hindrar att enskild skadelidande vänder sig till Kungl. Maj:t med begäran om gottgörelse för liden skada.

Man kan också konstatera att inget land i världen i sin FN-lag har infört en sådan lagfäst ersättningsrätt. Detta beror naturligtvis i första hand på att det är praktiskt taget omöjligt att förutse konsekvenserna av sådan lagstiftning.

Jag vill dock avslutningsvis erinra om -- och här talar jag inte på utrikesutskottets vägnar utan som f. d. ledamot i FN-lagkommittén -- att denna utredning framhöll att frågan om en lagfäst rätt till ersättning för sanktionsförluster bör ses i samband med frågan om enskildas rätt i allmänhet till ersättning för skador till följd av olika slags lagenliga, statliga ingripanden i näringsverksamhet m. m. En allmän utredning härom, sade vi i utredningen, har vid skilda tillfällen varit på tal i samband med utrednings- och lagstiftningsarbete, men hittills har det inte lett till någon åtgärd. Jag vill som min åsikt uttrycka att FN-lagen aktualiserar denna vidare fråga.

Herr talman! Med dessa kommentarer ber jag att få yrka bifall till utrikesutskottets hemställan.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande detta betänkande samt behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till kl. 19.30.

§ 31 Interpellation nr 122 ang. ersättningsundervisning för universitets- och högskolestuderande

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s), som yttrade:

Herr talman! Vid den avtalskonflikt som bröt ut i början av 1971 kom också undervisningsområdet att beröras. Detta fick bl. a. till följd att stora grupper av universitets- och högskolestuderande inte hade tillgång till undervisning under cirka tre veckor. Fråga uppstod därvid snart hur de studerande skulle kunna kompenseras härför.

Den 2 april i år beslöt Kungl. Maj:t med hänsyn härtill att motsvarande ersättningsundervisning som gavs med anledning av 1966 års konflikt skulle kunna anordnas. Som en följd härav har universitetskanslersämbetet vid flera tillfällen, senast i mitten av maj, utfärdat anvisningar till respektive rektorsämbeten med detaljer om ersättningsundervisningens närmare utformning.

Någon ersättningsundervisning har, mig veterligt, ännu ej kommit till stånd.

Med hänvisning till vad jag nu anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet Moberg ställa följande interpellation:

Blir det någon ersättningsundervisning för universitets- och högskolestuderande detta läsår och, om så ej blir fallet, kan man då på annat sätt kompensera dessa studerande för bortfallet av undervisningen?

Denna anhållan bordlades.

§ 32 Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades att följande enkla fråga denna dag framställts, nämligen av

Nr 256 Herr *Hallgren* (vpk) till herr kommunikationsministern om kontroll av färdskrivare i lastbilar:

Avser statsrådet att ta något initiativ till åtgärder mot åkeriägare som avsiktligt ändrar funktionerna på färdskrivare i lastbilar?

§ 33 Kammaren åtskildes kl. 16.59.

In fidem
LARS MÜNTZING

/Solveig Gemert